(لەپەراوێزی چیرۆکدا)

زۆر جار بیر لەیەکەم حیکایەت دەکەمەوە کە لەمێژوودا گێڕدراوەتەوە ، بیرکردنەوەکەش لە ناوەڕۆکی حیکایەتەکە نییە ئەوەندەی لەو کەسەیە کە بۆ یەکەم جار چێژی گێڕانەوەی دۆزییەوە. من پێم وایە هەموو بابەتێك – ئەگەر چی بێبایەخیش بێت – ملکەچی گێڕانەوە دەکرێت بەڵام جیاوازییان لە چێژکردنماندایە لێیان . پێ دەچێت چێژی گێڕانەوە بووبێت کە سەرجەم مێژوی گۆریبێت و ئەو کەسەش (کە هەوڵی نەدا ناوی خۆی تۆمار بکات ئە گەر ئەوکاتە ناو بەم فراوانییەی ئێستای هەبووبێت) بێئاگا دەرگای ئەو موسیبەتەیکردبێتەوە (دەتوانم لە هێمنترین حاڵدا وا بڵێم چوونکە ئێمە هەردەم ئەو هەستەمان هەیە کە لەڕا بردوودا شتێکی پیرۆزمان لە کیس داوە) . دەکرێت گێڕانەوە یەکێك بێت لە نهێنییەکانی خودا کە بەخشیبێتییە ئادەم یاخود یەکێك بێت لە داهێنانەکانی ئادەم لە تەنیایدا (ئەو کاتە تەنها دەیتوانی ژیانی بەهەشت و هۆو چۆنیەتی فڕێدانیان بگێڕێتەوە).

لێرە دا نامەوێت ئەو پرسیارە ترسناکە بکەمەوە کە دەڵێت : ئایا مەبەستێك هەیە لە پشت نووسینی ئەم چیرۆکانەوە ؟ هەر چۆن دەتوانرێت چەند جارێك ئەم پرسبارە بە شێوەو مەبەستی جیاواز دابڕێژینەوە بەهەمان شێوە دەتوانین بێکۆتا وەلامیشی بدەینەوە بەلام کێشەیەك درووست ببێت ئەوا لەگەڵ چەمکی ((مە بە ستداری)) دایە ، بە هەرحاڵ دەتوانم لە باشترین ڕوونکردنەوەدا باس لە چێژی بیرکردنەوە بکەم کە لە پشت نووسینی ئەم چیرۆکانەوەیە ئەگەرچی هەندێك جار لەگەڵ بەخشینی چێژو خوڵقاندنی ئیستاتیکاش بەریەك دەکەون ، بەجۆرێکی تر" دەکرێت گەڕان بن بەدوای بەردەوامی دان بە ئاخاوتن و ئەو هەوڵە بێکۆتاییانەی خوێنەر لە پشت دێڕەکانەوە بۆ مانای دەدات . لە سادەترین تێڕوانیندا دەرك بەوە دەکەین کە چیرۆك یەك مانایی جیهان دەکووژێت بەوەی زیاد لە ژمارەی مرۆڤەکان جیهان دەخوولقێنێت. یەکێکیش لە تایبەتمەندیەکانی هونەری گێڕانەوە دروست کردنی جیهانە لە ناوەوەماندا و کووشتنی ئەو جیهانە پیر و ئەزەلیەی دەرەوەمانە کە بەردەوام ژیان لە مانا بەتاڵ دەکاتەوە ، دە کرێت لێرەوە خووڵقاندنی جیهان پلەی جیا لە ئاڵۆوزی وەربگرێت ئەویش بەپێی ئەو گۆشە نیگایەی لێیەوە سەیری ژیان دەکەین . پێم وایە ئەمەش لە بەردەوامیەکی بێکۆتادایە تا پاش گەشتنمان

بەدوا دابەشکردن (لەسەر ئاستی کۆمەڵ و ئابووری و ...) کە دەتوانین لە شارە مێروولەیەك یاخود کۆمەڵگایەکی هەنگ دا ببیینین کە بەرزترین ئاستی دابەشکردنە بۆ پاراستنی ژیان. بڵێ ئەمە هیچ پەیوەندیەکی بە خۆڵادانەوە هەبێت لە کێشەی چینایەتیو نەتەوایەتی و..؟

دەکرێت وەڵامی ئەمە نەدەمەوە چونکە من دەمەوێت لە چیرۆکەوە دیدگایەکی ترم هەبێت جیا لە لێکۆڵەرەوەیەکی کۆمەڵناسی یاخود .. بە واتایەکی تر لەناو بیرکردنەوەی چیرۆکدا (ئەگەر ئەم ووشەیە گوونجاوتر بێت لە لۆژێك) کاربکەم و بیر بکەمەوە پاشان چەمکی بەرگریکردن لەژیان دژی هەموو ئەو زاراوانە دەوەستێت کە ((وێرانکردن)) بەشێکی کارکردە تیایاندا . دەتوانم لە بیرکردنەوەی چیرۆکەوە (مەبەستم لەوەیە چیرۆکیش بوارێکە تایبەتمەندێتی خۆی هەیەو وەك فیزیا مرۆڤ ملکەچی یاسا ناوەکیەکانی خۆی دەکات) بە جورئەتەوە بڵێم من هەرگیز بابەتێك یاخود ڕووداوێکی تەواوم نەبووە بۆ نووسین ، وەك برسێتی منداڵێك یاخود خێزانێکی دیاری کراو یاخود مردنی کە سێك بە هەموو ووردەکاریەکییەوە بەڵکو هەوڵم داوە لە وشەیەکەوە یاخود بیرۆکەیەکەوە بنووسم کە ڕووداوێك پاڵپشتی نەبێت .

ئەمەش کاری نووسین قوورستر دەکات نەوەك ئاسانتری بکات وەك لە سەیرکردنێکی سادەیدا دەردەکەوێت ، پێم وایە وشەیەك کەپێشینەیەکی مێژویی هەبێت توانای بەرهەم هێنانەوەی چەندین ڕووداوی جیاجیای دەبێت . دەتوانم نمونەیەك بهێنمەوە ، من لە نووسینی ((پاشماوەی خێڵەکان)) دا بەسەرهاتی هیچ خێزانێکی

کورد یاخود گوندێکم لەبەردەمدا نەبووە یاخود ئەندێشەم نەکردووە و لەوێوە دەست بەنووسین بکەم بەڵکو تەنها ڕووداوی ئەنفالم لەلا بووە بێ بوونی هیچ ئەرشیفێکی ورد(هەندێك ئاماژەم لە ڕێگای بەڵگەنامەکانی ڕژێمەوە وەرگرتووە وەك بەڵگەنامەیەکی (وحدەالمجازرالبشریە)پاش ئاشکرا بوونی لەدوای ڕاپەڕیندا هەروەها ئەو سەربازە کوردانەی چووبوونە کوێتەوە و چیرۆکی ئەوانەش لە ڕووداوەکە دەرباز بوون) بەڵکو لە ڕێگای ممارسەکردنی نوسینەوەو پاش ڕەش کردنەوەی چەندین پەڕە توانیم ئەو چیرۆکە بنوسم یاخود ئەوەی لە چیرۆکی "تۆش پەنجەت لە..." دا ڕوودەدات کە تەنها بوونی وشەی (سورانە) بوو – لە سەرەتادا هەربەو ناوەوەناوم نابوو –، یاخود ئامادەیی ڕابردوو لە ئێستاداو چاوەڕوان کردنی ڕزگارکەرێکی بێتوانا لەبەردەم خەونی مرۆڤدا ئەویش لە چیرۆکی "ڕێگا مردوەکان"دا کە چەمکی ڕزگارکەر دەتوانێت چەندین مەسیح بەرهەم بهێنێت یاخود بدۆزێتەوە، کارکردن لەسەر ئافاتەکانی (نوسین / کتێب) لە نهێنیەکانی دەستنوسێکدا ئەویش بە هەوڵ دان بۆ ڕزگاربوون لەو چارەنووسە پێش وەختەی بۆمان دانراوە، دەسەڵاتی داپڵۆسێنەری کتێبێکی فەرمان ڕەوا لە (پاسەوانانی خەیاڵ) دا کە هەموو شتێك لە دەرەوەی خۆی حەرام دەکات، تێکەڵ بوونی واقیع و خەون بە حیکایەت لە (دەستنوسی ئاگر)دا یاخود گەڕانەوەیەکی ئازاراوی بۆ بیرەوەری ڕابردوو لە (هاوینی شوم) دا و هەوڵ دان بۆ ئاشکرا کردنی ئەو چەمکانەی سیاسەت کاری لەسەردەکات بەوەی لە دەرەوەی واقیعەوە هاتوون و ئەو (فەرهەنگە) دەتوانێت واقیعێك بەرهەمبهێنێت

یاخود بخولقێنێت به پێچەوانەی ئەوەی مارکسیەت پێی دەوتین، سەیرکردنی جەستە وەك بەلایەك لە (لیژنەی ئیعدام) دا پاش تێکەل بونی واقیع بە ئەندێشە و گێڕانەوەی چیرۆکێك کە نوسەری نەبێت یاخود دیار نەبێت، هەروەها سود وەرگرتن لە نەخشەیەکی سەرزاری بۆ گێڕانەوەی مێژویەکی درێژی شەڕو بەدەرخستنی تایبەتمەندیەتی شەڕی ئێرە (سەبارەت بە خوێنەرێك کە لە کوردستان و بەتایبەت لە سلێمانی ئەم چیرۆکە بخوێنێتەوە لە مانای ئەو – ئێرە – یە تێدەگات) بەوەی شەڕێکە بە قوڵی رەگی لە زماندایە (نامەوێت ناوی ئەم چیرۆکە بهێنم).

هەموو ئەمانەی باسم کرد بۆئەوە بوو تا بەدەری بخەم کە شێوازی نوسین لای من کاری گەڕان لە هەر رەگەزێکی چیرۆکدا ئاسان دەکات هەر لە: ئاسایی/ نائاسایی بۆ واقع/ ئەندێشە... ئەگەرچی گرانی ئەم کارە لە پێکهێنانی چیرۆکێکی کاملدا بەدەردەکەوێت بەوەی روداوێکی پێش وەخت نیە کاری لەسەر بکەم. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا من چێژ لە ممارسە کردنی نووسین و ئەو گێڕانەوە زۆرەی چیرۆکێکی ناتەواو وەردەگرم کە خۆم بۆ خۆمی دەگێڕمەوە، کاتێکیش تەواو بوو بەشێوەیەکی سەیر لێی بێزار دەبم ، ئەم هەستەش لە دوای بلاو کردنەوەی دەگاتە ڕادەی پەشیمان بوونەوە لێی ، ئەم پەشیمان بوونەوەیەش لەوەوە دێت کە دەبوایە ئەو چیرۆکەم بێکۆتا بۆ خۆم بگێڕایەتەوەو کەسی‌تر بەژدار نەبوایە لەو چێژەدا چونکە من بۆ ڕوودانی کردەی ((پاکژ بوونەوە)) نانووسم ، هەر بۆیە من چیرۆکێك نانووسم بۆ ڕازی‌کردنی خوێنەر ، یاخوود هیچ خوێنەرێك لە خەیاڵمدا

بێت و پێوانەیەکی وەهمی لەسەر وەرگرم و بەپێی چێژی ئەو فە زا–شوێن – ڕوداو .... تەنانەت کەسی چیرۆکەکە بنووسمەوە (دەکرێت پاش داوای لێبووردن لە خوێنەر ڕاستی ئەم قسەیە ئەگەر ڕاستی بەهایەکی مابێت لە کەمی و سنووردارییی ژمارەی خوێنەری چیرۆکەکانم و تەسکی ڕووبەری بڵاوبونەوەیدا ببینرێت) ، هەر بۆیە دەتوانرێت هەوڵی دوورکەوتنەوەم لە زمانی وەصفی و ئیستاتیکیو (ئەم وشەیەم لە لێکۆڵینەوە زمانەوانی‌یەکەیەوە وەرگرتووە ئەویش لە جیاوازی نێوان زمانی ئیستاتیکی و زمانی دینامیکی دا نەوەك لە زانستی جوانیەوە) شەپۆلی هۆشمەندیو سایکۆلۆجی‌یەتی پاڵەوان ببینرێت.

من بۆخۆم پەیوەندیەکی سەیر بەڕەگەزەکانی چیرۆکمەوە دەبەستێتەوە (کەمترینیان ڕوداو یاخود بابەتەکەیە چونکە شتێك نی‌یە بەناوی بابەتی شیاو–نە شیاو، قورس–سووك... ئەوەندی توانای ئێمە لەکردەی بە چیرۆك کردنیاندا ڕۆڵ دەبینێت) بۆ نمونە ئەگەر من ئەو گێڕەرەوە حکایەت خوانی‌یەم بۆ چیرۆکی ((مردنی سەربازە هەڵهاتووەکە لە گێڕانەوەی هاوڕێکانیدا)) دانەنایە ئایا چارەنووسی چیرۆکەکە و ئەو چێژەی دەیبەخشێت نەدەگۆڕا یاخود ئەگەر ئەو زمانە ڕاپۆرتی‌یەم نەدایە بە ((نەخشەی شارێکی مردوو)) (تا راستەوخۆ کاربە رەمزە بەرهەم هاتووەکان بکەم) ئەم چیرۆکە دەبوو کە هەیە ، یاخود ئامادەیی مێژوو لە (ڕێگا مردووەکان)، دا چی ماوە بیڵێم ؟ ڕاستر وایە بڵێم : ئایا هیچم وتووە لە کاتێکدا دژایەتی‌کردنی (مرۆڤ –گێڕانەوە) لەلایەن ئامێرو داهێنراوە زانستی‌یەکان و هەستکردن بە

وێڵی لەناو زمان دا کە دەتوانێت تا ئەبەد لە ووتن بەردەوام بێت هانم دەدەن بۆ نەوەستان ، یاخود دەتوانم کاتێك و شوێنێك هەڵبژێرم بۆ دانانی دوا خاڵ و بڵێم ووتنی من لێرەدا تە واو دەبێت کە تەواوبوون بۆخۆی هاومانای مردنە ؟ ئەمەش بەو مانایە نایە کە نووسین بۆ دوورحستنەوەی مەترسی مردنە بەڵکو نووسین بۆخۆی ممارەسە کردنی مردن یاخود عەزابی مردنە، چەشتنی ئەو چێژەیە کە لە دەرەوەی نووسین نایگەینێ.

پێم وایە دواجار ئەو نهێنییەم درکاند کە هەوڵم دەدا بیشارمەوە ئەویش ئەوەیە ، نووسینی ئەم چیرۆکانە گەڕان و هەوڵدانە بۆ گەیشتن بەچێژی یەکەمین حیکایەت ئەویش بە ممارەسەکردنی مردن(هەوڵی ڕونکردنەوەی ئەو مردنە نادەم بەوەی مەجازە یاخود شتێکی تر).

*　　　*　　　*

عطا محمد

سلێمانی 1999

پاشماوەی خێڵەکان

ئەو بەیانیەی هاتینە دەرەوە منداڵێك پێشمان کەوت تا بتوانین چاومان بە تەواوی بکەینەوەو بەر پێی خۆمان ببینین، بە قسەکردنەکەیدا زانیمان ئاوڕی دایەوە، وتی:

- ئێوە ئەوانە نین سێ‌مانگە کوێر بوون؟

کەسمان وەڵاممان بۆ نەدرایەوە چونکە نەمان دەزانی کوێربووین یاخود نا، تەنها ئەوەندە نەبێت کە ئێمە سێ مانگە نەنوستوین، لە بێ‌خەوی ئەو ماوەیەدا چاومان بچووك و سور هەڵگەڕابوو، لەو ماوەیشدا نەمان دەتوانی یەکتر بەجێ بهێڵین هەربۆیە ژوورەکە توێژاڵێکی زەردی لە میزگرتبوو، دەست و چاو و هەواو دیوارەکانیش بۆنی میزی لێ‌دەهات. تەنانەت ماوەشمان نەبوو پەنجەرەکان بکەینەوە، لە جێگای خۆمان بەگوێ گرتوییەوە لەیەکتر میزمان بە شەرواڵەکانماندا دەکرد، لەکاتی میزکردنەکەشدا هەڵمێکی ترشاومان لێ‌هەڵدەستاو جل و گۆشتەکەمانی زەرد کردبوو، جارێکی تر پرسیاری کردەوە:

- ئێوە ئەوانە نین سێ مانگە کوێر بوون؟
- برسیمانە!

ئەوەی لە دواوە دەڕۆشت بێئەوەی گوێ بداتە قسەی منداڵەکە وای وت.

- دەزانین بەڵام خەڵکی سەیریان لێتان دێت!

لەوکاتەدا هەستمان کرد نزیکەی سێ‌مانگە لە ڕۆژی ڕشانەوەکەوە هیچمان نەخواردووە، کانۆلاکانی دەست و مەچەکمان چەقیبوونە ئێسقانەکانمان و ئەو کاتە زانیمان گۆشتمان پێوە نەماوە، ڕزیوین... ڕزیو.

- بەڵام ئێمە لەکوێ بووین؟

ئەم پرسیارە سەرەتای ڕشانەوەکەی هێنایەوە یاد، ئەو پاش نیوەڕۆیەی ڕشانەوەکە کەوتەوە کە دوای ئەوە هیچی ترمان نایەتەوە بیر. پاش لێدانی ئاژێرەکان لە ژێرزەمین هاتمە دەرەوە بەرەو بەلوعەکە چووم تا ئارەقی دەم و چاو و بۆن ساردی ژێر زەمینەکە بسڕم بەڵام لەگەڵ کردنەوەی بەلوعەکەدا دەنگێکی پچڕ پچڕی لێوەهات و چەند دڵۆپێک ئاوی سورباوی لێوە هاتە خوارەوە. دەنگەکە جارێکی تر دووبارە بوەوەو لەگەڵیدا هەستم بەدەرکەوتنی شتێك کرد لە دەمی بەلوعەکەدا، پەنجەیەکم کرد بەناو بۆریەکەدا و رامکێشا، تاکێك گۆرەوی و بەنەخوێنێك و تۆپەڵێك موو لەگەڵ کیسەیەکی زەردباوی نەتەقیو کە لە زراوی دەکرد، هاتە دەرەوە. ئەوکاتە زانیم ئاژێرەکان بۆ بۆردومان نەبوون چونکە بیرم کەوتەوە کە حەوت ساڵی جەنگ گوێم لە دەنگی ئاژێری وانەبووە، پاش ئەوە هێنامیانە ئێرە.

ئەوەی لە پێشەوە دەڕۆشت پاش ئەوەی کەمێك وەستا، دەستی بەهێواشی بەرزکردەوەو بەپەنجەی ناوچەوانی خۆی خوراند، بەدەنگێکی نزم وتی:

- لەو رۆژەوەی قوتوە گۆشتەکەم هەڵپچڕیوە منیان هێناوەتە ئێرەو هیچم نەخواردوە! چوومە بەردەم پنجەرەکە چەند خولەکێك بوو لەڕادیۆدا هەواڵی کەوتنەوەی رشانەوەکە راگەیاندرابوو. تەنها ئەو دایکانە دەتوانن باسی ئەو رۆژە بکەن کە منداڵەکانیان بەدەم هێڵنجەوە گەدەو ریخۆڵەو تەنانەت گورچیلەشیان دەهاتە دەرەوە ئەمانیش فریانەدەکەوتن بەپەنجەو چیلکە بیان خەنەوە ناوەوە، لە رشانەوە زەردباوەکەی لاچەناگەو ژێر سەریانەوە هەڵمێکی ترشاو هەڵدەستا کە ڕوخسارو جل و دیوارو قژیانی تەڵخ دەنواد.

- برسیمە!

جارێکی تر لەگەڵ دەنگەکەدا بیرمان کەوتەوە برسیمانە، هەر لەو کاتەدا ئەوەی لە ریزەکەچووبوە دەرەوە و بەهێواشی دەڕۆشت هاواری قۆڵی کرد، بەرەو دەنگەکە رۆیشتین تا دۆزیمانەوە.

- سڕبووە!!

یەکێك وای ووت و کەوتینە یاریپێکردنی بەڵام لە ڕاوەشاندنێکدا قۆڵی قرتا، ئەوەش قۆڵەکە بەدەستیەوە بوو پەنجەی قۆڵە قرتاوەکە دەستی دەگوشی هەربۆیە بەپەلە پەنجەکانی کردەوەوفڕێیدا، لەبەرخۆشیەوە دەیوت:

- زوو وتم ئەمە دەمێکە مردووە!
- بەڵام هێشتا لەگەڵماندا رێدەکات!
- منداڵەکە کوا؟
- منداڵی چی؟!

ئەوەی لە پێشەوە دەڕۆیشت بەسەرسامیەوە وای وت ئەوکاتە دڵنیابووین منداڵمان لەگەڵدا نیە و هەر لە ژوورەکەداین، یەکێکی تر وتی:

- دەبا فرێی دەینە دەرەوە!

هەریەکە لەجێی خۆیەوە بۆ دەرگاکە گەڕا بەڵام کە هەستمان بە هیلاکی کرد دانیشتینەوە.

پاش بوژاندنەوەی پیشەسازی ناوخۆ منداڵێکی دراوسێمان دوو هەڵماتی کڕیبوو، دەیان وت ئەوانە هەڵمات نەبوون بەڵکو چاوبوون چونکە هەردووکیان لەناو پەنجەکانیدا تەقیون و پڕبوون لە لم، ئەمەش پێش رشانەوەکە بوو.

کە لە قسەکانی بوەوە زانیمان دەمێکە لێرەین چونکە کە جوڵا هەموو ئەو تەنافی جاڵجاڵۆکانە قرتا کە لە بن باڵو کونی لوت و گوێچکەو چاویدا کردبوویان.

- هەر کە لە پەنجەرەکە گەڕامە دواوە پاش بینینی دیمەنی رشانەوەکە ئارەزووی پەرداخێك شیرم کرد، چووم قتوی شیرەکەم هەڵپچڕی، سێ پەنجەی بەخاڵی شین کوتراوم تێدا بینی، لەو رۆژەوە هیچم نەخواردووە.

لەکاتی قسەکردندا کەسمان نەدەجوڵا، ژوورە بۆرە بێ دەرگاو سەرچینکۆکەش تا چاو بڕی دەکرد درێژبوو بوەوە، تارمایی سپی لەناویاندا ترنجابوون بەسەریەکتردا. من پێ دەچێت چەند جارێك هەناسەم دابێت و تەنها یەك جاریش بیرم کردۆتەوە ئەویش لەو بەیانیەی هێنامیانە ئێرە، پاش ئەوەی ژنەکەم قوتوە ماسیەکەی هەڵپچڕی، قژو نینۆكو ددانو وێڵداشمان تێدا بینی، پاش ئەوە منیان هێنایە ئێرە، ئێستا دەمەوێت سۆراخێکی ئەو ئافرەتە بکەم، دەمەوێت بزانم دوای ئەوەی هێڵنجمان دا چی بەسەرهات پاش ئەوەی دەم و چاوم شۆرد صابونەکە کەفی نەدەکردو لینج بوو، لە ئاوێنەکەدا دەم و چاومم بینی خوێناوی بوو، روومەتیشم جێگا چنگی پێوە دیار بوو کە

سـەیری صـابونەکەم کـرد پێـنج پەنجـەی قاچـی راسـتم تێـدا بینـی، نینۆکەکانی درێژو چڵکن بوون... دەمەوێت بزانم چی بەسەرهات..

- کێڵگەکانی باشووریشی گرتەوە!

یـەکێك پـاش وەسـتان بـە پچڕپچـڕی وای وت، بـەردەوام بـوو تـا پچڕپچڕیەکەی کەم بوەوە.

- لەویَ پاش ئەوەی پەینی دەستکردیان کردبوو بە زەویەکانەوە گوڵەگـەنمو جـۆو پرتـەقاڵ و لیمۆکـان هەڵئاوسـابوون، کاتێـك دەیانکردنـەوە یـاخود خۆیـان دەوەریـن لـوتو مەمکـە مـژەو چـاوو پەنجەو پێڵاوی لاستیکی لـیَدەردەهات ئەمـەش دوای دوو رۆژ لـە گێڕانـەوەی دارتاشـەکەی گەڕەکەکـەمان زانـیم کـە کاتێك دارەکـەی تاشـیبو، خـوێنی لـیَهاتبوو پاشـان کرانـدبووی مەمکەمژەیـەك و دەرپیَکورتێــك و ســوخمەیەك و نزیکــەی پــەنجا چــاوی تیــادا دۆزیبـووەوە ژنەکەشـم قوتـوە رۆنەکـەی هەڵپچڕی بوو سـیَ ددانو زمــانێکی تیــادا بینیبــوو خۆشــم نــەوتم کــردە پەرەمێزەکــەوە رەحەتیەکە گیرا کاتێك پاکم کردەوە پارچەیەك گۆشت گرتبووی پیَدەچوو جگەر بوویێت، کە بەرمیلەکەشم بەتاڵ کرد گورچیلەیەك و دڵێك و دوو ددانو تۆپەڵێك قژ لە بنەکەی دا نیشتبوو.

- وابزانم ئەو خێڵانە بوون لێرە بردنیان!

یـەکێکمان وای وت پـاش ئـەوەی زۆری لـەخۆی کـرد تـا ئەوشـتانەی بەبیرهاتەوەو ریَکیخستن، لەوەتەی لێرەین زۆرمان توانـای قسـەکردن و بیرکردنەوەی نەماوە.

- ئـەو خێڵانـەی بـە ئەسـپ و سـەگ و مریشـکەکانیانەوە دزران و دیارنەمان...؟

- تەنها مەڕێکیان لـیَدەرچوو!

زۆرمـان هـەوڵیدا وێنـەی مـەڕ بێنێتـەوە یـادی بـەڵام هـەرجارەی بەجۆرێك دەبوو تا بەخۆیان وت پێیان بڵێ چیە. ئەویش تا ناوەڕاستی ژوورەکـە بەخشـان هـاتوو لاسـایی دەنـگ و ڕۆشـتن و گوێکـانی بۆکردینەوە، یەکێك هاواری کرد:

- ئەوەم بە منداڵی بینیوە!!

- دوای هەفتەیـەك بەسـەر ڕۆشـتنیان دا ڕشـانەوەکە دەسـتی پێکرد!

ئەوەی ئەم قسەیەی کرد پرسیاری لەبارەی دەرگاکەوە کرد ئێمەش هەریەکەو لـەجێگای خۆیەوە دیوارەکە دەگەڕا کە دڵنیابووین دەرگای تێدا نیە دانیشتینەوە.

- دەنگ وباسـەکان دەیـان وت ئـەو خێڵانـە ئەتلـەنتیکیان نغـرۆ کردو کتێبەکانی بەغدایان کردە دجلەوە.

- بەڵام....

ئـەوەی لـە ناوەڕاسـتەوە دەڕۆشـت ویسـتی قسـە بکـات بـەڵام چـەند هـەوڵیدا هیچـی بـۆ نـەوترا هەربۆیـە پێکـەنی، پێکـەنینێك دانـەکانی لەگەڵیدا دەکەوتنە خوارەوە. هەوڵمان دا زمانی ببینین بەڵام...

- هەروەها باسی کارەکەرە هەشت پەنجەکانی (کوێت) یان کرد کـە بەپرچـیان زەوی دەمـاڵن. دەنـگ و باسـەکە وتـی ئەمانـە زۆر حەزیان لە سەوزاییە هـەر بۆیـە لـەناو پاکـەتی جگـەرەو مەمکەمژەو پێڵاوی میوانەکاندا گژوگیا دەڕوێنن. دکتۆرێکیش ڕایگەیاندبوو

که منداڵێك پاش هەفتەیەك لە شیر خواردنی، بەدەستی ئەمان، گیا لەدەم و لوتیەوە سەری دەرهێنابوو. تۆوی ئەو گوڵەی گرتبووی لە وڵاتدا نیە، پاشان باسی بوژاندنەوەی پیشەسازی ناوخۆو سۆزانیە سێ مەمکەکانی ئوسترالیایان کرد کە بە زمانێك قسە دەکەن لە فەرهەنگی خەڵکی ناوچەکەدا نیە، لە درێژەیدا وتی ئەم سۆزانیانە لە ئاودەستەکاندا دەیان خەوێنن چونکە دەرامەتی کەم دەهێنن.

هەموومان لە قسەکردنی سەرسام بووین کە لەگەڵ وشەکانیدا ئەو وشانەمان دەهاتەوە یاد، ئەو وشانەی سێمانگە بۆیان دەگەڕێین.

- بەڵام بۆ کوێ گەڕانەوە؟

وابزانم هەرئەوەی پێشوو کە قسەکەی بۆ تەواو نەکرا وای وت.

- دەنگ و باسەکان وتیان بۆ قوڵایی بیابان بۆ زەوییە لمینەکەی باپیرانیان کە مەڕو ماڵاتی تێدا بەخێو دەکەن و ژێرەوەشیان دا بەمان تا بیچێنن، بەڵام چەند پلیکانەیەك دەچێتە خوارەوە لەوێدا هەموو شتێك دەبێت بە لم، بۆن، ئێسك، کراس و کێلگەکانیشیان.

- گۆشتی قەساب و خەڵو صاصەکانیش هەر ئەوانن؟!

– جگەرەو چیمەنتۆو کرێمی ددانیش!!

- ئافرەتەکانی بە ئوسترالیا فرۆشران ئێستا لەگەڵ کەنغەرو مەیموندا دەیان نوێنن تا نەوەیەك سۆزانی بخەنەوە توانای هەبێت لەیەك کاتدا لەگەڵ 7–8 پیاودا بنوێت.

جارێکی تر دەنگی منداڵەکە هاتەوە..

- ئێوە ئەوانە نین سێ مانگە کوێربوون؟

- بەڵام بۆ کوێمان دەبەیت؟

- کەس و کاری ئەو خێڵانەی بردنیان، لەپێش سێ ڕۆژەوە کەوتونەتە کڕینی قوتوی پەنیرو گۆشت و ڕۆن و کرێمی ددان و صابون و نەوت ... دەیان بەن لە گۆڕستان دا دەیان نێژن، هەرقوتوە و لەسەر کێلەکەی ناوی یەکێك لە خزمەکانیانی لێدەنوسن کە گەڕانیاننەوە بۆ بیابان

- برسیمانە!.

لەوکاتەدا هەستمان کرد نزیکەی سێ مانگە هیچمان نەخواردووە.

*   *   *

ڕێگا مردووەکان

ڕێگاکان مردبوون، زەرد و سیس درێژبووبوونەوە و بۆنی پیرێتیان لێ‌دەهات. بە تەنیشتیانەوە گوڵو دەوەن و گیا لەژێر توێژاڵی زەردی خۆڵدا مت بوو بوون و تامی جیاجیای مردنیان بڵاودەکردەوە. ڕێگاکان بەبێ خەون درێژبووبوونەوە. ئەمان لەپێش زماندا کێشران، لەپێش وشەدا بەدەشتەکان، بە چیاو لێوارو جۆگەکاندا خزان. لەپاشاندا کەسێك نەیدەتوانی دڵنیا بێت لێیان. زۆرن ئەوانەی دەڵێن ڕێگاکان وشە کوشتنی پاش ئەوەی ڕستەکان بێ توانابوون لەبەردەم مردنیدا، کەمن ئەوانەش کە دەڵێن ڕێگاکان لە سەرتاوە مردبوون. بەڵام هەموویان لەسەر مردنی ڕێگاکان کۆبووبوونەوە، چاوەڕوانی ڕزاندبوونی (چاوەڕوانیی ئەو ڕێگایانەی گومانیان دەکرد لەوەی خەونی یەکێك بێت) لە کۆڵان و گازینۆو بەردەرگاکان دادەنیشتن تا ئەو خەونانە بگێڕنەوە کە نازانن کەی بینیویانە.

دەیان وت ئەو ڕێگایانەی بەرەو خۆرهەڵات دەڕوات پاش ئەوەی جۆگە لیخن و چیا سستەکان دەبڕێت دەگاتە شارێك بە سەما دەدوێن و

درەختەکانیان بۆنی قەوزەی لێدێت بەڵام لەوێ ئاو نییە، ڕێگای باکوریش، پاش بڕینی چیا شووشەییە بەفراوییەکان، دەگاتە سەر دەریا زیوییەکان کە ماسیگرەکانی بەدیارییەوە دانیشتوون تا سەرسامی رووناکی بێن بەڵام لەوێ ئاگر نییە.

ڕێگای باشووریش پاش ئەوەی لە بیابانە سوورەوەبووەکان و پاشماوە بە لم بووەکان دەردەچێت دەگاتە شارە زۆنگاوییەکان کە خانووەکانیان بەسەر ئاوەوەیە و گوێ لە گەورەبوونی قامیش دەگرن بەڵام لەوێدا هەوا نییە. ڕێگاکانی خۆرئاواش دەگاتە.. دەگاتە چی؟

وا هاواریان دەکرد پاش ئەوەی بیریان دەکەوتەوە کە خەونەکانیان تێکەڵ بووە.

لەوکاتەدا منداڵێك خۆی دەکردەوە بە قسەکانیاندا، پاش ئەوەی بەدەم راکردنەوە پێڵاوەکانی داکەندرابوو، هەر لە دوورەوە هاواری دەکرد:

- جارێکی تر گەڕایەوە!

ئەو منداڵانە، بە ڕۆژ دەچوونە سەر ڕێگاکان تا خەونەکان بگێڕنەوە و لەبەریان بکەن.. خەونەکانی باوکیان. سیمایان پیرترین پیاوی دەنواند و پێستیشیان چاوەڕوانیی ساڵانێکی زۆری تێدابوو.

- گەڕایەوە؟!

- دەشێت ئەمە خەونی مێردمنداڵێك بێت!!

وایان پێوت، پاشان دەچوونە سەر ڕێگاکان، دوور لەسەر رووە زەردهەڵگەڕاوەکەی دەیانڕوانی. لەسەر ڕێگاخۆڵە جێهێڵدراوەکەوە کە ساڵانێکە کەسی پێدا نەڕۆیشتووە، لەو جێگایەی وێنەکان لەسەر توێژاڵی تەنکی چاویان تەلخ دەنوێنێت، تارماییەکەی دەبینن.. خاڵێکی رەشەو دەکشێت.

منداڵەکە جارێکی تر لە گێڕانەوەکەی بەردەوام بوو:

- خـاڵێکی رەش بـوو دەکشـا، لەپاشـاندا لوتـە چـەماوەکەی و چرچە کوێستانیەکەی دەم و چاویان بینی کە لە لـێوردبونەوەیدا هەنـدێك دەنگـی سـەیریان دەبیسـت. دەزانـن ئـەو کەسـە دەبێـت بەسـەرهاتی رۆژە لـەبیرکاوەکانیان بـۆ بگێڕێتـەوەو باسـی هـەموو شـتێك دەکـات تـا ئـەورۆژە خۆشـانەی بۆیـان دەهێنێـت. دێـت لـە دوورەوە لــە کــۆلانو ماڵــەکان ورد دەبێــتەوە، لەوپــەڕۆ رەشــە هەڵواسـراوانەی ئـاوی چـاو دەبـەن و بـەخوێن دەنەخشـێنرێن، لـەو خانووانــەی پارچــەیەکی درێــژکراوەی زەوییــە خۆڵەکــەن و ئــەو خانوانـەش بەشووشـە هەڵچـنراون. لـەو دوورەوە لـە چرچـی دەم و چاو و تاڵە سپیەکانی ریشو قژیان ورد دەبوەوە. ئەوکاتە خۆر لار دەبێتەوە و لەخاڵێکدا باڵندەکان دەکەونە گۆشەیەك نابینرێن تالـەو خاڵـە دەرنەچـن.. خـاڵێکی رەش بـوو دەکشـا بەسـەر ئـەو رێگـە زەردەی تـەنیا چـاوەڕوانی لـێبوو کـە ئەوسـا لـەکاتی تێپـەڕینی کرێکارەکانـدا و بـەدەم گـۆرانی وتنیانـەوە پـان دەبـوو. منـدالانیش بەدزییــەوە ســەیریان دەکــرد و دەیــان بینــی پــان دەبــوو، بــەردو کرێکـارو بنجــەگیاکانی سەریشــی گــەورە دەبــوون و گوڵــەکانی دەپشکوت.

دەیــــانزانی، ئەوســــا هــــەموو دەیــــانزانی، لــــە گەڕانەوەشــــیاندا کرێکارەکان، بەدرێژایی کاتژمێرەکەی رێگا، گۆرانی خاو و غەمباریان دەوت کە لە لاواندنەوەی ژنە پرسەدارەکان دەچوو.

پـێش ئـەوەی گاورسـورخ بەماوەیـەکی کـەم دەرکـەوێت چـاوی بـۆ دووکەڵی کوورە گەچەکان گێڕا. بەڵام هیچ نەمابوو. هیچی نەبینی جگە لـە شـوێنەواری کوورە رووخاوەکـان کـە تێکـەڵ بـە خـۆڵ ببـوون، بەلای

دوایەمینیاندا تێپەڕیو گۆرانی کرێکارەکانی دەوتەوە کە بە منداڵی لەبەری کردبوو.

لەم بەرییەوە، لەماوەی لێڵایی چاویدا کۆمەڵێك راوەستاون، لەو دوورییەوە دەیانویست چاوی بخوێننەوە، چونکە دەیانزانی ئەو رێگایە بەتەواوی چۆڵکراوەو ساڵانێکە کەسی پێدا نەهاتۆتەوە جگە لە مردوو.

- ئەو رێگەیە دەچێتە سەر دۆزەخ!

دەیانزانی ، بەلام یەکێك بەدەنگی بەرز وتیەوە تا دڵنیابنەوە لەوەی ئەو رێگایە ناگاتە هیچ. دەڵێن ئەو رێگایە تێك شکاندنی زمان دروستی کردو دەچێتە سەر ئەو شارانەی کەس خەو بەداهاتووەوە نابینێت، لەوێ بەدوای نەمریدا ناگەڕێن چونکە ئەوێ خۆی نەمرییە.

بەلام زۆرن ئەوانەی بەشەکەتی پاش ئەوەی پیر بوون، وەك ئەسپێکی پیری ماندوو بەو رێگەیەدا گەڕانەوەو خۆیان کردەوە بە چایخانەکاندا و لەوێدا کەس پێی نەزانین و مردن. ئەو منداڵانەش لەو سەفەرەدا لەدایك بوون، بەبیرنایەت گەورە بووبن.

سەختی رێگا وای کردبوو چەندان وشە دروست ببێت کە بۆ هەمان واتا بەکاربێت تەنانەت لە زۆرکاتدا وشەی مردنیش بۆ (سەختی) بەکار دەهێنرا ئەمەش گەڕۆکێك لە یاداشتەکانیدا نووسی بووی پاش ئەوەی بەهەڵە رێی کەوتبووە ئەم شارۆچکە لەبیرکراوەی دەرەوەی هەموو شتێك، باسی ئەو جەنگە درێژانەی کردبوو کە لەسەر بەکارهێنانی یەکێك لە دوو وشەی هاومانا هەڵدەگیرسێن بەلام تەنیا جارێك واتا نەبۆتە گرفتیان.

لە کتێبێکی کۆندا، کە لە هەوڵدانێك دەچێت بۆ دانانی ئەنسکلوپیدیایەك، تەنیا یەك دێڕ لەبارەیەوە نووسراوە ئەویش

بریتیبوو له "گاورسورخ ولاتی جەنگی خوێناوی وشەکان". ئەوانەی دەگەیشتنە گاورسورخ ڕێگایان هەڵە کردبوو چونکە هیچ ڕێگایەك نەبوو بچێتەوە سەری، کاتێکیش دەگەڕانەوە دەیانویست کتێبێك لەبارەیەوە بنووسن، بەڵام نەیاندەزانی چۆن گەڕاونەتەوە و هیچیشیان لەیاد نەدەما جگە لەو خەونە زۆرانەی لەوێدا بنیبویان. (ئیتالۆ کالفینۆ) ش کاتێك گەشتەکانی (مارکۆ پۆلۆ) لە (شارە ئەندێشە کراوەکان) دا دەنووسێتەوە باسی ئەم شارە ناکات کەپێدەچێت مارکۆپۆلۆ پێیدا تێنەپەڕیبێت. شەرەفخانیش جگە لەوەی سەبارەت بە پادشاو فەرمان ڕەوایانی بیستبوو باسی هیچی تر نانووسێت. چونکە ئەم زەوییە لەدەرەوەی جوگرافیای ئاسایدایە.

لێرەدا دەگەیتە شیعر، هەمو شتێك دەبێتە شیعر، دواندن، شار، دروست بوون، خۆشەویستی،رابردوو، جووت بوون و داهاتووش. لە پشت شیعرەوە باسی هەموو ئەمانە دەکەن، لەودیو وشەکانیشەوە مردن وەك تەمێکی کاڵ دەینواند.

لێرە مردن لەلایان درێژکراوەی ژیانە، شەوانان لەگەڵ کوژراوانی ئینگلیزو سوارەکانی سوڵتان عەبدولحەمید دادەنیشن و بەدەم چا خواردنەوە و کێشانی جگەرە قورسەکانەوە باسی دوایەمین هەواڵ / خەونیان بەشیعر دەکەن. لێرەدا جیاوازی نێوان مردن و ژیان نییە تەنیا لە لێك دانەوەی مانا زۆرەکانی ئازاردا نەبێت.

- تەنیا مردوو دەهێنێتەوە!
- کە دەگەڕێتەوە باسی هەموو شتێك دەکات و ئاگر لەبەرزاییەکاندا دەکاتەوە؟

ئەوکاتەی لە ماڵەکان نزیك دەبێتەوە هەوڵ دەدات نووسینی سەردیوارەکان بخوێنێتەوە بەلام نەیدەتوانی لەمانای ئەو دێرە

ناشیرینانه بگات كه خەونەكانیان تیادا حەشاردابوو، دیوارەكانیش سەرسامی دەكەن و یەكەمین جارە بە رەنگی جیاجیا بیانبینێت لەوەی بە منداڵی هەمووی بۆربوون. دیوارەكان نزم ترو نەخشێنراوترن. لەو كۆڵانانەدا بۆنێكی خەستی ترشاو دێت، بۆنی پیسایی دیلەكان كە بەناو شاردا گێڕایانن پاش ئەوەی مادەی رەوانیان لە خواردندا دابوونێ. منداڵان تا ئێستاش لاسایی دیلەكان دەكەنەوە، دیمەنی پۆلە دیلێكی ریزكراو لەسەرەتادا رێك دەڕۆن و دەستیان پێكەوەو قاچیشیان لەیەك كاتدا دەجووڵاند تا ئەو كاتەی پێچ بە سكیاندا دێت و ئازارێك لە كۆمیاندا دروست دەبێت، هاوار دەكەن:

- بمانكوژن.. گەر دەتوانن..

خۆیان پێ راناگیرێت و پیسایی بە جلەكانیاندا دەكەن. قاقای تەماشاكەران تێكەڵ بە بۆن و ئەو بایانە دەبێت لێیان بەردەبێتەوە. زۆر هەوڵیان دا ریزەكانیان تێك نەچێت تا وایان لێهات دەكەوتن بەزەویداو منداڵانیش بەدەم لاساییان دەكەنەوە. دێتەوە یادیان، خەونی سامناكی ئەو جەنگەی لێرەوە تێ دەپەڕێت. جەنگێك چەكدارەكانی جوانی شەونم دەماڵن و لە گزنگدا منداڵان فێردەكات رەنگەكان بدزن، دەترسن لەو جەنگەی لێرەوە تێپەڕی. بەبەردەم قەرەباڵغیەكەدا تێدەپەڕێت كە ساڵانێكە لەوێدا چاوەڕوانی دەكەن.

تێدەپەڕێت و دەیان ناسێتەوە، ئەو پیاوانەی لەژێر دووكەڵی جگەرەكانیاندا پیرتر بوون. ئەو ژنانەی تەنیا بە مەمكە ئاوساو و شۆڕەكانیاندا دەزانرا ژنن وئێستا پیرتردەنوێنن، كرێكارە هیلاكەكانی بێكاری. هەموویان دەناسێتەوە، پیر تر شێواوتر لەوەی بوون.

- لێرەوە دیلەكان تێپەڕینو نەمان بینین.

دەڵـێن پـاش جەنگەکـە تێدەپـەڕن و لەوخوارانـە، لـەناو تەپۆڵکـەو دەوەنـەکان دەسـووتێنرێن. بـەڵام تـەنیا ئـەو منداڵانـە نـەبێت کـە لەسـەر ڕێگەکـە دادەنیشـن و ئـەو خەونانـەمان بـۆ دەگێڕنـەوە. ئـەگینا کـەس نەیبینیبوون لێرەوە تێپەڕن، تەنیا ئەو منداڵانە نەبێت.

پاشـان بـەرەو دەشـتاییەکە بردنیـان لـەوێوە نـەزانرا چییان لێهـات. ئێوارە کە منداڵەکان گەڕانەوە وتیان:

- نازانین هەر بەدەشتاییەکەدا ڕوەو شەو بردنیان.

ئـەو منداڵانـەی بـەرۆژ دەچـوونە سـەر ڕێگاکـان و خەونـەکانیان دەگێڕایەوە بەردەوام دەبوون:

- پـاش ئـەوەی لـەکوورە گەچـەکان تێدەپـەڕیت دەکەوێتـە سـەر شەقامێکی ترشاو، بە بەردەم قەرەباڵغی بێکارە خوێن فرۆشـەکاندا ئەوانەی ڕەنگی زەردیان جگـە لـە تـامی جیاجیـای مـردن هیچـی تـر نادات، دەڕۆیت.

لـە پشـت ئەمانـەوە سـەرەتای دەرکـەوتنی ئـافرەت بـۆ یەکـەمین جـار دەبینیت کە پاش گەڕانەوەت لـە خـانووە ئەسـتورو تـاق کەوانەییـەکانی قـەڵا دێنـە خـوارەوە، ئـەو قەڵایـەی ناوەڕاسـتی شـار کـە خەونـەکانی سـەرکەوتن دروسـتی کـردن، و دەڕژێنـە سـەر ڕێگاکـان. لەگـەڵ خۆیانـدا بۆن شێی ژوریـان هێنـابوو، ئـەو ژوورانـەی تـرس و گومـان لـە کچێنیان خزاندبوونیـە ناوییـەوە. ڕۆژانێـک بـوو لـە بـەردەم پەنجـەرە و پشـت دەرگاکانـدا خـەویان لـێدەکەوت و خـەونیان بـە ترپـەی پـێ و دەرەوە دەبینـی. ئـەو کاتـەش دوور لـە هـەوای ژوورەکـان هەوایـەکی تریـان هەڵمـژی هەسـتیان بـە خاوبوونـەوە دەکـرد تـا پـاش کـەمێك عـەباکانیان دەکەنەوەو هێواش دەکەونـە سـەر پێکـەنینێك کـە بـۆنی یەکـەمین مـاچی لێدێت بە دزییەوە کراون.

ئەوان قورسترین جەنگ، سەختترین کۆست نەیهێنانە دەرەوە تەنیا تۆ.. پێش گەڕانەوەی باوکە نەخۆش و قەبزەکانیان دەگەڕێنەوە بۆ ماڵەوە. بەحەسرەتی چێژی ئەو بۆنەی لەگەڵ پێکەنینیاندا دێتە دەرەوە و پێستیان ساف و تەڕتر دەنوێنێت.

ئەو شەوە بەدزییەوە لەگەڵ شنەی بادا دەنوون، خۆیانی بۆ رووت دەکەنەوەو لەژێر ئازاری یەکەمین لەزەتدا جارێکی تر کچێنیان دەدڕێتەوە. بەدەم پێکەنینەوە ئاوس دەبن. پاش ئەوەی رووتی دەکردنەوە لەپەنجەرەکانەوە جوانترین کوڕی بۆ دەهێنان تا سمێڵە تەنك و نەرمەکانیان بە سنگیاندا بخشێننو بەنینۆك پێستیان بڕووشێنن تا هەست بەتەڕایی بکەن لەدەمارەکانیاندا. دەمەوبەیان هەر لە پەنجەرەکانەوە کوڕە باڵابەرزەکان دەڕۆیشتنەوە، ئەمانیش بەرووتی لەسەر جێگا خوێناویەکانیان و لەناو یادگارییە گەرمەکانیاندا رادەکشێن تاگوێ لە پرخەی باوکە فێیاوی و برا نەخۆشەکانیان بگرن.

کاتێك بێزار دەبیت و لایان دەڕۆیت دەگەیتە لای کۆمەڵێکی زۆر لە پیاوانی سوارەی حەمیدییە، کە هێندە نیە لە راوی ئەرمەنەکان گەڕاونەتەوە، پیاوانی خولەپیزە و تفەنگ چییەکانی شێخ و ئیبن خەلەکان و لەگەڵیان دا دەنیشیت. دوور لەمانیش پیاوێك بەردەوام دەگەڕێتو نازانرێت کوێیە هێندە نەبێت لەجەنگەکانی سەلاحەدینی ئەیوبیدا ئەسپەکەی دەپێکرێو جێدەمێنێت.

- ئەویش بەخەونەکانماندا گەڕایەوە!

دادەنیشن باسی کۆتایی رێگا زەردەکەیان دەکرد، رێگایەك زەوییەکانی دەوری زەرد هەڵدەگەڕا. مێروو باڵندەی تیا نەدەژیا. زەوییەکی وشك بوو.

- لەگەڵ مردنی رێگەکەدا مردین!

پیاوان وایان دەوت پاش ئەوەی چاوەڕوانی پێستیانی قڵیشاندبوو. دادەنیشن بەرامبەر ڕێگا مردووەکە چاوەڕوان دەبن... تۆش پاش ئەو هەموو چاوەڕوانیەیان بۆت، خوێن ساردانە لەلایان دادەنیشیت. لە پشتیانەوە منداڵ و هەرزەکان بەخەتێکی ناخۆش لەدیوارەکان دەنووسن. ئەو منداڵانەی رابردوویەك قسە بوون لە ئێستایاندا. دەم و چاو چرچاوی پشتیان کووڕ و سیمایان پیرترین پیاوی دەنواند.

منداڵێك خۆی دەکردەوە بە قسەکانیاندا پاش ئەوەی پێڵاوەکانی داکەنرابوو، هەر لەدوورەوە هاواری دەکرد: جارێکی تر گەڕایەوە!

ئەوانیش پێیان وت:

– دەشێت ئەمە خەونی عازەبێك بێت!

* * *

---

* گاور سورخ : شارێکی ئەندێشەیی‌یە

هات، لەنێوان کۆمەڵێك وێنەی تێکدراو بەسەریەکدا، لەوێدا وەستا کە هێشتا وێنە و ڕەنگە تۆخەکان بەناو یەکدا دەڕژان. پێش دەرکەوتنی ئەو هەموو شتێك بەخێرایی ڕووی دەدا. جێگاکان زۆر زوو دەگۆڕان، دابەش بوونی ڕەنگەکان لەخۆوە بوون تا ئەو لەو قەرەباڵغیەوە هات. لەکۆڵانێکی تەسکدا بەرامبەرم وەستا، ویستم رابکەم بەلام ئەو بەچاوە هیلاك و خاوەکانی بەستمیەوە. شتێك لە هەناومەوە دادەبەزییە خوارەوە قورس قورس تا گەیشتە قاچم و لەگەڵیدا پێمی بەزەوییەوە نوساند، بەهێواشی وتی:

- بۆ هەڵدێی، من زۆر ماندووم، خەریك بوو ڕێگا بمخوات تا دۆزیمیتەوە.

زانیم لە ڕەنگە وشکەکەمدا راکردنی خوێندەوە، هەستم دەکرد لم بەدەمارەکانمدا بڕوات.

- لە ئێوارەوە دەگەڕێم تا دۆزیمیتەوە، هەرچەندە بۆ تۆ نەدەگەڕام. هەر کەسێك بیتوانیایە لەوێم دەرباز بکات.. لە گاورسورخ.

نەمدەزانی چی بڵێم.. ساکارترین پەیوەندی وشەو رستەم بیرچووبوەوە، رستە دروست نەدەبوو.

- با دانیشین!

ئەوکاتە لەسەر کورسیەکی باخچەکە دانیشتین، سەرنجی کراسە سورەکەیم دا، کراسێکی سور، گوڵی پەڕەشین و سپی وەك پەڵە لەسەری بڵاوبووبوەوە، رەنگەکە لەگەڵ درەختە سپیەکانی پشتیەوە تێکەڵ دەبوو، تارا سپیەکەی لابرد لەسەر پێستە سپی و تەڕەکەی چەند جێگا چنگێکی پێوەبوو.

- سەرسامیت! گەڕام تا دۆزیمیتەوە، لە ئێوارەوە راکشام خەو بەدەرەوەی زەوییەکانی ئاغاوە دەبینم، بەدەرەوەی گاورسورخ تا تۆم بینی. من یەکەمین کەسم توانیم هەڵبێم. سەیری شەکەتیم، تەنیا من توانیم لە پاسەوانە دڵ رەقەکان رابکەم، لەوێ تا ئێستا باڵندەش لە سنووری زەوییەکانی... دەرنەچووە، لەسەر بەرزاییەکان راوچی رواندووە، لەژێر لێزمەی باران و کرێوەو قرچەی گەرمادا راوەستاون تەنانەت نیشانە لەو باڵندە تیژڕەوانە دەگرنەوە کە بەرەو ئەودیو دەڕۆن و دەیانخەنە خوارەوە توانیم لە سیڕەی تفەنگەکانیان رابکەم، تفەنگی ئەو پاسەوانانەی نەبینراون نان بخۆن و پشوو بدەن، بەردەوام چاو دەگێڕن.

+ ئەمە خەوە؟

وشەکان پچڕ پچڕ و گران هاتنە دەرێ، رەنگە کراوەکەی ئارامی پێدەدام و هەستم بەکۆنی ناسینی دەکرد، لەوەی نەبزوا، بە ترسەوە دوام:

- ئا ... پێش ئەوەی بتبینم زۆرم چەشت، ئێستا لەوێ خزێنراومەتە ژورێکەوە، تەنیا لە ژورێکی تاریك، لەسەر دیوارەکانی فەرشی سەرسوڕهێن هەیە، تفەنگێك لەنێوان دوو خەنجەردا هەڵواسراوە، یەکێك لە فەرشەکان وێنەی کۆمەڵێك

راوچی تێدایە، دەستێك نوێنی خاوێنیش لەسەر فەرشێك راخراوە کە بۆنی توتنی لێ‌دێت، لە خوارەوەی ژوورەکە گۆزەیەکی ئاو و پارچە گوریسێك دانراوە، لەسەر سنوقێکی تەختەی کۆن رادیۆیەك دانرابوو، ئاوێنەیەکی گەورەش لە تەنیشتیەوەیەتی، من ئێستا لەوێ راکشاوم، خەوتوم، دەستم لەسەر سنگمەو، خەوی ئەم بەیەکترگەشتنە دەبینم.

هێشتا لەسەر هەمان کورسی دانیشتبوین، دارە بەرزەکان بوونە گەچ و هەڵدەوەرینە خوارەوە، لەگەڵیدا بارانێکی خوڕ دایکرد، دەستیم گرت و رامکێشا بەبێ هیچ وتن ... دەمزانی بۆ کوێم دەبات، شۆستەکان چۆڵ بوون‌و دوکانەکان داخرابوون، جارجار ئۆتۆمبیلێك تیژ تێدەپەڕی‌و ئاوی بەهەردوو لادا هەڵدەدا.

- چووینە شەوەوە؟

+ دەمێکە چراکان داگیرساون!

چاکەتەکەم دا بە شانە روتەکەیدا، قژە تەڕەکەی، پاش ئەوەی تۆپەڵی کرد، بەسەر چاکەتەکەیدا بڵاوکردەوە، بەپەلە بەرەو ئەو دوکانە کراوەیە چووین کە روناکیەکی کزی لێوە دەهات، شۆستەکان ژێر ئاو کەوتبوون، هەندێك جار بازمان دەدا لەگەڵ ئەوەی ئاو گەیشتبوە قاچمان، دوکاندارە پیرەکە لەبەر چرایەکی کز خەوی لێ‌کەوتبوو، تەنیا چەقۆی دەفرۆشت، جۆرەها چەقۆ.

- بەڵام ژەنگ لێی داون!

دوکانداری گۆشەکە لە دورەوە پرخەی دەهات ئاویش قاچی داپۆشی بوو، لەبەردەمیدا بۆیاخی پێڵاوی دانابوو.

- چی دەکەیت؟ من هیلاکم.

+وابارنەکە خۆشی کردەوە، دەڕۆینەوە.

ئۆتۆمبیلەکان تیژ تێدەپەڕین، خەڵکی سەریان هێنابووە دەرەوەو گۆرانییان دەوت، تیژ تێدەپەڕینو دەنگیان لەدەنگی پرخەی پیرە نووستوەکە دەچوو کەلەناویاندا دانیشتبوو.

– کەمێکی‌تر دەمێنمەوە تا ئاغا دێتە لام!

وای وتو لەسەر کورسیەکەی بەرامبەرم دانیشت، پاش ئەوەی لەشەقامەکە پەڕینەوە و دەرگای ئۆتۆمبیلێکی کردەوە، لەپێشەمەوە سەرکەوت، پرچی کردەوە و کەوتە راوەشاندنی، دەموچاوی سپی تر دەینواند و جێگا چنگەکانیشی کاڵ بوو بوونەوە، لە ژورەکەدا سێ تاک قەنەفەو مێزێكو چەند وێنەیەکی هەڵواسراو هەبوو، ژوورەکە بۆنی گژوگیای لێدەهات.

+بۆ وا پەلەیت؟ بۆنی باڵندەت لێدێت.

لەو دەشتەدا هەستمان بەگیزەی مێروو، خرمەی بارانو خوڕەی جۆگا دەکرد، ویستم پێی بڵێم بێتە ئەم لاوە تا لە دڵۆپە بارانەکان دوور بێت، بەڵام دڵۆپەکان بەپێستیدا دەچوونە خوارەوە.

+تۆ وەك رەنگی ئاویت.

–پەلەم، هاتووم بمکەیت بەژنو بگەڕێمەوە.

جارێکی‌تر پیرە چەقۆ فرۆشەکە بەبەردەم پەنجەرەکەدا تێپەڕی.

+ئەمە خەوە؟!

– دەمێکە دەگەڕێم، لەو کۆڵانەدا تۆم بینی زانیم ئەوە دەبێت کە رزگارم دەکات، تۆ لە کوێ دەژیت، من ناتناسمو بەرێکەوت پێت گەیشتم، لەو ژورەدا عەسر دوو ژن هاتنە لام دەستیان گرتمە خەنە، رازاندمیانەوە پەنجەیان کرد بەبن باڵو ناوڕانمدا تا پڕی کەن لەگوڵاو، قژە خەنە تێگیراوەکەمیان شۆرد، پاش وشك کردنەوەی دانیشتووم چاوەڕوانی کەڵەکەیانم.

+ئەو جێگا چنگانە چییە؟

– دواتر کەئاغا دێت هەڵیان دەکەنێت!

هەستا، پەرداخێك ئاوی هێنا بەبێ ئەوەی بیخواتەوە لێی رامابوو.

–لەخانوەکەیدا کۆمەڵێك ژنی هەیە هەریەکە و لەژوریکدان، جار هەیە هەموویان روت دەکاتەوەو پرچیان پێکەوە گرێ دەدات، پاشان یەك یەك سواریان دەبێت ئەوانیش لەبەردەمیدا دەکەون، لێیان دەدات، مەمکیان هەڵدەگلۆفێت و گازیان لێ دەگرێت ئەوانیش شەکەتییان لێ دەچۆڕێت. لەبەردەمیدا دەکەون و دەیلێسنەوە و یاری بەگونی دەکەن، تاڵ تاڵ سمێڵی دەمژن، دەست بەسنگە توکنەکەیدا دەخشێنن بەڵام ئەو رایان دەکێشێتە بەردەمی و وەك ئەسپێك پرمەی دێت و خۆی دەدات بەسەریاندا، دەقیژێنن، دەکەون بەسەرپێی‌دا و دەپاڕێنەوە.

– بەسە ناو قەدم پچڕا!

– ئەمە ئاونییە قوڕقوشمە.. سوتام.

کاتێکیش چاوەکانی قورس دەبن و هەست بەبروسکەی ئازار دەکات وازیان لێ دەهێنێت و بەرامبەریان دادەنیشێت تا بەگریانیان گەشکە بگرێت، گریانیان بەدەم ئەو پشکۆیانەی کردبوویە منداڵدان و ریخۆڵەیانەوە، پاش هەموو ئەمانە بەرەو حەوزی ئاوەکە دەڕوات، سێ جار خۆی تێ هەڵدەکێشێت، زستانانیش زوقمەکەی دەشکاندو خۆی تێ فڕێ دەدا، لە دوواییشدا لەسەر بەرماڵە راخراوەکە پاڕانەوەیەکی دوور و درێژی دەست پێ دەکرد و لەگەڵیدا بچوك دەبووەوە. ئەو باجی لەسەر هەموو شتێك داناوە، ئەو گوڵە کێویانەی لەسەربان و حەوشە دەڕوێن، دڵۆپی باران کەبەسەرتا دەبارێت، هەروەها سورانەی کچانیش.. پاش مارەکردنیان یەکەم شەو دەچێتە لایان، هەرچی کچی ناوچەکەیە ئەوان دەیکەن بەژن هەر بۆیە لەو ماڵەدا کەس

به بیری نایەت کچێك گەورە بووبێت. مامانە پیرەکان دەڵێن گەر یەکێك لەژنەکانی کچی بوایە بەدزییەوە فڕێی دەدا. (کاتێك کەمزدەی کچ بدرایە بەیەکێك لەوان قینی هەڵدەستاو رووی رەش دادەگیرسا، خۆی لەخەڵك دەشاردەوە لەبەر نەنگی ئەو مژدە ناخۆشەی کەپێی دەدرا (بیری لێدەکردەوە) ئایا بیهێڵێتەوە لەسەر نەنگو ریسوایی یا بیکات بەژێر خاکەوە) * ژنەکانی کۆمیان دەبووە برین چونکە ئاغا بەدواوە لەگەڵی دەکردن پاش شەوی یەکەم، ئەو پەڵە برینانە چاك نەدەبوونەوە مەگەر دووای مردنیان، یەکەم شەو قیژەی بوکێ لەم سەری زەویەکانی تا ئەو سەری وەك بریسکە دەڕۆیشت، لەتاریکیەکەدا تێکەڵ بە وەڕینی سەگو تەقەی پاسەوانەکانو چاوەڕوانی زاوا دەبوو، دایکم دەڵێت ئاغا کە پیربوو کچە مارەکراوەکەی روت دەکردەوەو پاڵی دەخستو وەك ئەسپێکی پیر لەلایەوە دادەنیشت، دەستی بەناو ڕانیدا دەهێناو دەگریا، لەرز دەیگرت، لیك بەدەمیدا دەچۆڕا، گوێی لەپاڕانەوەی کچە نەدەبوو، چونکە دەبوایە خوێن ببینێت، خوێن تا ئەو شەوە لەپرخەدا نوقم بێت، پاش ئەوەی دەیبەستەوە بەپەنجە یاخود بە گۆچانەکەی کونی دەکرد ئەوسا پەنجەی لەخوێنەکەی وەردەدا.

– تۆش پەنجەت لەخوێنم وەردە.

دەیوت رۆژانێك بوو ژنەکانی لێی دەپاڕانەوە تاوازیان لێبهێنێت، لەژێریدا کچێك مرد، یەکێکیتر شێت بوو، دانەیەکیتر ئیفلیج و نەنکیشت باوکی ئەم کوێری کردو خۆشم تا ساڵێك لەجێگەدا کەوتم، تا ئەو شەوە دەیتوانی ماینێك بەچۆکدا بهێنێت، ئەو شەوەی خەسێندرا. کچێك تۆپەڵێك گڕبوو، پێستی مسیو لەکاتی دەست لێداندا دەبریسکایەوە، گڕبوو.

ئەو شەوە لە ئازاری هەموو عاشقە ئەتککراو ئیفلیج و کوێرەکان خەساندی. هیلاك نەدەبوو، نیوەشەو لەناو رانیدا کەوتو دەپاڕایەوە "بەسە وازبهێنە" بەڵام ئەو لە گەرمەی بریسکانەوەو داگیرساندا بوو ئەمیش نەیدەویست لەو لەشە دورکەوێتەوە هەموو ساتێك کیسەیەك لەزەتی لەلەشدا دەتەقاند و هەستی بە پڕبوونەوەی تاڵە بۆشاییەکانی لەشی دەکات.

دەمەو بەیان کەوتە گریان بەدەم ئازاری گونیەوە دەگریا.. گەشتبووە خوێن، لەگەڵ هەر دڵۆپێکدا دەیبۆڕاندو هەستی بە پووکانەوەی دەکرد. بەدەم گریانەوە دەهاتەوە یادی، منداڵ بوو بە دزییەوە سەیری باوکی دەکرد بەسەر سنگی کچەکەوە پەرکەم گرتی، کەف بەلا چەناگەیدا دەچۆڕایەوە سەرمەمکی، ئەو ورکەی کەوتەوە یاد کە بۆ بینینی خەتەنەکردنی کچان و دڕك خستنە دەرپێی عازەبەکانەوە گرتبووی.

+بۆ دەستگیرانەکەت نەدۆزییەوە؟

- ئەو شەوە نایەڵێت نێرینە لەناوچەکەدا بنوێت.

کەمێك لاربووەوە، سەیرێکی ئەم لاو لای کرد پاشان بە چاوێکی تیژەوە وتی:

- لە منداڵیەوە ئاغا دەرپێکانمان قوفڵ دەدات، تەنها خۆی و باوکمان دەتوانن بیکەنەوە. باوکم دەڵێت ئەوەی پێش چوونە لای ئاغا بیکاتەوە منداڵ دانی پڕ دەکات لە توتڕك.

+دانیشە ..کاتی گۆڕستان نییە.

دانیشتەوە، پرچە درێژەکانی بەسەر شانە روتەکەیدا بڵاو ببونەوە.

- گوێت لە دەنگیەتی دێت بۆ لام.. کات نییە.

پرچە درێـژەکانی بەسـەر شـانە رووتەکەیـدا بڵاوبووبوونـەوە، چـەند تاڵێکی کەوتبوونە سەر مەمکی کە بـە رووتـی رەق وەسـتابوون.. هیچـی لەبەردا نەبوو.

- وا دەرگاکەی کردەوە.. وەرە..

هیچم لەبەردا نەبوو کە راکشام لە تەنیشتیەوە. وتی:

- چـەند قورسـە لەسـەر سـنگم دەیـەوێت قاچـم بکاتـەوە... تـۆش قاچم بکەرەوە.

تونــد باوەشــم پێــداکردبوو، پــیرە چــەقۆ فرۆشــەکە بەبــەردەم پەنجەرەکەدا تێپەڕی.

+دەترسم خوێناوی بم.

- مەترســە، پەلەکــە، ئــەو بەســەر ســنگمەوەیەو قاچــی بــەرز کردومەتەوە.

لە دوو لێوی گەورەدا راکشابووم.. دوو لێوی گەورە، هێمن.

- پەلەکە وا..

خوێناوی بووم.. خوێناوی بوین و بەپەلە لە باوەشی دورکەوتمەوە، بیرم لە لێوە خوێناویەکان دەکردەوە کاتێك بە نرکە نرك وتی:

- ئەها پەنجە لە خوێنەکەم وەردەدا تۆش پەنجەی تێوەردە.

* * *

---

* سورەتی (النحل) ئایەتی (56).

...پاشان بۆنی مردنم کرد لە لەشمەوە دەهات، بۆنێکی ناخۆش کە لەو مردوانەوە دێت چەند رۆژێکە لەژێر تیشکی خۆرو نمەی باراندا کەوتوونو زیاد لەخۆیان ئاوساون. بێئەوەی سەیری دەستم بکەم یاریم بەپەنجەکانم کرد، هەستم کرد تەڕو شێدارن، بگرە لینج بوون، ئەوکاتە ترسام لەوەی مردبم، بەناچاری هەوڵم دا قاچم بجوڵێنم، جێگا بزماری سەر دیواری ژوورەکەم ژمارد، بیرم لە دوێنێو پاش نیوەڕۆو تەنانەت زۆر رووداو و یاگاری کۆن کردەوە.

هەموو ئەمانەم بۆ ئەوە کرد تا لەزیندوێتیم دڵنیابمو ترسی مردن دووربخەمەوە، بەڵام لەبەردەم ئەو بۆنەدا بێسوودبوو کە لەشم، دەمارو سییەکانم، یادگاریمی پڕکردبوو، ئەگەرچی کەمێك دڵنیابووم لەوەی ماوم. بیرم لەجۆری ئەو جگەرەیە کردەوە کە دەمکێشا، پاش ئەوەی پاکەتە جێهێڵدراوەکەم لەسەر مێزەکەی تەنیشتم راکێشا بینیم نوسراوە (دالاس) بزە گرتمیو وتم ناشێت مردوو بیر بکاتەوە، بەڵام هێشتا لەبەردەم ئەو بۆنەدا پێویستم بەسەلماندنێکی یەك لا کەرەوە هەیە! ئەگەر تەنها بیر کردنەوەش بێت. نەمردوم یاخود زیندوم ئەوەتا دەزانم پێویستم بە نان خواردنە نەك ئەوەندە بەڵکو جۆری بەرچاییەکەشم دیاری کرد، هەروەها کراسێكو جوتێك پێڵاوی رەشی قەیتان دار، لێرەدا زۆر جۆری تر هات بەمێشکمدا، بەڵام تەنها لەسەر رەشەکەیان مامەوە، ئەگەرچی کەمێك زۆر لەخۆکردنیشی تێدا بووبێت، وەستام تاواز لە پێویستیەکانم بهێنم، بەڵام لەناکاودا چەترێکم لای کراسو پێڵاوەکە بینی، زانیم دوو ساڵ دەبێت حەز لەپیاسەی ژێر

چەتردەکەم لە ڕۆژانی سەرەتای بەهاردا، بەزۆر خۆم لەهەموو ئەو شتانەو زۆریتر ڕزگارکرد، یاخود دوورخستەوە تا بگەڕێمەوە لای خۆم، پاش ئەوەی بەخۆمم وت: مردوو ئارەزوی نیە بەڵام جارێکی تر بۆنەکە سەرنجی ڕاکێشامەوە، ویستم پێناسەکەم دەربهێنمو جارێکیتر زانیاریەکانی بخوێنمەوە تا لەخۆم دڵنیابم، بەڵام لەو کاتەی دەبوایە دەستم بکردایە بەگیرفانمدا دەستم گێڕایەوەو بیرم کەوتەوە کە دەستە لینجو بۆگەن کردووەکانم کراسەکە پیس دەکەن، بەناچاری وازم لەوە هێناو گۆڤارێکی عەرەبی نزیک خۆمم ڕاکێشا، دەستم کرد بەخوێندنەوەی شیعرێکی، پاشان وتارێک بۆئەوەی سەرنجم ڕابکێشن چونکە خۆشی دڵنیا بوون لە زیندوێتی وای کردبوو دوور لەچێژ بیان خوێنمەوە، لەوەدا بوو بچمە سەر خوێندنەوەی، پێم وایە چیرۆکێك کەوەستام، کەمێك وەستام پاش ئەوەی بێگومان بووم لەوەی مردوو ناخوێنێتەوەو نەشمتوانی وای بێنمە بەرچاو کەمردوومو توانای تێگەیشتنم لەهێماو مانای دێڕەکان هەبێت، هەستام بەژوورەکەدا کەوتمە گەڕان، بەنێوان قەڕەوێڵە چۆڵەکاندا، ژوورەکەم پێوا بۆئەوەی غافڵ بم لە بۆنەکە، بیرم لەژوورەکە دەکردەوە کاتێك شەڕی ناوخۆی گاور سورخم بیرکەوتەوە، ئەو شەڕەی پاش هێرشەکان بزماریان بەسەری دیلەکاندا دا دەکوتی، پڕیان دەکردن لەبەنزینو بەفیشەکی گڕدار دەیان تەقاندنەوە، تا تەقین هەوایان تێدەکردن، حەزم کرد بڕشێمەوە، من دەمەوێت هەڵبێم، ڕامکرد تا گەشتمە بازاڕێکی جەنجاڵ کەبەرانبەر ژەمە خۆراکێك چاوو دەستو گورچیلەو زۆرجار دڵیشی تێدا دەفرۆشن، زۆر مندالم بینی چاویان فرۆشرابوو، کۆمەڵێك گەنجیش هێواش دەڕۆشتن پاش ئەوەی گورچیلەیەکیان فرۆشتبوو، ئەو گۆڕستانانەی سیخناخ کرابوو بە مردووی بێدڵ، بەزۆر خۆم

گێڕایەوە، بۆلای خۆم، چونکە دەمزانی سامناکی ژیان و مردنی ئەوێ بەدەرە لەخەیاڵ و مردووش دڵی تێکەڵ نایەت، دڵنیابووم لەنەمردنی خۆم، چەند ژمارەیەکم هێناو لەیەکمدان پاشان کۆم کردنەوە بەبەراورد کردنیان لەگەڵ ئەو ئەنجامەی پەنجەکانم دەیان دا بەدەستەوە دڵخۆش بووم، ئەگەرچی هەڵەشیان تێدابوو، جگەرەیەکم داگیرساندو نام بەسەر دەستمەوەو لە لوتم نزیك کردەوە لەگەڵ هەڵمژینی دوکەڵی پێستە سووتاوەکەدا هەستم بەئازارێکی خۆش کرد چونکە دەمزانی مردوو ئازار ناچێژێت، بەتەواوی دڵنیام لەوەی نەمردووم، بەڵام لەبەر بۆنەکە، کەهەروەك خۆیبوو، هەستام ژێر کورسی و قەرەوێڵەو مێزی ژوورەکە گەڕام نەوەك شتێك لەوێدا تۆپیبێت، یا خود مردار بووبێتوە، هیچم نەبینی، گەڕامەوە جێگای خۆم و دانیشتمەوە ئەمجارە هەوڵم دا سەیری خۆم بکەم، ڕووەو ئاوێنە هەڵواسراوەکە چووم، حەپەسام، بیرم کەوتەوە من چۆن بیرم (لەو) نەکردەوە لەکاتێکدا بیرم لەو هەموو شتە کردەوە.. نەمزانی.. ئەو کاتەی سەیری خۆم کرد بینیم قاچێکی درێژ لە سەرو ئەژنۆوە لە گوێی ڕاستمەوە هاتۆتە دەرەوەو بەسەر شانمدا شۆڕبۆتەوە، پێڵاوێکی ڕەش و شەڕواڵێکی ڕەشی لەپێدایە، لەگوێیەکەی ترمەوە دەستێکی توکنی ڕەش لەسەرو ئانیشکیەوە هاتۆتە دەرەوە، دەستێك پڕ لەهێز، سەرسام بووم لەوەی چۆن ئەو قاچە ئەستوورو زلە لەو کونە بچوکەوە هاتۆتە دەرەوەو وەك بەسەر قەرەوێڵەیەکەوە شۆڕبووبێتەوە ئاوابوو، هیچ وەڵامێکم پێنەبوو، بەڵام هەر زوو ناسیمەوە ئەو قاچە بوو ئەگەر لە ڕۆشتنا گوێم لەتەقەی نەبوایە، لەدوامەوە یاخود لەتەنیشتمەوە، نائارام دەبووم.. دەبوایە لەگەڵم بێت، ئەو دەستەش زۆرجار توند مەچەکی گرتووم و بەتوڕەییەوە دەیوت چەقۆکە هەڵگرە، منیش لەژێر ترسیدا دەستم بۆ

چەقۆکە دەبرد، بگرە چەندین جار لە ڕان و قۆڵی خۆم دەدا یاخود پەنجەرەی ژوورەکەم دەشکاند، وردتر لەئاوێنەکە رامام بینیم دەستو قاچەکە رزیون و بۆنیان.. حەزدەکەم بگریم دڵنیاشم مردوو ناگری.. قوڕگم پڕ لەگریانە، گەڕامەوە لای خۆم و دامە پرمەی گریان، هاوارو هەنسکم دا، پێیەکانم دەدا بەزەویدا، ژوورەکەم تێک دا، بۆ پارچە گوێزانێك... چەقۆیەك گەڕام تا لەخۆمی پێبدەم.. دەزانم ئەو بەخوێنم ئارام دەبێت، تا قژمی راکێشایەو بەرزتر هاوارم کردایە ئەوەندە خۆشیم تێدەڕژا، بەڵام ئەوەی نەمدەزانی ئەو ناوە بوو لەبەر خۆمەوە بانگم دەکرد، لەگەڵ دەنگی وردو خاش بوونی ئاوێنەکە، کە هێندە توند فڕێم دا بیرم کەوتەوە ناوی خۆمە، کەمێك وەستام، سەرنجی ئەو خوێنەم دا لەڕان و سەرمەوە فیچقەی دەکرد، لەدەستیشمدا گوێزانێك هەبوو، بەردەوام دەمچەقاندە گۆشتەکەم.. دەنگێك لەدەرەوەی ژوورەکە گوێزانەکەی پێفڕێدام کە بەقیژەوە وتی:

– دیسان دەستی پێکردوەوە!

ئەوکاتە هێواش بوو بوومەوە بەردەوام خوێنیش دەهات، بیرم لە دیسان کردەوە واتا ئەمە یەکەمجار نیە، وەستام.. هاتەوە یادم کە من ماوەی چەند رۆژێکە رانی خۆم بەگوێزان بڕیوەو ئەو دەست و قاچەشم بینیوە لەگوێمەوە هاتۆتە دەرەوە، تەنانەت شکانی ئاوێنەکە چەند رۆژێکە بەڵام چۆن بیرم چوون، دڵنیا بووم ئەمە یەکەمجار نییەو ئێستاش نیە، نەمزانی چۆن لەیادم چووە... گریام.. پاش دەنگەکە دەرگاکە کرایەوەو ئافرەتێك زۆر بە دایکم دەچوو بە بەرگی سپییەوە خۆی کرد بەژوورا، دانەکانی دەرکەوتبوون نەك لەژێر پێکەنیندا بەڵکو تا بمترسێنێت، هیچم بۆ نەوترا راستتر نەوت، بەردەوام دەگریام

هاواری ناوێکیشم دەکرد کە ناوی خۆم بوو لەپیاوە راکشاوەکەی ناوم نابوو..

–ناتوانێت بێدەنگ بێت!

یەکێك لەو دوو پیاوە بەرگ سپیەی پاش دایکم خۆیان کرد بەژووردا وای وت پاشان نزیك بوونەوەو هەڵیان ساندم ئەگەرچی خۆم رادەپسکاندو باوەشم بەزەوی.. قەرەوێڵەو کورسی ژوورەکەدا دەکرد، هەوڵم دا بەرزم نەکەنەوە، هاوارم کرد، دەستو قاچم راوەشاند بەڵام ئەوان توندتر گرتمیانو بردمیانە دەرەوە ویستم بپرسم کات کەیە بەڵام لەبەر پێکەنین بۆم نەوترا.. گریام تا دەنگێکی هێمن سەری پێبەرزکردمەوە، دەنگی پزیشکێك بوو بە بەرگی سپیەوە لەبەردەممدا راوەستابوو، ویستم دەستی بۆ درێژ بکەمو بڵێم.. ئەو کاتە زانیم بەستراومەتەوە، نازانم هەموو ئەم شتانەم چۆن لەیادچوو. ئەوە هەمان ئەو پزیشکەیە چەند جارێکیتر سەردانیم کردووە راستتر ئەو سەردانی کردووم. لەژێر لێوەوە چەند شتێکی ووت هیچی لێتێنەگەیشتم ووتم دەبێت بە زمانێکیتر بووبێت. بردمیان پاڵیان خستم پاش ئەوەی جلەکانیان لەبەرداکەندم، بەرووتی لەو ژوورە ساردەدا هاوارم کرد، سەرمامان دەبێت. چونکە دەمزانی ئێستا پیاوەکەی ناوم رووتە بەڵام کەس گوێی پێنەدام، هەوڵمدا روتێتی دەستو قاچەکەی ناوەوەم لەبیربەرمەوە بەڵام هەرچۆن نەمتوانی ئەوەی خۆم لە یاد بکەم ئەویشم نەتوانی، شتێکی لاستیکیان خستە سەردەمو لوتم.. دەنگێکی رەق وتی: قووڵ هەناسە بدە منیش هەستم کرد زیخێك لەقورگمدایەو هەناسەم بۆ نادرێت، دەرزیەکیان کرد بەقۆڵمدا، لەوێدا زانیم ژووری نەشتەرگەریە پاش ئەوەی هاتوو چۆی هێمنی ژوورە ساردەکەم بینی، دەمامکی پزیشكو ئامێرە سەیرەکانی هەڵدڕینو

دورینـەوەو بڕینـەوە.. واهـات بەمێشـکمدا کـەدەبێت ئەنـدامێك یـاخود پارچـەیەکی لەشـم مردبێـتو بۆگـەنی کردبێـت ئـەوە نیـە بـۆنی مـردنم لـێدێت، بەترسـەوە تکـام لەپیاوەکـەی نـاوەوەم کـرد ئـارام بێـت پـاش ئەوەی دەستو قاچ جوڵاندنی وەڕسیان کردم، قیژاندم. ئارام بە.. بەڵام ئەو زیاتر پەلەکانی دەجولاند، چاوم بڕیـەوە دەرزی بەدەستەکەو پێش ئەوەی شلە ساردەکەی ناوی بڕژێنێتـە دەمارەکانمـەوە پاڕامـەوە لەگـەڵ ئـەوەی بـەخۆمم دەوت پاڕانەوە نەنگیە، وتم هـەموو شتێك دەڵێم تـەنها واز لـەو پیـاوەی نـاوم بهێـنن، هـاوارم کـرد گـوێم لـێبگرە، هەسـتم کـرد پزیشکەکە لێم نزیك بووەوە، بەئەسپایی هـەتا کـەس گـوێی لـێنەبێت، وتم: من تەنیایی دەیخواردم ئەو نەبوایە، ئەوبوو لەئێشك گرتندا شەوان لـەلام دەمایـەوە، لـەهێرش بردنـدا پـاڵی پێـوە دەنـام و سـردووی دەوت، ئەوبوو لەسوتانی دیلەکاندا پـەرەمێزی دەدایـە دەستمو لێنەدەگـەڕا واز لەمردووەکان بهێنم تا سەرییان پان نەکەمەوە ئەوبوو کەبـەپێی قاچی پێڵاوم دەکڕی و کت و مت بـەخۆم دەکات ئـەوەتا دەسـت و قـاچی هـەر بـەهی خـۆم دەچـێتو بێشـەرمانە پـێم پێدەکـەنێت. مـن تـەنیا بـووم تـەنیاتر لـەپیاوی نـاو وێنـەیەك تـا ئـەوم لەخـۆمدا دۆزیـەوە ئـەویش لـەو ڕۆژەوە بـەجێی نەهێشـتووم، دێـتو ژوورەکـەم پڕدەکـات لـەکۆتر کـە بێزاریش دەبێت لێیان بەدەستی من ملیان هەڵدەکێشێت یاخود زۆرجار سـەگی دڕم تێبـەر دەدات، بـەجێی نەهێشـتووم بگـرە ڕۆژ بـەڕۆژ زیـاتر خۆشـم دەوێـت و ئـەویش لەگـەڵ خۆشـەویسـتیمدا گـەورە دەبـوو، لەدرەختو خانووەکانی داڵغەم گەورەتر، لەدەریاو شاخەکانم، لەهـەموو جوانیـەکانیش ناشـرین تـر بـوو، گـەورە دەبـوو. جارێکیتر پزیشـکەکە دوورکەوتەوە چاوم لەدەرزیەکە بوو شلەیەکی ڕژاندە دەمارەکانمەوەو هێـواش هێـواش بردمـی، چـاوەکانمی پێنوقانـدم، دوور بردمـی تـا

گاورسورخ، لەدەشتێکی تۆخی پڕ لەشەرمەزاری فڕێیدام، جۆگایەکی لێڵ لەتەنیشتمەوە تێدەپەڕی، لەو لامەوە تەنها شەقامێك هەبوو بەتەنیا دەسوتا، ئەوێ پڕ باڵندەو مرۆڤی سەیربوو، سیخناخ بەقین و چەقۆو تفەنگ بوو، لەوێدا جوانی نەمابوو، لەدوورەوە کۆمەڵێکم بینی دەماغ کراو لەوپەڕی دڵڕەقیەوە گەڕابوونەوەو بەدەوری مردویەکدا کەلەخۆم یاخود باوکمی دەکرد، چیچکەیان کردبوو، دەمبینین دەست و قاچیان دەکڕاندەوە تەنها یەکێکیان سەرنجیدام و ڕوەو من جیابووەوە. ناسیمەوە بەپێڵاوو بەرگە ڕەش و دەستە توکنەکەیدا، هاوارم کرد: ئەوەتا ئەو تەرمە فڕێ دەن لەناومدایە، بۆنی کاسی کردم، ئەویش وتی: دەبێت تۆڵەی خۆت بکەیتەوە..

– کام تۆڵە؟ من دەمەوێت لەگاورسورخم بفڕێنیت.

بەتوڕەییەوە ووتی:

– تۆڵە پرسیاری ناوێت، لەهەموویان.

– باڵندەکانیش؟

– درەختەکانیشت بسوتاندایە..

دەستیبرد چەقۆیەکی دەرهێناو ڕوەو من وتی:

– ئەوەتا دەتوانیت خۆت بکوژیت؟!

دەمزانی ئەمە یەکەم جاری نیە چەقۆم بداتە دەست، بیرم لە هەڵهاتن کردەوە بەدەشت و ڕوبارو شاردا بەسەر مەیتە ڕزیوو یاسا سەختەکاندا ئەویش لەدوامەوە چەقۆکەی ڕادەوەشاند، بەردەوام ڕام دەکرد تا لەگاورسورخ.. لەتاڵیەکان دەرچم ئەگەرچی دەمزانی ئەو لەزەینداین و سنوورەکانی بێکۆتاییە، لەناکاو شتێکی تیژ چەقیە گۆشتەکەم کەناچاری کردم چەند نرکەو هاوارێکی کپم لێدەربچێت، گوێم لەپزیشکەکە بوو بەئامێرە تیژەکەی دەستیەوە قیژاندی.

– بێهۆش نیە!!

جارێکیتر دەرزی بەدەستەکە گەڕایەوە بەڵام خێراتر، شلەیەکی ساردی کردە خوێنمەوەو.. هاوارم کرد وەك چەند بۆڵەبۆڵێك لەگەروم هاتە دەرەوە، ناچار بەپەنجە سستەکانم لەسەر دۆشەکەکە نوسیم:

–مەمکوژن بێئەو ناژیم..

چەند جارێك دووبارەم کردەوە بەڵام کەس سەرنجی نەداو ئاگاداری جوڵەی خاوو لاوازی پەنجەم نەبوو دڵنیاش بووم پاش ئەوەی دەستو قاچە دەرهاتووەکە دەبڕنەوە من تەنیا دوور لەچاوە سوورەکانیو دەستە زلەکانی ناژیم، دەمویست بگریم چونکە دەمزانی ئیتر نایەت چەقۆکە باتە دەستم، قامچیەکەی هەڵگرێتو خوێن لە پشتم بهێنێت بەدەم ئافەرینی ئەوەوە سەرم تا شەق بردن بدەم بەدیواردا یاخود شەوێك بێتەدەرەوەو گوریسێکم بە بن میچی ژوورەکەوە بۆ هەڵخاتو هەڵم بڕێت تا دەیکەمە ملمو.. ئاخر من لەوە ترسنۆکترم بێئەو بژیم، بێئەو بمرمو ئازاریش چێژی نامێنێت، بێئەو پیاوە ناشرینەی ناوم کە کتو مت لەخۆم دەچێت ناتوانم دەستم بەجگەرە بسوتێنم، بکەوم بەسەر پێڵاوداو شوشەیەك بشکێنم، مەلێك سەربڕم، ئەوبوو هەردەم چەقۆکەی دەدایە دەستم تا کوێرانە بکوژم، لەنیشانەدا توند مشتی دەگرتم تا نەلەرزم لەکاتێکدا دەبوایە خۆیم بکوشتایە ئەگەر نا نیشانەم لە نێوان هەردوو بڕۆم بگرتایەتەوە بەڵام دەمزانی بێئەو نەدەژیام هەربۆیە ئەو حەپانەشم فڕێدەدا ئەویان بیر دەبردمەوە گریام.. گریانێك کەپاش چەند رۆژ لەچاو کردنەوەمو بەجێهێشتنم لەم ژوورە چۆڵەدا بەردەوام بوو، گوێم لەیەکێك بوو هاواری کرد:

–لێدانی دڵی خاوبۆتەوە!

پاش ئەوە گویم لەهاتوچۆی پەلەو جوڵەی نائاسایی بوو لەدەورم، دەرگای ژوورەکەم دەکرایەوەو دەهاتنە ژوورەوە، گەڕانەوە سەر ئامێرو پێوەرەکان.. تەواوبوون.. کەسێك نەیدەزانی چی رویدا جگە لەخۆم.. هەوڵم دا بەپەنجە بنوسم بەڵام ئەو کاتە زانیم لەوەتەی لەژووری نەشتەرگەریەکەوە هێناومیانەتەوە توند بەستراومەتوە، دەمویست بنوسم: ئەو مەیتەی ناوەوەم کرم تێی داوە و بۆگەنی کردووە، دەمارەکانم پڕبووە لەکرم.. فرێی دەن بەڵام بێسوود نەمدەتوانی پەنجەکانم بجوڵێنم هەر لەو رۆژەوە هێناومیانەتەوە، پاش ئەوەی چاوم کردەوە پزیشکەکە هاتە ژوورەوە شوشەیەکی سەر داخراوی پێبوو وتی:

– ئەوە ئەو قالۆنچەیەیە کە چوو بووە گوێتەوە...

دەمزانی درۆم لەگەڵ دەکات چونکە لەو رۆژەوەی دەستو قاچەکەیان بڕیوەتەوە من رەنگم زەردبووەو هیچم بۆ ناخورێت ئەگەرچی نەیان بردووم بۆ لەکارەبا دانو سەرسنگم بەلینجاوو کەفی سپی تەڕنەکردووە، یەکێك، پاش ئەوەی لەپشکنینی ئامێرەکان بوونەوە مەچەکی گرتمو ووتی:

–لەشی سارد بوەوە!

–جارێکی تر هەوڵم دا بنووسم، نیوەم کوژراوەو لەشم پڕبووە لەکرم و بۆن، ئەو پیاوەتان کوشت لەخۆم گەورەتر بوو، کە کتومت لەخۆمی دەکردو جێی نەدەبووەوە لەمنداو لەشی پڕ دەکردم لە ئازار هێشتا رستەکەم تەواو نەکردبوو دەرزیەکی درێژیان هێناو چەقاندیانە دڵم، کەمێك خوێنیان لێدەرهێنا منیش هەوڵم دەدا بنوسم بەڵام دەنگی لەناکاوی یەکێکیان وەستاندمی کە وتی:

– دایپۆشن مرد!

* * *

نەخشەی شارێکی نەبوو

پــێڵاوە مۆدێــل بــەرزو چــەرم ســەیرەکان لەســەر مەڕمــەڕە خۆڵەمێشــییەکە نائــارام دەلــەرزین، لــەجێگای خۆیــان دەجــووڵان و نیگــەرانی لــەبێ وەســتانیاندا بــوو. تیشــکی ژوورە بەشــەوقەکەش لەسەریان دەبریسکایەوەو بۆنی بۆیاخی تیمساحیان لێدەهات. جار هەبوو دەنگی خشەو لەرزینی بەکۆمەڵی قاچەکان سەرنجی خۆیانی رادەکێشا، لەگەڵ ئەوەشدا لەرزین لەجێگایەکی تاریکەوە دەڕژایە ناو ماسولکەو ئێسکی قاچیان.

هۆڵەکە لاکێشەیی و دیوارەکانی بەمەڕمەڕی سپی رازابووەوە، زەوییەکەشی هەمان بەرد، بەڵام خۆڵەمێشی بوو.. دوو دەرگا دەهاتنە سەر هۆڵەکە: یەکێکیان دەرگایەکی ئەلەمنیۆمی بچووك و دەرگا سەرەکیەکەش ساجی نەخشێنراو بوو. لەم دەرگایەوە فەرشێك تا بەردەم مێزە مەڕمەڕیە رەشە هێلکەییەکە راخرابوو، پانی مێزەکە دوو مەتر دەبوو، بۆشاییەکیش بەهەمان شێوەی مێزەکە بەڵام بچوکتر لەناوەڕاستیدا مابووەوە. پەڵەی ئاوو چا لەشێوەی بازنەی ناڕێك و تێکەڵ لەسەری وشك بووبووەوە. بەدەوری مێزەکەدا هەژدە کورسی تەختەی نەخشێنراو هەبوو، بەدیوارێکی هۆڵەکەوە نەخشەیەکی رەنگاورەنگی جیهان و دانەیەکی تری رەش و سپی هەبوو کەنەخشەی

گاور سورخ بوو کە لەئاسمانەوە گیرابوو. هەردوو نەخشەکە بەقەبارەی گەورە بەتەنیشت یەکەوە هەڵواسرابوون. لەبەردەم دیواری نەخشەکاندا مێزێکی تەختە دانرابوو، لەرۆژگاری ئاساییدا پارێزگاری لێ‌دادەنیشت، لەسەری تۆپێکی زەوی‌و چەند فایلێک‌و کاغەزی پەرش‌و بڵاوو قەڵەمدانێك دانرابوو. هیچ شتێك لەهۆڵەکەدا بەکامێرای TV یەکەشەوە – بۆنی زیادەو نەشازی لێ‌نەدەهات، تەنانەت ئەو کوڕە گەنجەی لەگەڵ لێدانی زەنگدا دەهاتە ژوورەوە و پەرداخە ئاوەکانی پڕ دەکردەوەو سەرلەنوێ چاو کاکاوی بۆ دادەنان.

لەو هۆڵە ساردەو لەژێر مێزە مەڕمەڕە ڕەشەکەدابوو پێڵاوەکان نا ئارام دەلەرزین، لەجێگای خۆیان بێ‌ئەوەی کەس گوێیان پێ‌بدات دەجووڵان.

بەیانیی ئەو رۆژە جگە لەدووکانی لاکۆڵان هیچ یەکێکی‌تر نەکرایەوە. عەرەبانەکان دەرنەچوونە بازاڕ، فەرمانگەکانیش بەپێی بڕیاری شەوی پێشوو کرابووە پشووی رەسمییان. هۆکەشی ئەوەبوو، وەك لەڕاگەیاندنەکەدا هاتبوو، کەئەمڕۆ دووایەمین رۆژی گفتوگۆ کردنە لەسەر ئەو پڕۆژانەی پێشکەش کراون بۆ سەرلەنوێ دروستکردنەوەی گاورسورخ، هەر بۆیە لەسەر سووچ‌و بەردەرگا بەکۆمەڵ دانیشتبوون. جگەرەیان دەکێشاو لەسەر خۆڵەکە کۆمەڵیان بەستبوو، لەدەوریشیان منداڵان یاریان دەکردو ژنانیش بێ‌ئەوەی هیچ لەنوێکردنەوەکە بگەن باسیان دەکرد.

ئامادەبووان دەقیقەیەك راوەستان، پاشان فایلەکانیان کردەوە، هەموو پڕۆژە هەڵبژێردراوەکان سیان بوون کەرۆژی پێشووتر دوانیان نیشان درا. یەکێك لەو پڕۆژانەی دوێنێ لەلایەن شاعیرێکی پیری وورگنەوە بوو کە کراسێکی شینی بەسەر پانتۆڵەکەیدا دادابووەوەو

جووتێك پێڵاوی سووكی له پێدابوو. لەپڕۆژه پێشكەش كراوەكاندا ئەم تەنیایان بوو كەپڕۆژەكەی قەسیدەیەكی نووسراوی نەوەد بەیتی بوو لەسەر (بەحری طویل). هەموو بەیتەكانیش وەسفێكی درێژو پڕ حەشووی شوێنەكان بوو. بەشی (صدر)ەكەی باری ئێستایانو لە (عجز)یشدا هی داهاتوویان بوو.

واته پڕۆژەكە دەكەوتە بەشی (عجز)ەوه نەك هەردوولای بەیتەكە بەڵكو دەتوانرێت بەشێوەی دوودژ سەیریان بكرێت. بۆ نموونە لەسەرەتای پڕۆژەكەدا گاورسورخ تیوارەو لەكاتی كەوتنی تیشكی خۆردا رەنگی جیاجیا دەگرێت كه له (صدر)ەكەیدا لەناو بەردو خۆڵو گەرماو مێشوولەدا نغرۆیه.

گاورسورخ قوببەیەكی گەورەیە بوورجێك لەناوەڕاستیدایەو بەخوێن هەڵدەچێت. سەر بورجەكە كافیتریایەكی شووشەبەندە كە لێیەوە بەسەر گڵە زەردەدا كەنداوی لیدیارەو دەتوانرێت بۆ زیكر یاخود سینەما یان بۆئەو نەخۆشانە تەرخان بكرێت كەپێویستیان بەپەستانی كەمە. شەقامەكان بە كەپری بەرز سەریان گیراوە. زانكۆ دەكەوێتە نێوان دابەشبوونی وەرزی پایزو زستانەوە، بەڵام لەزۆر جێگادا كاری جوانكاریو غروری زمان شتی سەیری پێكردبوو، بۆ نموونە كاتێك وێنەی پاركی ئازادی كێشابوو كردەی (الحذف)ی بەكارهێنابوو كە هەموو كورسی دانیشتنو فوارە سەرەكیەكەی فڕێدابووە دەرەوەی پەرژینی پاركەكەوە. واتە لەسەر شەقامە گشتییەكەی تەنیشتی. وە لە وەسفكردنی بەردەركی سەرادا لەنگییەك لەكێشی ئەو بەیتەدا جێگای شەقامی نەهێشتبووەوە. لەبەیتێكی تردا كردەی (التذییل)ی بەكارهێنابوو كەهەموو فەرمانگەكانی خستبووە سەریەكتر. لەگەڵ ئەوەشدا هەموو سەرسامی ئەو داڕشتنە زمانەوانییە بوون كەجێگاكانی

بە باخچەو شەقامی سەیرەوە، بەفوارەی هەڵچوو وەك خەون، پردە خێراترەکان لەبینین کە لەنێوان خەیاڵو شتەکاندایە، بەرجەستە بوونی کار لەشوێنە جیاجیاکاندا، بڵاوکردنەوەی پارەی نوێ کە بریتیبوو لەهەڵچوونە ناوخۆییەکان، کێشانی فولکەکان لەسەر بنەمای دەروونی... هەموویانی سەرلەنوێ دروست کردبووەوە. لەگەڵ ئەوەشدا جگە لەفرمانی بێهێز، فرمان لەهیچ رستەیەکیدا نەبوو.

پرۆژەی شاعیرەکە لەو پرۆژانە بوو کە دەوترا بەڵام لەزەیندا ئاسەوارێکی جێنەدەهێشت چونکە وێنەکان بەرجەستە نەکرابوونو هیچ شتێکی لەیادەوەری ئەوانەوە رانەدەکێشا. بەڵام پرۆژەی دووەم لەلایەن ئەندازیارێکی پێڵاو بریسکە دارەوە بوو. هەستاو مۆدێلە بچوك کراوە (1،5×1)م ە کەی خستە سەر مێزە هێلکەییەکە، بەڕاستەیەکی کورت لە رێگاکانی دەرچوون لەگاور سورخەوە دەستی پێکرد کەچوار شەقامی پانو بە هەر چوار لادا کشابوون لەگەڵ رێگایەکی باریك لەبەشی رۆژئاوەوە بۆی دەهات. ئەو رێگایانە لەچوار باخچەی گەورەوە دەرچوو بوون کەگاور سورخیان پێکدەهێنا. هەر باخچەیەك پڕ لە داری بەرزو ژمارەیەکی زۆر کورسیو حەوز بوو، لە هەر یەکێکیاندا تا ناکۆتا مەمەڕی تێدابوو کە ئەندازیارەکە نەیتوانی هۆی بوونیان روون بکاتەوە. درەختەکانیش کە نیوەی رەگەکانیان لەسەر زەوی بوو، لەگەڵ ساتی کەوتنی تیشكو گۆڕانی وەرزەکان دانرابوون یاخود راستتر هەر باخچەیەك کاتژمێرێکی گەورەبوو کە بەکەوتنی تیشکی خۆر بۆ سەر درەختەکان کات دیاریدەکرا. لەهەر وەرزێکیشدا باخچەیەك بە سەوزی دەمایەوە. ئەوانی تریش هەریەکەو لەگەڵ وەرزێکدا دەبن. پارکی ئازادی دەکەوێتە باخچەی رۆژئاواوە کە چەند رێگایەکی باریك دەچێتەوە سەری، بەردەرکی سەراش دەکەوێتە نێوان گۆشەی هەرچوار

باخچەکەوەو پەیکەرێکی برۆنزی گەورەی تیادا دانراوە کەرەمزی سەرکەوتنە.

گاورسورخ لەم پرۆژەیەدا لەسەر یاسای زمان نەخشەکراوە. درەختی گەورەو بەرز بەسێبەری چڕو فێنکیەوە، رێگاکانی هاتوچۆو خۆکوشتن و خزمایەتی هەموو شتێك لەوێدا لسەر بنەماو یاسای زمان دانراوە. گەورەترین باخچە دەکەوێتە بەشی رۆژهەلاتەوەو تایبەتە بەناو و جێناو و ئاوەڵناو.

لەم باخچەیەدا شتەکان بوونێکی ماددیان نییە. لەباخچەی باشووری رۆژهەلاتیشدا وشە زیادەکانی رستە کە بەلابردنیان بنچینەی رستە ناشێوێنێت لەگەڵ ئامرازی پەیوەندی و هێماو فرمانی بێهێزو زاراوەکانی تێدایە. باخچەی سێهەمیش شوێنی وشە کۆن و بەسەرچووەکان کە بەکارناهێنرێن لەگەڵ ئامێرەکانی داتاشینی وشەیە.

چوارەمین باخچەش دەکەوێتە بەشی رۆژئاواوە و جێگای فرمانە کە درەخت و راڕەوو کورسیەکانی لەسەر زەمەنە جیاکانی فرمان دانراون، هەر بۆیە هیچ شتێك لەم باخچەیەدا بەوەستاوی نامێنێتەوە بەڵکو بەردەوام لە گۆڕاندایە. لەنێوان چوار باخچەکەدا دوو راستە شەقامی یەکتر بڕ هەن کەکۆمەڵێك فولکەی پڕ لەنەخش و رازاوەی لەسەر هەڵتۆقیوە.

بەدرێژە پێدانی ئەندازیارەکە هەستیان بەگێژبوون دەکرد لەناو ئەو پەیوەندیە سەیرانەی دەیدۆزیەوە، هێشتنەوەی گەنجێتی، رژانی خۆشەویستی، نەمانی کوشتن بەلابردنی هەموو ئەو وشانەی بۆی بەکاردێن.

لەگەڵ ئەوەشدا دەترسان لەنەبوونی پارە و گۆڕانی بۆ وشە و نەمانی لەزەت و تەنها هێما بۆکردنی. کاتێکیش تەواوبوو، بە تەواوی گێژبوو بوون‌و هیچیان بۆ نەووترا. ناچار دانیشتنەکەیان خستە ئەمڕۆ.

دوا پڕۆژەش ئەوەی ئەمڕۆیە کە لەلایەن ئەندازیارێکی پێڵاو ئاڵتونییەوە پێشکەش دەکرێت. پڕۆژەکەشی مۆدیلێکی بچوککراوەیە لەسەر پارچە تەختەیەکی (8×8م) کە بەشێوەی پارچە پارچە هێنابووی‌و لەسەر مێزەکە ڕێکی خستن، پاش دڵنیابوون لەدانانی پارچەکان بەڕێکی، جانتاکەی کردەوەو راستەیەکی قەدکراوی دەرهێنا. لەبەر گەورەیی مۆدێلەکە دانیشتوان لەسەر کورسیەکانیان هەستان‌و بەدەوریدا بەپێوە وەستان. نموونە بچو کراوەکە بریتی‌بوو لەقەڵایەکی بەرزی سەخت کە لەبەردی لاکێشەیی گەورە هەڵچنرابوو. چوار دەرگای گەورە ناوەوەی بەدەرەوە دەبەستەوە. لەسەر ئەو ڕێگایانەی لێی‌دەردەچوون ژمارەیەکی زۆر خاڵی گومرگی شووشەیی بڵاوبووبووەوە. دەوری ڕێگاکانیش بەتەلی دڕکاوی تەنرابوو. لەڕێگای ڕۆژ هەڵاتیانەوە کە دەچووەوە سەر دەرگا پڕ لەقوببەو ئەڵقەڕێز دارەکەوە چوونە ژوورەوە. هەندێکیان دەستیان لەبەردە لاکێشەییەکان دەداو ئارامی پیایاندا بڵاودەبووەوە، پاش ڕەتبوونیان بەدەرگاکەدا هەستیان بەبێ‌ترسی دەکرد. لەسەر ئەو راستە شەقامەی سەتڵی خۆڵ بەعەمودەکانیەوە هەڵواسراوە، قیرەکەی ڕەش ڕەشەو هیچ لادانێکی لەسەر نەکراوە بەردەوام بوون تاگەیشتنە ناوەڕاستی شار. لەوێدا پۆلیسخانەیەکی حەوت نهۆمی بەردین هەبوو. لەحەوشەکەیدا کەمێك وەستان. کامێرای (TV)یەکەش لەنزیکەوە وێنەی دەگرتن. لەو زەوییە پانەدا ژمارەیەکی زۆر بۆری هەوا بەپێی ژمارەی ئەو ژوورە یەك

مەتریانەی لەژێر زەویدا بوون و لەناو پۆلیسخانەکەوە بەقادرمەی باریك بۆی دەچوو روێنرابوو. پاشان چوونە ناو بیناکەوە، بەیەك یەکی ژوورەکاندا گەڕان، لەکاشیەکەی وورد بوونەوە، پلاکی گڵۆپەکانیان تاقیکردەوە، چوونە ئاو دەستەکانی و تا بێزاربوون تێیدا دانیشتن، بۆری ئاوەکانیان بەکارهێنا. هەموو شتێکیان بینی بەووردی دانرابوو، پاشان شۆڕبوونەوە بۆ ژێر زەمینەکەی و بەناو ژوورە باریك و ڕاڕەوە تەسکەکانیدا سووڕانەوە، قولاپی هەڵواسین و ئامێری لە کارەبادان و ئوتوکردنەکانیان تاقیکردەوە. لەوێوە بەڕاڕەوێکی درێژدا رووەو رۆژئاوا رۆیشتن تا لەپارکی ئازادییەوە سەریان دەرهێنا ئەمیش لەچەند شەقامێکی ونکەر پێکهاتبوو لە شێوەی زیندانە پێچاوپێچە کۆنەکانی ئینگلیز. دەوری شەقامەکان بەڕیزە درەختی پێکەوە نوساو گیرابوو، تێر بەناویدا سووڕانەوە، لەسەر حەوزو فوارەکەی دانیشتن، لەبەر رەنگی بۆری کورسیەکان، پێشنیاریان کرد بەسپی بگۆڕدرێن، لەبەردەم ئەو دیوارە گەورەیەی بۆ نووسینی یادگاری جەنگاوەرە کۆنەکانە، وەستان و دەستیان بەنووسین کرد تا هەستیان کرد کات زۆر تێپەڕیوە. بەیەکێك لەرێگا شاراوەو زۆرەکاندا رۆیشتن کە بۆ دوور خستنەوەی مەترسیەکانی شەڕی ناوخۆیەو گەیشتنە کۆمەڵگای فەرمانگاکان. هەر فەرمانگایەك لەسەر زەویە تەختەکە بەشێوەی ئەندازەیی هەڵچووبوو. بۆ نموونە باجی داهات لەشێوەی سێگۆشەداو طاپۆش بەشێوەی بۆری بەرز بووبووەوە. یەك یەکی ژوورەکان گەڕان و خۆشییەك پێیاندا تێپەڕی. لەوێوە بەرەو زانکۆ رۆشتن.

هێشتا مابوویان بگەنە ئەوێ چەند کەسێکیان تەواو هیلاك بووبوون. زانکۆش بریتی‌بوو لەچەند هەڵچوونێکی دەروونی و لەسەر ئەو بنەمایەش بەشەکان جیاکرابوونەوە. لەوێدا تاوێك باران دای کرد

کە ناچاری کردن هەموو بەشەکان بگەڕێن. بەناو هۆڵ و تاقیگاکاندا سوڕانەوە. کاتێکیش هاتنە دەرەوە زەوی توێژاڵێکی تەنکی ئاوی لەسەربوو کە وەك زیو دەبریسکایەوە. لەوێوە، لەژێر ئاسمانە ڕەنگاوڕەنگەکەدا بەرەو بەردەرکی سەرا دابەزین کەدیوارێکی گەورە بوو بۆ بەتاڵ بوونەوە ، باڵندەی شووشەیی لەسەر قەراغەکانی هەڵنیشتبوو. شەقامەکان بەشێوەیەك دانرابوون تا مەترسی هەر مانگرتنێك دووربخەنەوە، فولکەکان ناوی سیانیان لێنرابوو. پاشان چوونە سەر ئەو ئاوەی لەگۆیژەوە بەناوەڕاستی شاردا هێنرا بوو، لەسەر پردە کەوانەییەکانی وەستان و سەیری بەلەمە کاغەزییە گەورەکانیان دەکرد کە هەر خۆیان لەنگەریان گرتبوو. لەوێوە بەلای خانووە تەسك و چۆڵەکانی یەکێتییە کارتۆنییەکاندا تێپەڕین کەچەند ژورێکی تاریك بوون تاگەشتنەوە ئەو هۆڵەی پرۆژەکانی تێدا پێشکەش کرا کە لەناو باخێکدا بەمس و ئەلەمنیۆم بەرزبوو بووەوە. بێبوونی ترس دانیشتن و سەرسامی دیواری مەڕمەڕ و زەوی و ژوورەکە بوون.

ئەندازیارەکە بە درێژی باسی تێچوون و لایەنە باشەکانی پرۆژەکەی کرد، پاشان داوایان لێکرد لەسەر بانك بدوێت، ئەویش وتی:

- پاش دەرچوونمان لەزانکۆوە بەرەو سەرا ئەو دەکەوتە سەر ڕاستە شەقامەکە، بینایەکی شەش پاڵوویی سێنهۆمییە، ڕەگی لەژوورە یەك مەتری و زێرابەکان زۆر قووڵترە.. ئەو تەنها ڕێگایەکی چوونە ناوەوەی هەیە بەبێهاتنە دەرەوە، شوێنی پارە و کەلوپەلەکان بەرجەستە نین، هەربۆیە ئارامی دەبەخشێت.

دانیشتووەکان سەیری یەکتریان کرد و لە ناو ئەو قەلا سەختەدا ئارام بوون.

هەر ئەو کاتە لە دەرەوە و لەسەر سووچی کۆڵان و بەر دەرگاکان پیاوان و ژنان دانیشتبوون، بێزارییان تێکەڵ بە گەرما دەکرد، روویان نەخشی گەرماو چاوەڕوانی لەسەر هەڵکەنرابوو، یەکێك پاش ئەوەی رووی دانیشتنەکەی گۆڕی، وتی:

– باوا بزانین ئەو رۆژە لەدایك دەبین!

– بەڵام ئازار بەگۆڕینی نەخشەکان بن بڕ ناکرێت..

– بێکاریش.

ئەوەی وای وت لەگەڵ قسەکەیدا یاری بەتەزبیحەکەی دەستی دەکرد.

پاش تەواوبوونی ئەندازیارەکە لەقسەکردن، کامێراکە لەناو دڵنیاییدا گەڕایەوە دواوە.

نوێنەری دارایی یەکەم کەس بوو بۆ گفتوگۆ هەستا، هەموو تێبینییەکانی لەبارەی بودجەی ساڵانەوە بوو کەبەردەوام کەم دەهێنێت، بە لەبەرچاوگرتنی تێچوونی پرۆژەکە و نەبوونی هیچ هیوایەکی قەرز وا دەکات نرخی پشکنینی خەستەخانەکان بەرێژەی (500٪) زیاد بکات، باجگر لەسەر شەقامەکان دابنرێت بۆ وەرگرتنی باجی رۆیشتن لەگەڵ گەلێك رێگە چارەی تر کە هەمووی پێویستی بەکۆکردنەوەو لێکدانێکی زۆر بوو.

پاشان نوێنەری کارەبا بە درێژی باسی ژمارەی عەموود و سیمی کارەبای کرد، بە بەراوردکردنی لەگەڵ بڕی پێویستدا، کەمییەك دەردەچوو کە دەتوانرا، وەك لە پێشنیارەکەیدا هاتبوو، بەدارچنارو کەلوپەلی کۆنەی ماڵان لەفافۆن و مس پڕ بکرێتەوە.

پاش ئەویش بەڕێوەبەری ئاوو ئاوەڕۆ هەستا، بەشێوەیەکی گشتی کەموکورتی نەبوو جگە لەبچووکیی بۆری زێرابەکان.

کـامێرای (TV) ەکـە بـەردەوام وێنـەی دەگـرت، ڕۆژنامـە نووسـەکانیش بێئـەوەی هـیچ بڵـێن پـەڕەکانی بـەردەمیان ڕەش دەکردەوە.

دوایەمین کەس نوێنەری تاپۆ بوو کە هیچی نەبوو بیڵێت چونکە هەرکاتێك بیانەوێت نەخشەکان هەڵدەوەشێننەوەو بەو شێوەیەی دەیانەوێت دایدەڕێژنەوە.

لەدەرەوە دوور لە هۆڵەکە دەنگی شۆفڵ‌و بیلدۆزەر و گەلابە دەهات، کاتێك یەکێك قسەکانی پێبڕین‌و بەدەنگێکی لەسەرخۆ وتی:

- بەڵام لەوێدا مرۆڤێك نییە!!

* * *

⌑ دوا مەرگی سەربازە پەلاماردەرەکە

لـەژێر خـۆری ئـەو پـاش نیـوەڕۆ گەرمـەدا کـەوتبوو، خـوێن لـە سـنگیەوەو لـەناو گۆشـتە شـیتاڵ بووەکەیـەوە قـوڵپی دەدا. بـۆن ترشاویش لەخوێنە مەیوە تۆپەڵ بووەکەوە دەهات. بێجوڵە راکشابوو، دەیزانی کەسێك لە بیری ئەمدا نیە و پەل کوتانیش بێهودەیە چونکە لـەو زەویـە بـێ کۆتاییـەی دوور ناخاتـەوە کـە هـەزاران سـاڵە هێرشـی لەسەردەکات و بۆ دوایەمین جار لەسەری دەمرێت هەربۆیە بەدەم لرخە لرخەوە چاوەکانی دەتروکاند بێئەوەی هیچ نائارامیەکیان تێدابێت، لە قاچـە لاوازەکانیـەوەو بـەدەمارە موولولەییەکانیـدا سـەرما تێکـەڵ بـە ئازارێکی خۆش سەردەکەوت.

لەوێـدا، لـەو راکشـانە بێکۆتاییەیـدا و لـەناو هێنانـەوە زۆرەکـانی یادەوەریـدا تینوێتیـەکی گـران لـە گـەروە وشـکەکەیدا بـوو ئەگەرچـی دەیزانـی جگـە لـەخۆی لـە بـیری هـیچ کەسـێکدا نیـە. خـوێنێکی گـەش قوڵپی دەدا بەڵام تـەنها شتێك لە نێوان ئەو وێنـە زۆرانـەی یادەوەریی دەیهێنایـەوە ئـەوەبوو کـە نەیـدەزانی (خـۆی) کێیـە یـاخود راسـتتر ئـەم کامیانـە، ئـەو سـەربازە باڵابـەرزە سـورەیە کـە لـەکاتی هێرشـدا پـڕ بـە خۆشـی دەقیـژێنێت یـاخود رەشـتاڵە خاوەکەیـە کـە تـەنها شـتە گـران

بەهاکانی پاش هێرشی لە بیرە یاخود ورگنە سەرسپییەکەیە کە لەکاتی رۆشتندا ئارەقی لێدەچۆڕێت و خیزە لە سنگیەوە دێت یاخود ئەسمەرە باڵا کورتەکەیە کە بە بینینی خوێن ئارام دەبێت یاخود ... نەیدەزانی و لەناو وێنەی سەد سەربازدا ون بوو بوو خۆی بۆ نەدەدۆزرایەوە و نەیدەزانی ئێستا کێ دەمرێت. دەستی خستە سەر برینەکە و گەرمیی خوێنەکە هێمنیەکی پڕ لە ترسی پیاگێڕا، ترسی رووبەڕووبوونەوەی مردن بوو کە تەنها ئەوانە دەیزانن لە شەڕگەکاندا جێدەمێنن و دەڕژێنە ناو بێدەنگی ناوچە حەرامەکانەوەو قورسایی تینوێتی دەبینن، لەگەڵ ئەوەشدا دڵنیابوو لە ناتەنیایی خۆی کە لەژێر قورسایی مردندا چاوەڕوانی هیچی دەکرد و هەوڵی دەدا بۆ دوورترین ماوە بڕوانێت تا بزانێت چەندی تر لەو تەنیاییەدا شی دەبنەوە و دەنگیان ناگاتە هیچ شتێك. هەرکاتێکیش جوڵەی ماسولکەکانی مل و پشتی دەبوونە بەربەست لەبەردەم بینینیدا بەناچاری سەری دەخستەوە سەر خۆڵەکە و چاوی لە شینایییە قوڵەکەی ئاسمان دەبڕی و دڵنیا دەبوو لەوەی کە هەموو شتێك بەسەرچوو، چاوە رەشە گەورەکانی لەوە بێهێزترن شەڕگەکە بپشکنن، گوێ و دەم و دەستەکانی لەوە بێتواناترن کە پێویستە. دەیزانی هەموو شتێك تەواو بووە و هەر لەوکاتەی لەناو غەڵبەغەڵب و هەڵزنان بە چیاکەدا کت و پڕ گەرمی بەلەشیدا بڵاوبووەوەو پاش چەند مەترێك کەوت بێئەوەی رەوگەی هاتنی پارچە کانزا گەرمەکە بزانێت کە بە سنگیدا نوساو تۆپەڵە لۆکەی لەو شوێنەدا کە پارچە کانزاکە جلەکانی دڕاندبوو هێنایە دەرەوە. پەنجە تەختەییە بچوك و سڕەکانی بێتوانا بوون لە گێڕانەوەی لۆکە دەرهاتووە خوێناویەکە بۆ ناو سنگ و پشتی، هەوڵیدا کلاوەکە بکاتەوە سەری تا بۆ دوایەمین جار بە شکۆی نیشانە

زەردەکانیەوە پێشوازی مردن بکات بەڵام هەر لەوکاتەدا و لەناو سەرە بچوکەکەیدا چوون بەناویەکی وێنەکان رویدا بەهۆی ئەو کڵاوە زۆرەی دەهاتنە بەرچاوی، هەر لە کڵاوە ئاسنینە قوت و پڕ لە نەخشەکان تا پەڕۆییە سێگۆشەو خڕەکان کە نیشانەی جۆراو جۆر لە پێشیان دراوە.

بەوپەڕی بێزارییەوە دەستی بۆ کڵاوەکەی دەکوتا چونکە نیگەران بوو لەوەی نەیدەزانی یادەوەری هێناویەتیەوە یاخود خۆی لەم دالْغە قورسەیدا دروستی کردون. لەوسەرە بچوکەیدا شتەکان مانـاو ریزبەندی مێژوییان لە دەست دەداو لەشە ون بوەکەی لەناو بێمانیی‌و پەیوەندیە نوێیەکاندا سارد دەبوەوە و بێ جوڵە چەند مەترێك دوور لە کڵاوەکەی و لەسەر (نەخشە) سەربازییەکە کەوتبوو، خوێنیش لە سنگیەوە قوڵپی دەدا و ئازارێك گەورەتر لە دەمارەکانی لەشی پیای دەگەڕا، لەگەڵ ئەوەی بیری دەکردەوە بەڵام نەیدەزانی چۆن یاخود رێگاکانی تێپەڕین لە ئازار دەکەوێتە کوێوە.

سەربازە بریندارەکە لەو پاش نیوەڕۆ گەرمەدا لەسەر یەکێك لە کۆنترین نەخشەی سەربازی کەوتبوو، ئەو نەخشەیەی سەدان هێرشی خوێناوی لەسەر کردبوو هەر لەوکاتەوەی توانرا وێنەی شتەکان بکرێتەوەو لە جیاتیان نمونەی لەبەر دروستکراو بەکاربهێنرێت، ئەو نەخشەیەش لەبەر دروستکراوەیەکی وردی دەربەندی بازیان بوو بەدرەخت و دەوەن و تولە رێگا و بەرزو نزمی و درز و داڕوخاویەکانیەوە کە تێیدا بچوکترین شت لەبیرنەکرابوو، تەنانەت لەگەڵ گۆڕانە جیۆلۆجیەکاندا بەردەوام ئەمیش دەگۆڕدرا (لەبەرئەوەش بوو پێیان دەوت – نەخشە زیندوەکە –) نەخشەکە لەناو هۆڵێکی گەورەی سەر جەمالۆندا بوو، لەدەوری کۆمەڵێك ئەفسەری پلە بەرز

بــەخۆیان و ئەســتێرە و داڵو شمشــێرەکانی سەرشــان و ســنگ و ناوچەوانیانەوە راوەستابوون، لەدەستێکیشیاندا دارێکی گرنج گرنج هەبوو، چاویلکە و قەڵەمە گران بەهاکانیان لە گیرفانیانەوە دەبینرا. بەبێگرژی لەدەمو چاویاندا سەیری هێرشی سەربازە پەڕۆییە بچوکەکانیان دەکرد کە هەریەکەیان لەبری سەد سەربازی زیندوو دانرابوون. سەربازە پەڕۆییەکان بەخۆیان و کەلوپەلی شەڕەوە کە لە خۆیان قورستر بوو هێرشیان دەکرد.

ئەفسەرێك چاوی لەسەر تۆپە پڕ لە ناڵەکان بڕیبوو، پاش ئەوەی بەدەست هێمای بۆ شوێنێك کرد وتی:

- ئالێرەوە..

ئەو ئەفسەرەی قسەکەی کرد سەرپەرشتیاری هێرشە نوێیەکە بوو، ئەو شوێنەش ئاماژەی بۆ کرد دەکەوتە بەشی رۆژئاواوە. لەگەڵ ئەوەی قسەکەی تەواو نەکرد بەڵام مەبەستی بوو هێرش لە خۆرئاواوە بەناو رەزو باخەکاندا بکرێت کە پاشان دەگاتە تاوێرەکان و لەوێوە بە شاخەکەدا هەڵزنێن. بێئاگا لە شەکەتی سەربازەکان چوار سەربازو یەك تۆپی هەڵگرت کە لە راستیدا نمونەبوون بۆ چوار سەد سەربازی زندو لەگەڵ پێنج تۆپ و گواستنیەوە بۆ بەرە نوێیەکەی شەڕ، لەگەڵ دابەزینی سەربازەکان شەماڵێکی فێنك یاری بە جلەکانیان کردو پاش سەرتەڕکردنیان لە جۆگایەکی بچوك، هێرش دەستی پێکرد و شریخەی تۆپەکان رژایە نزمایو دۆڵەکانەوە.

نەخشەکە لەبەر دروست کراوەی هەڵکەندراوێکی مێژوویی بوو بۆ گاورسورخ کە باران و شێ کاری خۆی لەسەر کردبوو، هەروەها زیادکردنی پڕۆژەی هێرش و نەخشەکانی دواتر و بە وێنەکردنی

هەموو ئەو دەقە هەڵكەندراوانەی لەسەر هێرش و سەركەوتنەكان بەسەر گاورسورخ دا نوسراون، گۆڕانیان بەسەر نەخشەكەدا هێنابوو.

سەرپەشتیاری بەرە نوێیكە، هەر ئەو ئەفسەرە بوو هێمای بۆ رۆژئاواكرد، لەگەڵ چوونە پێشەوەی سەربازەكان بەناو باخ و رەزە سەوزەكاندا دەم و چاوی سەنگینتر دەبوو بێئەوەی هیچ بارێكی دەرونی پێوە دیاربێت، تۆپەكانیش بەردەوام چیاكەیان دەسمی و تاوێرو خۆڵیان دەڕمانە خوارەوە.. تا ئەو ساتەی لەبەرەو ژوركەكاندا و لەناو بەردو تاوێرەكانەوە شكان دەستی پێكرد و سەربازە شەكەتەكان هێواش تر لەوەی پێویست بوو گەڕانەوە.

ئەفسەرەكە پاش ئەوەی چرچ كەوتە ناوچەوانی داوای لە تۆپەكان كرد بێدەنگ بن و فەرمانی گەڕانەوەی تەواوی سەربازەكانیشیدا كە جگە لە بریندارە سەخت و مردووەكان هەموویان گەڕانەوەو هیلاك لەسەر زەویە خۆڵەكە خۆیان دەدا بەزەویدا و عارەقیان لێدەچۆڕا.

وەك دوای هەر هێرشێك كەوتنە ژماردنی زیانەكان، لە گوللەی تفەنگ و تۆپ و پێڵاوی دڕاوو قۆپچەی كەوتوو بۆ بریندارو كوژراو كە زۆر زیاتر بوو لەوەی قەبڵاندبوویان ئەفسەرەكە بەبێزاریەوە سەیری شەڕگەكەی دەكردو نائاسایی عارەقی دەردەدا. ئەفسەرێك هێشتا بەساردیەوە سەیری سەربازە بەجێماوەكانی ژێرخۆرە سوتێنەرەكەی دەكرد، وتی:

- ئەوانەی ئەو بەر سوپا نین...

هێرشەكە پێی نابووە هەفتەی سێهەمیەوەو بەردەوام هێرشی جۆراوجۆر دەكرایە سەر دەربەندەكە هەر لە پیادەوە بۆ زرێپۆش، لە تفەنگەوە بۆ تۆپ و فڕۆكە بەڵام گاورسورخ دوورتر لە بۆچوونەكانیان بەخۆیو تاوێرو بەرزیو رەشەباو سەختیەوە راكشابوو. ئەفسەرێكی

پیر كە هەموو ژیانی سەربازی لەم ناوچەیەدا بەسەر بردبوو، لە گەڕان و پشکنین تا خوێندنەوەی ئەو نووسراوانەی بە زمانە مردووەكانی (سامی) لە سەری نوسراوە، لە نەخشەكە نزیکتر بوەوە پاش دڵنیا بوونی لە شکستی هەموو هێرش و ئەگەرە جیاجیاکان، بە قورسیەوە كەوتە قسەكردن و واش ناسرابوو كە پیتێکی زیادە نییە لەژیانیدا، تەنها پیتێك، لێکۆڵینەوە سەربازیەكانیشی لە دەزگا تایبەتی و نهێنیەكاندا دەخوێندرێت كە دوایەمینیان ئەو دەرئەنجامە بوو دەیویست لێرەداو لە گەرمەی هێرشەكاندا جێبەجێی بکات. پاش چەند كۆكەیەك گۆچانە ڕەشەكەی لە زەوی گیركردو بەدرێژی كەوتە باس کردنی شەڕ لەم ناوچە تەسكەی بەردەمیاندا هەر لەسەردەمی یەككگرتنی خێڵەكانەوە بۆ دروست بوونی شارو ئیمپراتۆرەكانی پێدەشت تا گرتنی لەلایەن ئینگلیزەكانەوە، قسەی دەكردوو وشەی سەیر سەیری ئەكەدی و سۆمەری و ئاشوریەكانی بەكاردەهێنا كەتایبەت بوون بەجەنگ و ناوی پادشاو ساڵی هێرش و چۆنیەتی سەركەوتنیان، هەرچەندە دەیزانی كەسیان لەو وشە مردوانە تێناگات تەنها شوێنەواریان ماوەو سەرسامی بۆ نیشان دەدەن. ئەفسەرە پیرەكە سەیری دەكردن و بچوك دەیبینین هەر هێندەی ئەستێرەو نیشانەكانی سنگ و شانیان.

پاش چاوگێڕان بە نەخشەو سەربازە لەت و پەتەكاندا قومێکی لە كوپەكەی دەستی داو هاتە سەرمەبەستی لەو گێڕانەوە دوورو درێژە مێژووییە ئەویش ئەوەبوو، لەماوەی مێژوی نوسراودا نزیكەی هەر پێنج سەدەیەك ئەم ناوچەیە هێزێك داگیری كردووە وەك لە نوسراوە بەجێماوەكاندا هاتووە. لەو ماوەی پێنج سەدەیەشدا شەڕو شۆڕو هێرش هەبووە بۆ سەر دەربەندەكە بەڵام هەموویان بە شکستەوە

گەڕاونەتەوە تا دۆزینەوەی ئەوخاڵەی لێیەوە دەتوانن بچنە ژورەوە کەبەدوایدا گاورسورخ شکستی هێناوە ئەویش گواستنەوەی شەڕبووە لە هێرشی سەربازییەوە بۆ ناو زمان. لەو خاڵەوە بەدرێژایی مێژوو سەرکەوتنەکان دەستی پێکردووەو گاورسورخ لە زەلکاوی تێکشکاندا نغرۆ بووە، ئەم رایەش بەشێوەیەکی سەرەتایی لەسەر پارچە خشتێکی سورکراوە دۆزراوەتەوە کە گاورسورخ تەنها بە (وشە) پێناسە دەکات، پاشان بە بەراوردکردنی شکستە دوابەدواکانی گاورسورخ بەدرێژایی مێژو ئەو دەرئەنجامە دروست دەکات کە بە شەڕی زمان ناوزەد دەکرێت، ئەم شەڕەش لەرێگای کوشتنی هەموو وشەکانی (هێرش) و (بەرگری) و هاوماناکانیەتی کە هاوکات لەم کردەیەدا زۆر وشەی تر پێویستیان بە کوشتنە... پاشان سوپا بێ هیچ نارەحەتیەك دەگاتە زەویە ئەفسانەییە پڕ لە بەفرو باخچە چوار وەرزیەکان و شوێنەوارە نەدۆزراوەکان، کانزا گران بەهاکان و میوە ئاڵتونیەکان. هەر وشەیەکیش لەوانەی دەکوژرێن پێویستیان بە 100 – 150 ساڵ هەیە تا جارێکی تر زیندوبکرێنەوەو ئیشیان پێ بکرێتەوە کە زۆرجار مانا فەرهەنگیەکەی خۆی لەدەست دەدات.

لێرەدا ئەفسەرە پیرەکە کەمێك وەستا تا لە سیمای ئەفسەرەکانی تر وردبێتەوە پاشان بە هێمنی وتی:

- باشترین نمونە لە مێژووی نزیکی گاورسورخدا هاتنی ئینگلیزەکانە کە هاتن و راستەوخۆ – پاش چەند شەڕێکی خوێناوی – وشەو هاوماناکانی خیانەتیان کوشت و لەو رێگاکورتەشەوە چوونە ناوەوە. تا ئێستاش ئەو وشانە بە مردوویی ماونەتەوە ئەگەرچی هەندێك جار بەکاردەهێنرێن بەڵام دور لە مانا فەرهەنگیەکەی خۆیەتی هەربۆیە لەم هێرشەدا ئەم وشەیە

پێویستی بەوە نی‌یە کار بۆ کوشتنی بکرێتەوە تەنها بۆ دڵنیابوون نەبێت چونکە ئەگەر تائێستا بەکار بهێنرێت ئەوا دژ بە مانا فەرهەنگیەکەی خۆی بەکاردێت.

– هەموو ئەم کارانەش لەرێگای چەند تیمێکی تایبەتەوە دەبێت کە لە بۆشایی رستەکانەوە دەچنە ژورەوەو دەکەونە هەڵوەشاندنەوەو گۆڕینی ماناو خولقاندنی مانای تر بۆیان. لە ئێستاشدا دەبێت هەر تیمێك لە خولەکێکدا لایەنی کەم دوو رستە دابڕێژێتەوە پاش هەڵوەشاندنەوەی ئەو رستانەی لەبارەی بەرگری و خاك و نیشتمان و باوەڕەوەن، ئەوکات سوپا دەتوانێت پاش چوار رۆژ لە دەربەندەکەوە بێ‌هیچ کوسپێك تێ‌پەڕێت

ئەفسەرێك قسەکەی پێ بڕی‌و وتی:

- کەی تیمەکان ئامادە دەبن؟
- چاوەڕوانی بڕیارن!

ئەفسەرەکان پەرۆشتربوون لەوەی چاوەڕوان دەکرا هەرچەندە نەیاندەزانی پاش سەرکەوتن مەدالیا ئاڵتونیەکان بە سنگی کامیاندا هەڵدەواسرێت.

دوور لەمانیش لەژێر خۆری ئەو پاش نیوەڕۆ گەرمەدا سەربازێك لەسەر زەوی نەخشە سەربازییەکە کەوتبوو" چاوی هەڵتۆقیو و لەشی ئاوسابوو. خوێنیش لە سنگیەوە قوڵپی دەدا بێ ئەوەی لەبیری کەسێکدا بێت هێمن لە ئاسمان رامابوو.

*   *   *

□ مردنی سەربازە هەڵهاتووەکە لە گێڕانەوەی هاوڕێکانیدا

–گەورەم وا گەڕامەوە پێش ئەوەی هیچم لێبکەیت نانم بەرێ!

کۆمەڵێك سەرباز لە پەناگایەکی سەر چینکۆی بە لم داپۆشراو، لە درێـــژەی ئـــەو رۆژەدا قســـەیاندەکردو بێـــزاریش لەچـــاویاندا تێکـــەڵ بەبێـــدەنگیو ســـام دەبـــوو. ئـــەوان لـــە تـــاریکی تۆقێنـــەرو روونـــاکی خنکێنـــەری بیابانـــە بێکۆتاییەکـــەدا بـــەدوای ئـــەو تاڵانـــەدا دەڕۆیشـــتن بـــەردەوام لەترســـی دووردەخســـتنەوە. تـــرس کوشـــندەترین ووشـــە بـــوو بـــــەردەوام لـــــە نـــــان خـــــواردنو خوێندنـــــەوەی نـــــاوی ئامـــــادەبووانو ئێشـــکگرتنو پشـــوویاندا لێیـــان نـــەدەبووەوە. ئـــەو تاڵانـــەش لـــەترسو ئێستای دووردەخستنەوە تەنها لەو حیکایەتانەدا بوو دەیانگێڕایەوەو هەرگیز لێی بێزارنەدەبوون.

پاش ئەو رستەیە سەربازەکە کەمێك وەستا، لەوەدەچوو بیەوێت بەشێوەیەکی باشتر رستەکان رێکبخات. دوای چاوگێڕانێکی خێرا بە بازنەی سەربازە دانیشتووەکانی دەوریدا چاوی لەسەر ئەو سەربازە رەنگپەڕیو و سپی هەڵگەڕاوەی بەرامبەری راگرتو بەردەوامبوو.

–ئەمە دوایەمین قسەیە سەربازە هەڵهاتوەکە دەیەوێت بیڵێت، کاتێك لە ناوەڕاستی دەرگای سەربازگاکەدا بەدەمدا دەکەوێتو بەدەوریدا

بیابانێکی مسین درێژبۆتەوە. چوار سەرباز پڕ بەسەرسامی لەدەوری دەوەستن ئەمیش رووت رووت بەرامبەر ئاسمانە کراوەکە درێژبووە. لەناو چاڵو پەناگا لمینەکانیشەوە بەردەوام سەرباز دێنە دەرەوە تا بە دەوریدا بازنەیەك دروستدەکەن.

پاش رەشەبا هەوای بیابان قورس دەبێت، هەوای خنکێنەری، ئەو بەیانیەش هەموو شتێك، تەنانەت کەوتنەکەی ئەمیش، لەناو دەرگای سەربازگەکەدا هێواش دەکاتەوە کە بواری زۆربەمان دەدات پێکەوە ببیبنین.

کەوتنی ئەو سەربازەی بە ڕوتی دەگەڕێتەوە، دوای پێنج رۆژ لە هەڵکردنی رەشەبا لمیەکە دەبێت. ئەو رەشەبایەی هەوڵی داپۆشینو سڕینەوەی هەموو شتێکی سەر لمەکە دەدات (پاش ئەوەی بیابان چەكو تەقەمەنیو سەربازی زیاد لەپێویست هەڵدەگرێت) و بەتوڕەیی ناودەبرێت کەجار هەیە کتوپڕ بە رامالینی ئەوەی بێتە رێی دەستپێدەکات. لەناو ئەم توڕەییەدا سەخترین شوێن دەبینرێت کە مرۆڤ بێتوانایە لە ملکەچکردنیدا. دواهەمین قسە سەربازە هەڵهاتوەکە دەیەوێت بیڵێت، پاش پێنج رۆژ لە هەڵکردنی رەشەباکە دەبێت، کە لە هەڵکردنیدا هەموومان بەسەربازە زیندانیەکانەوە کە کاتێك لەناو ژورە چینکۆ تەسکەکاندا دەریان دەهێنین ناتوانن بەپێوە بوەستن لەبەر تواندنەوەی ئێسکیان، دەمانبەن تاچاودێری کەلوپەلو شتەکان بکەین تا لم دایان نەپۆشێت یاخود هەڵیانکەنێتو زەویەکانمان تێکەڵ بەزەوییەکانی دەرەوەبێت. سەربازە زیندانیەکانیش تاکە شتێك بیری لێنەکەنەوە هەڵهاتنە، چونکە دەزانن لەکاتی وادا بیابان هەوڵی سڕینەوەی هەموو شتێك دەدات: رێگا، ئۆتۆمبیل، تەلبەندو سەربازە هەڵهاتوەکانیش، لەهێمنیشدا بیابان لەئافرەتێکی گەنم رەنگی راکشاو

دەچێت کەخۆشترین خەونی لەسەر دەبینین، ئەگەرچی هەموو شتێك لەسەری وەك خاڵی رەش یاخود بۆر دەنوێنێت، تەنانەت ئەو هاوڕێیەی شەوانە لە پاڵتدا دەنوێت. لەناو چاڵە لمیە خنکێنەرەکانداو لەبێدەنگی چاوەڕوانی جەنگدا لەرەگی درەخت دەکەین، تفەنگەکانمان بەشانماندا هەڵدەپسێرینو لەو بێدەنگیە رادەمێنین تاچاو بڕکات لەبەردەمماندا درێژبۆتەوە. یەکێك بەکزییەوە دەڵێت:

- دەڵێن کوللە و زەرومان تێبەردەدەن؟!

- سەربازەکانیان زیندوکراونەتەوەو جارێکیتر نامرنەوە!

لەشوێنێکی ترەوە سەربازێك وا دەڵێت.

ئێوارانی پێش جەنگ مرۆڤ ناتوانێت لەتفەنگەکەی جیابێتەوە، بۆنی باروتو سامناکی لمو جەستەی بیابان، نەبوونی باڵندەیەك زیاتر دەتنوسێنێت بەتفەنگەکەتەوەو دەیکاتە ئەندامێکی تری لەشت.

سەربازە چوار خەتە رەشتاڵەکە، تەنها ئەو رۆژە پێکەنین لەسەر لێوی دەبینن کەمۆڵەتی گەڕانەوە وەردەگرێت، چەکەکەی هەڵدەگرێتەوە پاش ئەوەی لەپشکنینی دەفتەری رۆژانەی سەربازەکان دەبێتەوە. دەگەڕێتەوە لای سەربازە هەڵهاتوەکە، کە ئەوکاتە فەرماندە لەنزیکیەوە وەستاوە بەرامبەر فەرماندە دەوەستێتو لەسەر شانیەوە سەیری قولایی بیابانەکە دەکات. بەدەنگێکی گڕ دەڵێت:

- گەورەم هەشت رۆژە..

ئەمە ئەو تەنها رستەیەیە لەسیمەکان دەپەڕێتەوەو ناگەڕێتەوە (هەشت رۆژە هەڵهاتووە) بەدرزو کونی پەناگاکاندا دەچێتە خوارەوەو هەموو سەربازگاکانی ناوچەکە، تەنانەت ئەوانەی ئەوبەریش، لەیەك کاتدا گوێمان لێی دەبێت، تەنها کەسێك گوێی لێنابێتو سەرنجی راناکێشێت سەربازە هەڵهاتووەکە خۆیەتی کە لەناو دەرگای

سەربازگاکەدا کەوتووەو بەهێمنی لە ئاسمان دەڕوانێت، جگە لەو هەموومان گوێمان لێیبوو، گوێمان لەدەنگی ئەو گوللانە دەبێت لەژێر هەوا قورسەکەدا بەکپیو هێواشی دەکەونە ئەم لاولای قاچیەوە. پاش ئەوەی لەسیمەکان دەپەڕێتەوە. فەرماندە کەمێک لەنیشانگرەوەکان نزیک دەبێتەوە پاش ئەوەی وەک پەڵەیەکی ڕەش لەقوڵایی بینیندا دیارەو نازانرێت دەگەڕێتەوە یاخود نا، سەیریان دەکاتو بەهێمنی دەڵێت:

– بەسە دەگەڕێتەوە.

نیشانگرەوەکان کەماوەیەکی کەم دەبێت بەخۆیانو دڵڕەقترین فەرمانی لیژنەی ئیعدامەوە گەشتوون بەبێزارییەوە دەگەڕێنەوە. بێزاری (نەکوشتنی) کەدەبوایە بیان کوشتایە. دەبوایە بکوژرایە تا ئەو جێگا پێیان لەو زەویەدا جێنەمێنێت، کە تەنها شتێك بوو لەو چۆڵیەدا لەگەڵم بوو، وەستام پاش ونبوونی سەربازگاکە لەچاوم بەهەر چواردەورمدا ڕوانیم، گەورەم ئەوکاتە زانیم من بۆ جێگایەك دەگەڕێم تێیدا بمرم. کە بەسەر لمەکەدا ڕای دەکێشنە بەردەم ژووری فەرماندە بەپشتا پاڵی دەخەنو بەتانیەکی کۆنیش دەدەن بەناوقەدیدا. لەژێر پێستە وشكو سوتاوەکەیداو لەچاوە هەڵتۆقیوە شینەوەبووەکانیدا ترس وەك پەڵەی زەرد دەبینین.

– گەورەم هەشت ڕۆژە بەتەنیا لم دەخۆم!

سەربازەکان بەردەوام هەست بەدووبارەبوونەوەی ئەم ڕستە وشکە دەکەن، سەیری یەکتر دەکەنو چاو دەخەنەوە سەرپەڵە زەردەکان، ئەوکاتە بۆنی مردن بەخەستی لەنیگاو جەستەیانەوە دێت.

(بیابان، ئەو مردنە گەورەیەی لەبەردەمیاندا ڕاکشاوە، هەر لەیەکەمین پێخستنە سەریەوە مردن بەدەمارەکانیاندا دەگەڕێت، جوڵەو دەنگو بۆیاخی پۆستاڵو تەنانەت ئەو خواردنەی دەیخۆن هەمووی تامو بۆنی مردن پەخشدەکات. بۆنی مردن لەخۆرە

سوتێنەرەکەو ئەو دەنکە لمە سورەوە بوانەوە دێت چەقیونەتە پێستە ڕەش داگەڕاوەکانیان و دەبریسکێتەوە. هەموو شتێك دڵنیایی مردن دەهێنێت بیابان تورەییە دەتشێوێنێت و ناناسرێیتەوە. لێرەدا جیاوازییەکە ئەوەیە لەپێش مردن و لەپاشانیشدا ناناسرێیتەوە).

لەناوەڕاستی دەرگاکەدا بەپشتدا کەوتبوو، بەدەوریدا کۆمەڵێك سەربازی سەرتاشراو رادەوەستن، هەندێکیان دەستیان لەگیرفانی پانتۆڵە خاکیەکانیاندا دەبێت و هەندێکیشیان جگەرەی پێچراو دەکێشێت، لەوپەڕی گوێپێنەداندا دەوەستن. یەکێك لێی نزیك دەبێتەوەو پۆستاڵەکانی لەپێ دادەکەنێت، چونکە وای دەبینێت تەسکتر بێت لەوەی جێگای قاچە ئاوساوەکانی تێدا ببێتەوە، لەگەڵ دڕانی گۆشتی قاچیدا، بەدەم راکێشانی پۆستاڵەکەوە، ماسی وشککراوەی ناو سنوقە تەختەییەکانی دێتەوە یاد. ئەوکاتە تیشکە زیویەکە بەخواری دەیدات لە لەشە باریك و وشکبوەوەکەی، دەنکە لمەکانی دەوری دەبریسکێتەوەو ئەولایەی لەخۆرەکەبوو هێڵێکی تیواری بەدەوردا دروست دەکات، ئەوەی لای سەریەوە وەستاوە مردنی باوکی هاتەوە بەرچاو، یەکێکیتریش سەفەری گەڕانەوەی لەپشوو، چوار خەتەکەش ژنەکەی بیردەکەوێتەوە.

فەرماندە سەیریان دەکات تا بەتوڕەییوە دەڵێت:

– بیبەنە شوێنێك!

لەگەڵ قسەکەیدا دەڕوات، تا لەتاریکیەکەدا دیارنامێنێت.

ئەو دوانەی شەوان لەتەنیشتیەوە دەخەون دەچنە ژێر باڵی و بەرزی دەکەنەوە، یەکێکیش لەدواوە پۆستاڵەکانی بۆ هەڵدەگرێت، پێیە خشاوەکەی دوو هێڵی تەریب لەسەر لمەکە دروستدەکات بەڵام بێئەوەی گوێی پێبدات بەسەر شانی دوو سەربازەکەوە قوڵ لە

تاریکیەکە دەڕوانێت. ناوەستن تا لەدەرگای پەناگاکە دەینوشتێننەوەو دەیبەنە خوارەوە، ئالێرەدا لەسەر جێگاکەی پالی دەخەن (ئەو سەربازەی قسەیدەکرد بەدەست هێمای بۆ جێگایەکی نزیك خۆی کرد پاشان بەردەوامبوو) ناو پەناگاکەو دەرگاکەی پڕدەبێت لەسەرباز کە بۆ بینینی هاتوون. یەکێك لای دەرگاکەوە بەپێکەنینەوە هاواردەکات:

- بزانە جگەرە ناکێشێت؟

– نا.. ئەو پێنج ڕۆژ زیاترە نانی نەخواردووە!

یەکێك ئاوا وەڵامیدەداتەوە. (لێرەدا سەربازەکە لەگێڕانەوە دەوەستێت تا بواریان بدات تێر پێبکەنن جگە لە سەربازە ڕەنگپەڕیوەکەی بەرامبەری کەسەیری پێکەنینەکان دەکات).

جارێکیتر دەست بەقسە دەکاتەوە:

– دەگەڕێن بۆ فافۆنەکەی ملی بەڵام نایدۆزنەوە.

یەکێك قسەکەی پێبڕیو بەبێزاریوە وتی:

– چاوەڕێی چین چاوی داخەن!

– چاوەڕێی مۆڵەتی فەرماندەین!

–ئەی چەکەکەی کوا؟

لەوکاتەدا سەربازێك خۆی دەکات بەقەرەباڵغیەکەداو دێتە خوارەوە، لەناوەڕاستی پەناگاکە دەوەستێتو دەڵێت:

– فەرماندە داوای دەکات!

هەر ئەو دوانەی پێشوو دەچنە ژێر بالی و دەیبەنە دەرەوە پاش ئەوەی پۆستاڵەکانی بەیەکەوە گرێدەدەنو دەیکەنە ملی. فەرماندەش بەئارامی لەجێگاکەیدا هاتووچۆ دەکات کە لەبەردەمیدا دایدەنێن. سەربازە راکشاوە روتەکەی بەردەمی چاوە کراوەکانی بەرەو تاریکیەکە کردبوەوەو نەیدەزانی فەرماندەکان لەیەکتر جیابکاتەوە، ئەوەی بەناو

دڕکدا لەسەر سنگ دەیبرد، یاخود ئەوەی ڕۆژێکی تەواو قاچێکی پێ بەرزدەکردەوە، ئەوەی لەسەر سەری وەستاوە یاخود ئەوانەی لەوێنەو شەقامەکاندا بینیونی، ئەوانەی لە TVدا قسەدەکەن یاخود ئەوانەی سەربازگاکانی‌تر بەوانەی بەرامبەریشیانەوە، نەیدەتوانی لەیەکیان جیابکاتەوەو بیان ناسێتەوە، چونکە هەموویانی وەك لەبەرگیراوەی وێنەیەکی تەڵخ دەهاتە پێش چاو.

کزەی ئێوران دەستی بەهەڵکردن کردبوو، و لەنێوان سیمەکانەوە دەهاتە ژورەوە تا بۆشایی ناو سەربازگاکە پڕکاتەوە. فەرماندە بەهێواشی، پاش ئەوەی لەشە وشکبوەوە ڕەش داگەڕاوەکەی بەردەمی هەستی تێکچوونی پێدا بڵاودەکاتەوە، دەڵێت:

– بیکەنە شتێکەوە!

لەتاریکیەکەدا دەچنەوە ژێر باڵی و دەیبەنەوە بەردەم پەناگاکەی پاش ئەوەی یەکێك دەڵێت:

–با ئەم شەو لەدەرەوە بێت هیچ نییە تێی بکەین.

لەسەر لمی بەردەم پەناگاکە پاڵی دەخەن، لەلای سەریەوە پۆستاڵەکانی دادەنێن‌و بە بەتانیەك دایدەپۆشن.

سەبازێك بەگوێ پێنەدانەوە دەڵێت:

– کەسی ناوێت بەدیاریەوە بێت ئەو هەشت ڕۆژە تەنیایە!

لەخوارەوەو لەناو چاڵەکەدا بەدەوری فتیلە دوکەڵاویەکەدا کۆدەبینەوەو چاوەڕوانی بەیانی دەکەین.. بەدەم گێڕانەوەی هەڵهاتنی سەربازەکەوە،پاش پێنج ڕۆژ لەهەڵکردنی ڕەشەبا لمیەکە، جگەرە دەپێچینەوەو دڵنیای گەڕانەوەو ڕاکشانی دەبین لەسەر لمەکە کە ساردی لمەکە دەگاتە ئێسقان. (لەکە پێبڕین لێی مەحاڵە، بەدرێژای هەشت شەو و ڕۆژ ڕۆشتم تا لەبیابانەکە دەرچم بەڵام لێرە شتێك نیە ناوی دەرچون بێت،

پاش ئەوەی چوارجار رووی رۆشتنکەم گۆڕی هەر دەگەیشتمەوە دەرگای سەربازگاکە، لەسەر ئەم لە مسیە رەوگەکان ون دەبن و لە دەرەوەت هەموو شتێك لەیەك دەچێت و مانای خۆی لەدەست دەدات، لەناو بۆشایی لەدا ونبووم، هێڵنجمەدەدا لەم هەڵدەهێنایەوە، دەرۆیشتم بەردەوام دەکەوتمە ناو زۆنگاوەکانی تینوێتیەوە، تەنیابووم..) ئەوکاتەی لەچاڵەکەدا دادەنیشین و باسی هەڵهاتنی سەربازەکە دەکەین دوور لەئێمە فەرماندە نووستوەو نوقمی پرخەیە. لەسەرەتادا پاسەوانەکان وا دەزانن دەنگی ئۆتۆمبیلێکی رێبزرکردووە تا لەپشت دەرگای پەناگاکەیدا خۆیان ماتدەدەن، ئەوکاتە دەڵێن:

– دەشێت خەوببینێت!

لەودیوەوە فەرماندە بەخەوندا رۆچووەو خەو بەرەگی تفەنگ و ئەو سەربازانەوە دەبینێت لەسزادا پەرکەم دەگرن، ئەو شەوە بۆ میزکردنیش نایەتە دەرەوە، پرخەی دێت و خەو بەقوڵایی مردنەوە دەبینێ، بەلاشەی کرماوی وشکبووەوەی سەربازە هەڵهاتووەکەوە. دوو سەربازە پاسەوانەکە بەدەم پێکەنینەوە چاویان لەسەربازێك دەبێت لەنزیك هەڵهاتووەکەوە کەمێك دەوەستێت و پاشان دەگەڕێتەوە پەناگاکە، هێشتا دانەنیشتووە دەڵێت:

– پەڵە زەردەکانی لەتاریکیدا دەبریسکێتەوە!

– ئەوە پەڵەی ترسە.. ترسی بەتەنیا مردن!

کەسێك هەوڵنادات بزانێت کێیە وادەڵێت، چونکە دڵنیان دەنگەکە لەسەربازە رەنگپەڕیوەکەوە دێت، بەلام لەگەڵ قسەی سەربازێکی تردا کەدەڵێت: (دەشێت لەو خراپترین) ترس لەهەموویاندا دەبینرێت، ترسی بەتەنیا مردن و دوور لەفرمێسك هەربۆیە نەیاندەزانی چۆن و لەچی بیردەکەنەوە تا یەکێك بەسوکی دەڵێت:

– ئەو باشبوو کەس گوێی لەهاواری نەبوو!

تا تاریكو لێڵ لەژێر دوكەڵی تۆخو جگەرە پێچانەوە دادەنیشین تا ئەوكاتەی فەرماندە هاواردەكات:

– دووریخەنەوە لێرە!

لگەڵ هاوارەكەیدا رادەكەینە دەرەوە، دەبینین فەرماندە سیمای ساردو چاوی خامۆشە ئەمیش لەسەر لمەكە چاوە نائارامەكانی بەقولایی ئاسمان هەڵداوەو پەڵە زەردەكانیش تۆخ تر دەنوێنن. ئەوەی پێویست دەبێت بۆ شاردنەوەی دەكرێو فرێیدەدەینە دوای ئۆتۆمبیلێكی سەربازییەوە. رێگا تەنها بەسەربازێك دەدرێت لەگەڵیدا بگەڕێتەوە ئەویش ئەو سەربازە بوو كە نەیدەتوانی بیر لەوەبكاتەوە دەمرێتو جگە لەبیابان كەسی بەلاوە نابێت. هاواری لێدەكەین:

– تا دەتوانیت قسەی بۆ بكە ئەگەرنا.. گوێی لێبگرە!

بەدرێژایی رێگا پانزە كاتژمێرییەكە، لەوكاتەوەی دەكەونەڕێ، قسەی بۆ دەكا، باسی زۆرشت، تەنانە ئەو نهێنیانەی یەكەمجارە بێشەرم دەیانڵێت، هەرچی دەزانێت بۆی باسدەكات، ئەویش چاوە نائارامەكانی لەشیشی ئۆتۆمبیلەكە بڕیوە، لەدواشیانەوە دوو هێڵی تایەی ئۆتۆمبیلەكە دەكشێتو قسەی سەربازەكە تێكەڵ بە خۆڵو تۆزە بەرزبوەوەكە دەبێت.

لە دووری پانزە كاتژمێرەوە، لەو شوێنەی دەرچوون، گاورسورخ لە ناوچەیەكی شاخاویدا راكشاوە (لێرەدا هیچ یەكێك لە سەربازەكان پرسیاری ئەو شارە ناكات، چونكە لەگەڵ ناوەكەدا هەریەكەو ئەو شارە لەزە ینیدایە كە بۆ دواجار بۆی دەگەڕێتەوە) كە لەمانگی ئابدا تەپۆڵكەكانی زەردو وشك دەنوێنن، شنەبا بەسەر وەڕسیو سستی رۆژە گەرمە درێژكراوەكانی ئەو مانگەدا هەڵدەكات. گاروسورخ، وەك چۆن لە ئەندێشەی سەربازە هەڵهاتووەكەدایە، خوڕەی ئاو و بۆنی سەوزبوون

لەدەمارەکانیەوە دێت، تیشکی خۆر بەشێوەی دڵۆپی ئاڵتون بەسەریەوە دەبریسکێتەوە، لەژێر قوببە نیلیەکانیدا خەونی ئارام دەبینرێت. گاورسورخ ئاوا لەوێدا راکشاوە، لەرابردوودا کە پەتا کوشندەکانی وەك نەفرەت بە ناوچەوانیەوە دەدرەوشێتەوە. لەژێر شینایی ئەو ئاسمانە خۆڵەمێشیەدا بەراکشاوی، لەدوای ئۆتۆمبیلێکی سەربازیدا، دەگەڕێتەوە جگە لەپیرێژنە رەق و چرچەکان، کە پێشتر خەونیان پێوە بینیوە، کەسێکیتر چاوەڕوانی نییە، ئۆتۆمبیلەکە لە بەردەم دەرگایەکدا دەوەستێت و خەڵکی کۆمەڵەی لێدەکات، بە سەرنجەوە گوێ لەقسەی سەربازەکە دەگرن کە باسی خۆشەویستی بۆ هەڵهاتووەکە دەکات. هەندێك، بێئەوەی کەس پێیان بڵێت، ژنانی لێدووردەخەنەوە، چونکە دەترسن رووتبێت، ئەویش چاوە نائارامەکانی بەرەو ئاسمان کراوەتەوەو قاچی لەدوای ئۆتۆمبیلەکەوە هاتۆتە دەرەوەو پڕ بە پڕی ئیڤاکە گەورە بووە. سەربازەکە قسەی بۆ دەکات، ژنانیش فریای پرچ رنین و یەخە دڕاندن تا خوار ناوکیان دەکەون. سەربازەکە دەیەوێت بڵێت:

– بریا سنوقێکمان دەست کەوتایە!

کاتێك هاوار دەکات:

–زۆر گەورە بووە، ئاگاداری بن لە داگرتنا بریندار نەبێت!

شەو بەشنەی باو بێدەنگیەوە دێت. ژنان بەکراسە تاسەر ناوك دڕاوەکانیان لە نوزەنوزێکی هێواشدا کۆمەڵدەبن و جێگا چنگ و چەپۆك لەسەر روومەت و سنگ و بەشێکی مەمکە دەرکەوتووەکانیان دیاردەبێت. لە سەرەتاداو لەگەڵ پیاکێشانە بێ رەحمەکانیاندا جێگاکەی سپی دەبێت تا پاشان خوێنی تێدەزێت و دەئاوسێت. جارجار سنگە رووتەکان دەکەونە گۆشەی بینینیەوە کە لە حەوشەکەدا پاڵیانخستووە.

بەدەوریدا ریزێک لەپیرە ماتو داڵغە قورسەکان دادەنیشنو بەدار جگەرە زەردباوەکانیان سەرقاڵی جگەرە کێشان دەبن، لەدواشیانەوە گەنجو هەرزەکارەکان دەوەستن، منداڵانیش لەسەربانەکانەوە سەیردەکەن، ئەمیش چاوە ئارامەکانی دوور لەمردنی خۆی بەرەو ئاسمان کردۆتەوە. ئەوەی کاغەزی وەرگرتنی هەڵهاتووەکەی ئیمزا کرد، دەڵێت:

– سەربازەکە وتی زیاد لە هەشت رۆژە هەڵهاتووەزوو بیشارنەو.

یەکێک، پاش ئەوەی بەسەر گۆچانێکدا دەنوشتێتەوە، دەڵێت:

–ئەی چۆن دۆزیانەوە.؟

– وتی هەر خۆی بە رووتی گەڕاوەتەوە!

پیرەکان لە بێدەنگیدا دەمێننەوە تا یەکێک پرسیار لە پەڵە زەردەکانی پێستو سەر بلیبیلەی دەکات، ئەوکاتە زۆر بە هێمنی لەبەرخۆیانەوە دەڵێن:

– ترسە.. ترسی بە تەنیا مردن!

دەمەوبەیان شەونم وەك مرواری بریسکاوە لەسەر پێستە رەش داگەڕاو و پەڵاوییەکەی دەبینن.

–تەنها وەرزی ئاوڕنگ نییە!

یەکێك وا دەڵێت بێئەوەی چاو لەسەر لاشە درێژ بووەکە لابەرێت کە دەستەکانی پڕ بە گەورەیی ئاسمان کردۆتەوەو دەبینن لەگەڵ خشانی با بەسەریدا گەورە دەبێت، سەر پەنجە شینەوەبوەکانی سورهەڵدەگەڕێت، دەیبینن سپیترو تەڕ تر دەبێت.. گەورە دەبێتو ترس بە وەستاواندا بڵاودەکاتەوە، پاش ئەوەی دڵنیادەبن لەوەی پەڵەکانی بەرەو سێبەری دار هەنجیرەکەی حەوشە دەکوتێت، ترسی

جێگـا نەبوونـەوەی. فێنکـی ئـەو بەیانیـە لـە ژێـر پێسـتیدا دەبزوێـت کەجارێکیتر لە خۆدانی ژنان دەست پێدەکاتەوەو شەونمەکانی سەر لاشە تەڕەکەی شەوق دەدەنەوە، بازنەی سەیرکەرانیش بەردەوام زیاد دەکات، مامۆستاو فەرمانبەران لادەدەنە لای، کرێکارو دەست گێڕو دوکاندار هەموویان دێن تا شەونمی مردن و هەڵکشانی باڵای ببینن. پیاوان تـەنها سـەیری ئـەو دەسـتو بازوانـەی دەکـەن لـە خەونـەکانیان گەورەترە، ئافرەتەکانیش رەنگی سیحراوی لێوی سەرسامیان دەکات کە هەرگیز لەو رەنگەیان بەکارنەهێناوەو تیواری پێستیشی وایان لێدەکات هەست بە بێنوێژی بکەن، لە ترسو شەرمدا قاچیان توند جووتدەکـەن، ئەگەرچی چەند دڵۆپێک خوێن بەرانیاندا دەچۆڕێتو سەرنجی منداڵەکان رادەکێشێت، بەڵام ناڕۆن تا تەنیا جێی نەهێڵن، منداڵانیش لەیاریەکانیاندا جێگایان بۆ دادەنا. ئەمیش لەژێر نیگای ئەواندا چاوە ئارامەکانی لەئاسمان بڕیبوو.

یەکێك لەژێر لێوەوە وتی:

– جێگای نابێتەوە، بۆ نایەنێژن!

– سەربازەکەی هێنایەوە وتی دەبێت چاوەڕێی بروسکەبن، چونکە چەکەکەی نەگەڕاندۆتەوە!

– دەتوانین پارەی چەکەکەی بۆ کۆبکەینەوە!

– دەبێت چەکەکەی خۆی بێت!

ئەوەی لەسەرەتادا قسەیکرد جارێکیتر بەنزمیەوە وتی:

– ئاخر زۆر ئاوساوە جێی نابێتەوە!

– ئەوە پڕە لەقسە!

ئەوکاتە ئەو قسەیە دەکرێت کە ژنان داوای دەکەن تا سێ‌رۆژەی بۆ بگرن. لەوێدا پاش ئەوەی حەوشەکەیان بۆ چۆڵدەکرێت تەنها منداڵان دەیانبینن چۆن بەدەم لەخۆدانەوە لەچکەکان دەکرێنەوەو پرچە درێژو قوڕاویەکان بەردەبنەوە، جارێکی‌تر یەخەکان تا سەرناوك دەدڕێنەوەو مەمکەکان بێ سرەوتن شەڕ لەگەڵ تیشکی خۆر دەکەن، ئەمیش چاوە ساردەکانی بەقوڵایی بینین کردۆتەوەو سنگە رووتەکان دەکەونە گۆشەی بینینیەوە، لەشی بەفرمێسك تەڕدەکەن‌و سەر پەنجەکانی سورو نیگاکانی هێمندەبن.

جارێکی‌تر ئەوەی پێشوو دەڵێت:

– زۆر ئاوساوە .. پڕە لە قسە!

منداڵەکانی لێ‌دووردەخەنەوە تا گوڵاو پرژێن‌و بن باڵ‌و لای سەری پڕ لەرێحانە بکەن ئەمیش پەڵە زەردەکانی سەرپێست‌و بیلبیلەی دیارنامێنن، لەجێگایان چرۆی ورد وردی رەنگاوڕەنگ هەڵدەتۆقن کە رەگیان لە قوڵایی دەمارەکانیدایە و جۆرەها گوڵی بۆندار دەگرن، گوڵەکان هێندەی رەنگی سیحراویان بۆنی سەیر بڵاودەکەنەوە کەوا دەکەن وەستاوان بەدەوری سەربازە هەڵهاتووەکەدا دانیشن تا قسەیان بۆ بکات، باسی سەختی جەنگ و ئەو رێگایەی لەقوڵایی بیابانەوە تا باخە هەمیشە سەوزەکانی خورما درێژ بۆتەوەو سەربازی سوتاو و ئامێری تێکشکێنراوی لەسەر جێماوە یاخود پاشماوەی ئەو سەربازانەی لەسەرەتای شەڕەوە کرانە هەڵم، باسی جەنگە سەد کاتژمێریەکەیان بۆبکات. لەگەڵ ئەوەدا دەیانبینی بەردەوام گەورەدەبێت، دەست‌و قاچی بەسەر دیواروماڵەکاندا درێژ دەبێت،

بازوەكـانی جـوانتر دەنـوێنن‌و لەشـی جۆرەهـا گیـاو گـوڵ دەردەكـات، چاوەڕەشــە مەنگــەكانی هــێمن دەنــوێنن. بــەردەوام گــەورە دەبێــت، پەلـەكانی بـەناو كـوڵان‌و سـەر دیوارەكانـدا دەڕوات، یاریگـای منـداڵان دەبڕێـت، بەدانیشـتنی سـاردی پیـاوان‌و زۆر بلێیـی ژنانـدا رەتـدەبێت بۆئـەوەی كەسـێك گـوێی پێبدات، چونكە ئـەو دێـڕو رستانەی جەنگ بردبوونی كە بە غەمبارترین شێوە دەیگێڕێتەوە.

تا دێت گەورە دەبێت.. هێندەی گاورسورخ خۆی.

لێـرەدا سـەربازەكە لەگێڕانـەوە دەوەسـتێت، یـەكێك كـە بەرامبـەری بەسیمایەكی زەردو رەنگی پەڕیوەوە دانیشتووە، بەناو دوكەڵی قورسی پەناگاكـەدا دەچـێتە دەرەوە. سـەربازێكی‌تر كـە تـا ئەوكاتـە چـاوی لـە قسەكەرەكە بڕیبوو، پاش ئەوەی پەنجەی بەرەو سنگی راگرت، وتی:

– بەڵام ئەو بیابانەی ئەو بە مردویی باسی دەكات لەخۆماندایە!

ئەو رستەیە وەك چەند تەقینەوەیەكی بەردەوام لەناوەوەیاندا دەنگی دەدایەوە، بەڵام بیابان لەخۆماندایە.. بەڵام بیابان لەخۆماندایە..

لەگەڵ ناڵـەی ئـەو تەقینەوانـەدا سـەربازێك بـە پەلـە خـۆی دەكـات بـە پەناگاكەدا، كە ئەوە نییە پێش كەمێك چووە دەرەوە، بەشپرزەییەوە لە ناوەڕاستی پەناگاكەدا وەستا، ووتی:

– گوێتان لەتەقەیە، ئەو سەربازەی لاتان چووە دەرەوە هەڵهات!

لەگەڵ چوونە دەرەوەی سەربازەكاندا یەكێك لێی پرسی:

– ئەی فەرماندە؟

– بەنیشان گرەوەكانی وت، بەسە.. دەگەڕێتەوە!

چـــوونه دەرەوەو بـــەردەوام رســـتەی (بـــەڵام بیابـــان لەخۆماندایـــە) لەناوەوەیاندا دەتەقیەوە.

*　　　*　　　*

□ نهێنییەکانی دەستنووسێك
(دەستنوسی کوفر)

دەشێت ژیان لە سادەییدا ئاڵۆزبێت یاخود بەپێچوانەوە، گرنگ نیە باوەڕمان بەکام دەستواژەیەیان هەیە هەر وەك (خێروشەڕ) کە لەو وشە دژانەن، راست تر لەو دوانانەن، کەرۆژانە تەنانەت لەکڕینی کیلۆیەك سێو یاخود گفتوگۆیەکی سارد، ئەگەر لەگەڵ شۆفێرێکیشدا بێت، بەکاریان دەهێنین بێئەوەی ژیان بەپێی بۆچوونمان لەسەر مانا زۆرو دژ بەیەکەکانیان بڕوات، زۆرجار سەیری رەفەی کتێبخانەکە دەکەم (رۆژانە لەهۆڵی خوێندنەوەیدا لەسەر کورسی بەردەم پەنجەرە گەورەکەی، کەبەسەر شەقامەکەدا دەڕوانێت، دادەنیشم)لەو هەموو پەرەجۆراوجۆرە، لەقەبارەو شێوەدا، وورد دەبمەوەو سەرسامم دەکەن بەوەی ئەم ژمارە زۆرەی کتێب (ئەگەرکتێبی کتێبخانەکان هەمووکۆبکرێنەوە بەوانەشەوە کەدەکەونە شارۆچکەیەکی دوورو لەبیرکراوی ناوچە بیابانیەکان کە سەرە ڕێگای خێڵە کۆچەریەکانە و کچێك بەدێڕێك شیعری (خیلاعی) دەگۆڕنەوە ، هەروەها کتێبخانەی ئەو ناوچە نزیك لە ئەفسانانەی کەددانیان بەبارمتەی تەلیسمێکی نووسراو دادە نێن لەگەڵ ئەو پارچە چەرمانەی لە باوەڵ و ناو نوێنە کاندا لوولکراون وئەو خشتە سوورکراوانەی بە هەڵکەندن لە سەریان نووسراوە ، دەشێت ژمارەیان لە رەها نزیك بێتەوە بە وەی ژماریی مرۆڤ کەمترە لەوەی تا بێکۆتا مانایان لێك بداتەوە کە جارێکی ترئەو

مانایانەش دەبنە نووسراوی نەخوێندراوەو دەبێت جارێکیتر بخوێنرێنەوە) کاریان ئەوەیە ژیان لە تەسکترین وفراوانترین مانایدا نیشان بدەن بەو کتێبانەشەوە کە کاریان تەنها گێرانەوەی رووداوو ژیاننامەکانی ڕابردووە . خۆئەگەر ژیان تائەبەد بەردەوامبێت لەوانەیە ڕۆژێك بگەینە بێ ماناییو دەستەواژەیەك تاژیان هەبێت بمێنێتەوە . بە واتایەکیتر مانای نوێ بەرهەم نەهێنرێت و هەموو وێنەو ئاماژەکان بسوێن پاش چەند جار بەکارهێنانەوەیان لە ژێر ناوی جیاوازدا وەك وێنەی سەردیواری ئەشکەوتەکان لە هوونەری شێوەکاریدا . مەزەندە کردنی ئەو ڕۆژە، کە ژیان بەوێنەی نەخشەی زەوی جێگیر بێت ، لە خەیاڵ قوورسترە هەربۆیە لە زەینمی دەردەکەم ونامەوێت ناوێکی لێبنێم بەوەی گەیشتنە بە جەوهەر یاخود هیچ (جبێگیربوونی نەخشە پاش ئامێرەکان تا زەوی هەبێت ئەویش هەروەکو خۆیدەمێنێتەوە مەگەر گۆڕان لە سەر زەوی بە جۆرێك رووبدات کە کار لە شێوەکەی بکات). قوورسی ئەو رۆژە وەك بیرکردنەوەیە لە کتێبێك کە هەموو نهێنیو مانایەکی لە خۆ گرتبێت .

زۆرجار وشەیەك یاخود رستەیەك بەشێوەیەکی سەیر دەمبات و هێشوویی وێنەو دەستەواژە لەلام دەتەقێنێتەوە وەك ئێستا لە هۆڵی خوێندنەوەی کتیبخانەیەکی کۆن دانیشتووم و وشەی (ژیان) بردمی، کتێبخانەکە دەکەوێتە سەر شەقامێکی باریكو جەنجاڵو پەنجەرە گەورەکانی وایان کردووە بەئاسانی دەنگی هاتووچۆکەرانو ئۆتۆمبیلو هاواری دەستگێڕ لەهۆڵەکەدا دەنگ بدەنەوەو تێکەڵ بەسیحری خوێندنەوە بن، کتێبخانەکە بەپێنج نهۆمەکەی سەریەوە دەکەوێتە ناو حەوشەی مزگەوتێکی کۆن لەپەرستندا بۆئەوەی راستەوخۆ دەرگا لەنێوانیاندا هەبێت، جگە لە کتێبخانەکە پێنج

نهۆمەکەی سەری ماڵی فەرمان بەری تێدابوو کە بەخیلیم پێ‌دەبردن بەوەی ئەوان لەسەرو کتێبەوە دەچنە پێخەفەوەو لەزەتی جوت بوون دەبینن‌و بەسادەیی بیر لە سوورکردنەوەی ژەمێك پەتاتە دەکەنەوە وەك ئەوەی ئەو بەو بێشوماری مانایەیەوە جێگای لە گوێ پێنەدانیاندا کردبێتەوە (نەك تەنها ماڵی فەرمانبەرەکان بەڵکو هاتووچۆکەرانی بەردەمیشی)، ئەم رایە تەنها ئامۆژگاری مامۆستاکان نایسەلمێنێت کەدەڵێن (کتێبخانە ئاوێنەیە)، رێبواران بەلایدا دەرۆن بێ‌ئەوەی ئاوڕ لەو ئاوێنە گەورەیە بدەنەوە کە لێیەوە خۆیان نا بەڵکو رابردوو دەبینن، پێ‌دەچێت خەڵك بوونە ئاوێنەیەك بۆ مانا ساکارکراوەکانی کتێب. هەندێك جار حەماسی مامۆستاکان دەگاتە ئەوەی بەدڵ بیشوبهێنن بێ‌ئەوەی ئەو بوونەوەرە تەنیایە سەرنجیان رابکێشێت کە وێنەی ساکارو ئاڵۆز لەسەر دەرەوە دروست دەکات‌و جیهانێکی داخراوە ئەگەر چی دەرگایەکی ئاسنین بەدەرەوەی دەبەستێتەوە. لەوانەشە ئەمە رامانێکی سەرەتایی بێت لەو دڕندەیەی لەسەر زەمەن دەژی ئەگەرچی ئەو زەمەنی لەکتێبەکانیدا کوشتووەو پیربوونیشمان باجی ئەو مانایانەیە کتێب لە رێگای خوێندنەوەوە لێمان دەستێنێت.

کە جیڕەی دەرگاکە هات تەنیا دانیشتبووم، بەبێزاریەوە ئاوڕم بەلایدا دایەوە واپێ‌دەچوو رەشەبا یاری پێ‌بکات بەوەی کەسم نەبینی لێیەوە بێتە ژوورەوە. هۆڵەکە چۆڵبوو، منیش بەبێزاریەوە لەناو دیوارە بەردەکانیدا دانیشتبووم کە کاریان پاراستنی کتێب یاخود شێوە دەربڕینی ماناکانە. هەوڵم نەدا جارێکی‌تر خۆم بەکتێبەکەی بەردەممەوە بخلافێنم، پاش ئەوەی هەستم بەتێنەگەیشتنی ئەو چەند دێڕەی کتێبەکەی ژێر دەستم کرد کە کەوتنە ژێر بینینمەوە. هەندێك جار ئارەزووی خوێندنەوە بە رێگا دژوارەکانیدا ناتگەیەنێتە ئارامی

بـەڵكو لەتێنەگەیشـتندا یـاخود لـەناومانا زۆر و دژ بەیەكەكانیـدا ونـت دەكات، چی دەبوو گەر (نەنووسین) هەبوایەو مرۆڤ بەناو قسـەدا پـەرش ببوایـە؟ دڵنیـام كتێبەكـەی بـەردەمم بچـوكترە لـە وەڕسـی ئـەمڕۆم كـە لەوەناچـێت وەك ئـەوەبێت بەرامبـەر گریـانی منـداڵێك یـاخود بارانـە بەخوڕەكـەی دەرەوە دەمبێـت بـەڵكو لـە چـەند بارەبوونـەوەی خـەوێكی ساردەوەیە كە لە دوا ساتەكانیدا بە ئاگادێمەوە بۆئەوەی بزانم چەندەم جارمـە، لەمنداڵیمـەوە، هـەمان خـەون بـە وردەكـاری رەنـگو بۆنیـەوە دەبیـنم، (پیـاوێكی نائاسـایی بەسـیماو جلـە كۆنەكانیـەوە بـەهێمنی دەسـتم دەگرێـتو دەمبـات، دوور دەمبـات بەرادەیـەك هەسـت دەكـەم شـەكەتی لـە لەشـم دەنیشـێت بـەڵام ئـەو بـیر لەوەسـتان ناكاتـەوە وەك لەسـیمایدا دیـارە دەڕواتو منـیش بەدوایـدا تادەمباتـە سـەر چـەند ڕاڕەوێكی تاریكو ژووری نسرمەوە بۆئەوەی هیچ بڵێین چونكە هەستم دەكرد لەوێدا قسە مانای نامێنێت. لە ڕاڕەوەكاندا بیرم نایـەت جلمان لەبەردابووە یـاخود نـا چونكە هەستم دەكرد هـەوا شـێدارەكە لـەشمی دەبـڕیو دەمارەكـانمی پـڕ لـەبۆنی رزیـن دەكـرد، بـەدەم ڕۆیشـتنەوە سـەیری سیسـركی سـەر بـەرگی كتێبێـك دەكـەم كـە لەسـەر نـاوی نوسـەركەی راوەسـتاوە بۆئـەوەی هەسـت بكـەم سیسـركێكم دیـوە لـەم بچێت. لە سیسركە بۆوێنەكە رادەمێنمو هەست دەكەم گەیشتوومەتە ڕاڕەوی یـەكێك لەكتێبخانـە گشتییەكان. بـەتاریكی ڕاڕەوەكـەدا ویستم بپرسم كەیە بەڵام پێش دەم كردنـەوەم بەچاو پـێی وتم گەیشتووینەتە ئـەودیو كـات. قـورس بـوو، لـەناكاو دەرگـای ژوورێـك دەكاتـەوە كەلەتەختـەی سـاجەو دەمباتـە ژوورەوە. لـەناو بـۆن سـاردو تـۆزی نیشـتوی سـەر رەفـەكان هەسـت بـە هەناسـە بڕكـێ دەكـەمو دەبیـنم لـە هەناسـەمەوە خاڵخاڵۆكـە بەشـێوەی رسـتە دێنـە دەرەوە. هـیچ نـاڵێینو

لەناو ئەو بێدەنگیە قورسەدا دەست دەبات دەستنووسێکی زەردباو دەردەهێنێت. دەستنووسەکەی بەدەستەوەیەو لەتاریکیەکەدا لێی دەڕوانم، هەست دەکەم بەجلە سەیرەکەی بەریو کتێبەکەی دەستیەوە لەشوێنێکیتردا بینیبێتم. دەستنووسەکەی کردەوەو بۆنی شارێکی تەڕ لەژێر نمەی باراندا بڵاوبووەوە. لەوێدا بەئەسپایی دەستم دەگرێتو دەڵێت:

-گاور سورخ!

-لەدوورەوە درەختە بریسکاوەو قووبە رازاوەکانی، کۆڵانە کریستاڵیو کچە شەماڵیەکانی دەبینم تا دەگەمە خانوویەکی کۆن کە کتێبێك، یاخود وێنەی کتێبێك، لەسەر دەرگاکەیەتی. بەرەو ئەو خانووە دەچم کە هیچ شێوە ئەندازەیەکی ئاشنای نیە پێم. چەند هەنگاوێك دەمێنێت بۆ چوونە ژوورەوە بەئاگادێمەوە) جارێکیتر، وەك زۆر جاریتر، چاوم بەهۆڵەکەدا گێڕاو سەیری نەخشە زەردو شینە گەورەکەی زەویم کرد کەلەسەر دیوارەکەی بەرامبەرم داکوترابوو (ئەو نەخشەیەی شەریف الادریسی - کەلەساڵی 560 مردووە - نەخشاندویەتی) بەهای ئەو نەخشە پێچەوانەو تێکەڵە، بەوەی شارو رووبارو چیای بەناوی سەیرو لەجێگای سەیردا دانابوو، لەوەوە دێت کە تێڕوانینمان بۆ زەوی لەو سەردەمەدا نیشان دەدات بێئەوەی ژیان لەسەر ئەو هێڵکاریە رۆیشتبێتو برسێتیو شەڕو ژمارەی کوشتارگاو کوژراوی گۆڕیبێت. هەستم دەکرد زیاد لەنووسینو خوێندنەوە حەز بەقسەکردن دەکەمو ئەو بۆن ساردە سەیرەش کە لە هۆڵەکەدایە لە نەخشەکەوە دێت. بۆنەکە لەبۆنی چاڵێکی داپۆشراوی دەکرد کە سەر لەنوێ هەڵبدرێتەوە یاخود بنی بیرێك، لەوانەش نزیکتر لەبۆنی گۆڕێکی کۆنی دەکرد کە جگە لەموو هەموو شتێك لەناویدا بووبێت بەخۆڵ. تا

ئەوکاتـە بـۆنی کتێبخانەکـە سـەرنجی رانەکێشـابووم کەلەپـەڕە زەردو پواوەکانیـەوە بۆ نـاو مەمـەڕە شێدارو نسـرمەکان و هۆڵی خوێندنـەوە، بڵاودەبـووەوە (ئـەو بۆنـە قورسـە لـەو ژوورانـەوە دەهـات کـەکتێبی لێ هەڵدەگیرێت)

یـەکێك لـەو ژوورانـەی کت ومـت لـەگۆڕ دەچـێت بـەڕزین و پـوانی ئێسـکیەوە ژوری دەستنووسـە بـەنرخ و دەگمەنەکانـە، ئـەو دەستنووسـانەی بـەئاوی ئـاڵتون نووسـراون و نەخشـێنراون و لـەناو سنوقی پڕ لەنەخش هەڵگیراون ئەوانەش کەلەبەریان گیراوەتەوە یاخود نووسـراوەتەوەو گومـانی فـەوتان و رزینـی لـێ ناکرێت لەسـەر رەفـەی ئاسـنی پـان بـەپێی ژمـارەی تایبـەت ریزکـراون، ئـەو ژورە دابـڕاوو نغرۆیانە لـە بێدەنگیـەکی خنکێنـەردا بـەو بۆن ساردەی لێیانـەوە دێت وای کـردووە جگـە لـەگۆڕ لەهیچـی‌تر نەچـن. کردنـەوەی دەرگـای ئـەو ژورانە هەنگاونانە بەرەو رابردوو بەرەشـەباو سـەفەرو جەنگ و باڵنـدەو دڵرەقی و تاڵیـەوە. لـەوێوە سـەفەر بەرەو تـەکێ و خـەڵوەتگاکان، بەبۆنی میسـك و شمشـێری لـەخۆدان و بخوردیانـەوە، بـەناو ئـاوی ئـاڵتون و زەخرەفـەو جـۆری نوسـین دەسـت پێدەکـات تادەگاتـە نـاو پەنـدو بەسـەرهاتەکانی پێشـینان و ئەو زیندانـە شـێدارەی کەدەشـێت بـەمردن ناوببرێت، بەو رێگایەدا دەچیتە ناو راڕەوە تاریك و نسرمەکانی رابردوو تـا لـەناو یاسـاو یاریـە زمانەوانیەکانـدا ونـت دەکـات کـە جەنگـەکانیان تۆمارکردو خۆیان لەناو تەپ وتۆزدا حەشاردا، جوانیان بەوەزن و قافیە دەپێـواو لەشیان لەپشـت دێـرە سـەنگینەکانی رێزمانـەوە بەنـد دەکرد، ئەو گۆڕانە گەنجینەی ئەو دەستەواژانەن کەمردن پاسەوانیان دەکات.

دەشـێت دەرەوەمـان رەنگدانـەوەی ئـەو بـارە دەروونیـە بێـت کـە لـە کـاتێکی دیـاری‌کراودا هەمانـەو بینینـەکانمان بـۆ شـتێکی دیـاری‌کراو

لەهەر ساتێکدا جیاوازبێت. کەوا دەڵێم لەوەوەیە من هەرگیز هۆڵی خوێندنەوەکەم بەو کۆنیو بۆن ساردەوە نەبینیوە: رزینی هەندێك شوێنی کومبارە راخراوە بۆرەکە لەژێر دڵۆپەدا، ئەو پەڵە بۆرانەی لەسەر دیوارەکەنو چینێکی سپی نەرم کە بەکەڕو دەچێت لەسەریان دروستبووە، بۆن ساردی کتێبخانەکە، تۆڕی جاڵجاڵۆکە لەبنمیچو گۆشەکاندا، ئاوسانو خواربوونی مێزەکان، جیڕەی کورسیەکان.. من هەرگیز کتێبخانەکەم ئەوەندە ناشیرینو کۆن نەبینیبوو کە بە هۆڵی راگواستنو چاوەڕوانی زیندان یاخود ژوری جادوگەرێکی کۆن، کەتەنها ناوی لەکتێب دا هەیە، دەهاتە بەرچاوم. تەنانەت وێنەی مێژوونووسو شاعیرو زانا ئایینیەکان کەبەدیواری هۆڵەکەدا هەڵواسرابوون بەو چەند دێڕە پەخشانەی لەژێر ساڵی لەدایك بوونو مردنیانەوە نووسرابوو دیمەنی گۆڕستانیان دروست دەکرد. هەرگیز ئەوەندە قێزەون نەمبینیبوو. ئارەزووی قسەکردنم هەبوو نەك خوێندنەوە ئەگەر لەسەر ئاووهەوا بێت یاخود زاوزێی گیاندار یاخود ئەو خەونەی بەردەوام دەیبینم. تامی قسەکردن، ئەگەر لەسەر بێبایەخ ترین بابەتیش بێت، لەلام وەك جیاوازی نێوان جووت بوونو سەیرکردنی وێنەی جووتبوون بوو، قسەکردن گەرمیەکی تێدایە بەوەی دوورت دەخاتەوە لەتەنیایی بەڵام نوسین هەوڵدانە بۆ تەنیایی ئەگەرچی لەدواجاردا رێگایەکە بۆ پەیوەندی، بەوەی دەگەڕێت بۆ خوێنەرێك لەزەمەنو شوێنێکیتردا. دەشێت نووسین ترسی تەنیایی دروستی کردبێت، لەگەڵ ئەوەی نهێنیەکانی نووسین کەمتر نیە لە قسەکردنو هەردووکیشیان تەنیایی دەکوژن، هەربۆیە کە دێڕێك لەکتێبێك دەخوازین دەنووسین فلان لەکتێبەکەیدا دەڵێت (نەك

نووسیویەتی). حەزم لەقسەکردنە تابچمەوە سەربابەتە قالب نەگرتووەکان کەبەردەوام لەگۆڕانی گێرەڕەوەدان.

ماوەیەکە خەریکی خوێندنەوەو شیکردنەوەی بەردێکی کۆنم، بەخواستی ئیشەکەم، کەگرنگیەکی ئەوتۆی لای شوێنەوارناسان نیە بەوەی رووداوێکی گەورە بەناوی پادشاوە ناگێڕێتەوە. وێنەیەکی لەبەرگیراوەی بەردەکەم دەرهێنا (بەردەکە پێنج دێڕی رێکی لەسەر هەڵکەندرابوو بەکۆمەڵێك پیت و وشەی مردوو) جارێکیتر نووسراوەکەیم خوێندەوە کەجگە لەکۆنی بەردەکەو ئەو خەیاڵە شاعیریەی دێڕەکانی هەڵکەندووە دەمزانی شتێك سەرسامم دەکات بۆئەوەی بۆم دیاریبکرێت. لەسەر بەردەکە نووسرابوو (تۆ کەلەقولایی ئایندەدا چاوەڕوانمیت وەك هەڵهاتنی خۆر من بۆحیکمەت ئێوارەکانم جێدەهێڵم کە دەزانم ئازار ئاوابوونی نیەو عەزابی منیش ئەوساتانە دەمداتێ کە لە پیرێتیم نزیك دەخاتەوە لەم کوشتارگەیەدا کە ژیانە تۆ نیشتمانمی، ئەی تەنیایی، نامۆیم درێژەی کێشا لەولاتی دڕندەکاندا تا ئەوەتا دەگەڕێمەوە بۆت و چاوەکانم فرمێسك دەڕێژن ئەی نیشتمان*) چەند جارێك دێڕەکانم خوێندەوە، جگە لە رۆچونێك بەخەیاڵدا کە تەنیایی نوسیویەتی و رامانێکە لەبوون نەمدەتوانی مانایەکی شاراوە لەدەرەوەی ئەو رامانە بدۆزمەوە بەوەی سەردەمەکەی نەدەزانرا. ئاوڕم بەلای ئەو ژوورەدا دایەوە کە رۆژانە دوو ئافرەتی پیری زۆر بلێی لێدادەنیشت و بەرپرسن لە پێدانی کتێب، هەستم کرد ئەم ئاوڕدانەوەیەم لەشوێنێکیترو لەزەمانێکیتردا بینیوە. پاش دڵنیابوون لەدووبارەبوونەوەی ئاوڕدانەوەکەم و گۆشەی روانینم بۆ ژوورەکەو بینینی تابلۆ هەڵواسراوەکە تێیدا، زانیم ئەو کاتە بووە لە خەونەکەدا پیاوەکە دەستی دەگرتم و بەرەو راڕەوە تاریکەکەی دەبردم. بەرەو وێنە

هەڵواسـراوەکە چـووم‌و بەسـاردیەوە لـێی رامـام. هەوڵمـدا نزیـك تـر ببمـەوە لـێی پـاش ئـەوەی ژوورەکـەم بەچـۆڵی بینـی. هەسـتم کـرد جاری‌تر لەبەردەم ئەم وێنەیەدا وەستاوم. بەرەو ئەو دەرگایە چووم کە ژوورەکەی بە ڕاڕەوێکی درێژی پڕ لەکتێب دەبەستەوە. کەدیوارەکانی بەڕەفـەی پـڕ لـەکتێب داپۆشـرابوو. لەسـەرەتای ڕاڕەوەکـە وەك جارەکانی‌تر وەستام‌و چاوم بڕیە قوڵایی ڕاڕەوەکە. بەپێی یاسایەکی سەیر ریزکرابوون کەوای دەگەیاند نزیکە لەپۆلێن کرنی بونەوەرەکانی زەوی لەزانستی زیندەوەرزانی‌دا بەڵام لەنزیکەوە ئەو قەناعەتەت نەدەما کـەدەتبینی کتێبێـك لەسـەر چـۆنیەتی دەرهێنـانی ئاسـن دەکەوتـە تەنیشت کتێبێکی کۆمەڵناسی‌یەوە ئەمیش بۆ خۆی دەکەوتە تەنیشت نامیلکەیەکی شیعری نغرۆ لەخەیاڵدا، ئەم ریزبوونەش تـەنها ڕێکەوتی نـاوی دانـەرەکان دروسـتی‌کردووە بـەپێی پیتـەکانی ئەبجـەدی یـاخود ناونیشـانیان یـاخود ئـەو کتێبخانەیـەی لـێی بـەجێماوە کـە بەکۆمـەڵ لەژێر ناوی ئـەو کتێبخانەیە دانراون وەك کتێبخانـەی بابانـەکان، شـاکر فتـاح.. کەئـەو کتێبخانانـەش تـەنها ئـارەزووی دروسـتکەرەکانیان رۆڵـی تێـدابینیوە. بەشـێکی تایبـەت هـەبوو کـەریزکردنی کتێبـەکانی بـەپێی رۆژەکانی ساڵ بوو (ئەم ریزکردنە بەڕێوەبـەر لـەلای خۆیـەوە کردبووی) کورتترین رۆژ بچوکترین کتێبی بەرامبەر دانرابوو، چلەی هاوینیش ئـەو کتێبانەیە باس لـەبیابان‌و گەرمـەی شـەڕو هەڵچوون دەکات، لـەم شێوە ریزکردنـەدا سـاڵی کوبەیسـە** کتێبێك بەرامبـەر ئـەو رۆژە زیادەیـەی سـاڵ دەوەسـتێت کـە کـۆکراوەی هـەموو کتێبەکانـە. ئـەو بەیانیـەش کـە بەڕێوەبـەری کتێبخانەکـە خـۆی تێـدا کوشـت دەکەوتـە بەرامبـەر مـانگ گـیران کـە کتێبێـك نـەبوو بیخاتـە شـوێنی جگـە لـەخۆی. زۆرجـار رێ ئەکـەوت کتێبێـك لەچـەند شـوێنێکداو لـەژێر چـەند جـۆرێکی پـۆلێن

کردنەکـەدا دووبـارە بووبێتـەوە بۆئـەوەی دەسـتەواژەکانی بگۆڕێـت کەچی دەتوانرا هەر کتێبێك مانای جیاوازی تێدا بدۆزرێتەوە بەدەر لەو پۆلێن کردنە.

ڕاڕەوەکە چەند دەرگایـەکی لەسـەربوو کـە کراوەکانیـان روناکیـەکی تەڵخی لێدەهاتە ژوورەوەو دەکەوتـە سـەر کتێبـەکان، هەستم کرد بۆن ساردەکە قورسترە لەپێشوو بۆئەوەی دڵنیابم خەونەکەیە یاخود نا. دەسـتم بـرد کتێبـێکم لـە کتێبـە ریزکراوەکـانی سـەر رەفەیـەك هێنایـە دەرەوە، لەسـەر بەرگەکـەی نووسـرابوو (گوڵسـتان) هەسـتم کـرد جـارێکیتر هـەمان کتێـبم لەهـەمان شـوێندا راکێشـاوەتە دەرەوە. بۆئەوەی سەیری لاپەڕەکانی بکەم گێڕامەوە جێگاکەی پاش ئەوەی وێنەی گوڵە سوورەکەی سەر بەرگەکەی بێزاریکردم کە بۆنی خۆڵی لێدەهات. چەند هەنگاوێك رۆیشتمو کتێبێکی ترم دەرهێنا بۆئەوەی مەبەستم هەبێت. کتێبەکەم کردەوە هەستم کرد جارێکیتر ئەم کتێبەم لەخۆڕا کردۆتەوە. کتێبەکەم گێڕایەوە شوێنی خۆی کە ناونیشانی سەربەرگەکەی (المنقذ من الظلال) بوو. بەگومانەوە چاوم بۆ ئەو پیاوە گێڕا کە جاریتر هێناومێتیە هەمان شوێن. بەبەردەم دەرگا کراوەکاندا رۆیشتمو وەك جارەکانیتر سەیری ژوورەکانم نەکرد جگە لەژووری بەڕێوەبەر، کەسەر لەبەیانیەك لەنێو کتێبەکاندا خۆی خنکاندو نهێنیەکی لەناو نهێنیە گەورەکەدا جێهێشت کەکتێبخانەکەیە، هەندێك دەڵێن ئەو پیرتربوو لەوەی چاودێری هەموو ئەو وشەو دەستەواژە مردووە بکات کەژیانیان بەلێکدانەوەکانیان قورس کردووە، هەشن دەڵێن ئەو ژیانی وەك کتێبێك بینی کە لە خوێندنەوەیدا بێزاردەبێت پارچە کاغەزێك دەخەیتە نێوان لاپەڕەکانیو دایدەخەیت بەڵام ئەو کاغەزەکەی دانەناو بۆ هەتا هەتایە دایخست بۆئەوەی بتوانێت

جاریکیتر بگەڕێتەوە سەری، لەو ژوورە تیپەڕیمو دەنگی باران سەرنجی راکیشام کە لە دەرەوە بەخوڕ دەباریو هەوای ناو کتێبخانەکەی شیدارتر دەکردو وایدەکرد هەناسەدان وەك هەڵمژینی هەوای ناو گۆڕێکی کۆن بێت. چەند سەیرە ژیان دووبارەبوونەوەیەکی بەردەوام بێت بەوەی ئارەزووی سەرسام بوونمان تێدا دەکوژرێتو هەموو شتێك نائاسایی خۆی لەدەست دەدات.

لەکۆتایی راڕەوەکە لەبەردەم دەرگایەکی داخراودا وەستام بۆئەوەی زۆر لێی وردببمەوەو سەر بەرەو نووسینی سەر دەرگاکە بەرزبکەمەوە کە لێی نووسرابوو (دەستنووسو بەڵگەنامەکان) چونکە دیمەنی دەرگاکەم بەووردی دەهاتە پێش چاوو نووسینی سەر دەرگاکەشم لەجارەکانیتردا خوێندبووەوە. دەرگاکەم کردەوە کە پێش وەخت دڵنیابووم لەوەی بە کلیل دانەخراوە چونکە جارەکانیتر پیاوەکە کردبوونیەوە، درزێکم خستە دەرگاکەو کەمێك وەستام، هەستم کرد ئەو پیاوەی جارەکانیتر هێناومیەتیە ئێرە هەر خۆمم. نازانم ئەمە چۆن بەبیرمداهات بەڵام دڵنیابووم کە هەر خۆم دەستی خۆم گرتووەو بەخەوندا خۆم هێناوەتە ئێرە. کاتێك چوومە ژوورەوە هیچ شتێکی نامۆو جیاوازم لەجارەکانیتر نەبینی، بەدیوارە بۆرو بنمیچە تەنراوەکانی بەتۆڕی جاڵجاڵۆکە، رەفە پانەکانی، بۆن ساردە خنکێنەرەکەیو چوار سنوقە تەختە نەخشێنراوەکەی کە لە سوچێکدا دانرابوون، هیچ شتێك جیاواز نەبوو، لەوە دەچوو بۆ پاك کردنەوەش کەس رێی نەکەوتبێتە ئەم ژوورە.

پێش هاتنە ژوورەوەم کاتێك لە راڕەوەکەدا بووم گوڵەباخەکەی حەوشەمانم بیرکەوتەوە کە گوڵێکی سوری بۆن فێنیکی دەگرتو دڵۆپە شەونم لەسەری وەك کریستاڵ دەبریسکایەوە کەچی لەبەرگی

کتێبەکـــەدا بـــێبۆنو جوڵانـــدنی ئـــارەزوو دەڕژی. تـــا هەســـت بەگوڵێتیبکەین دەبوایە گوڵێکی راستەقینە بەگەڵاو رەگیەوە لەبەرگی کتێبەکـەدا بڕوێنرایـە. هەسـتم بـە بێزارییـەکی شـاراوە کـرد بەرامبـەر ئەوەی یەکەمین وێنەی کێشاو ئەوەش یەکەمین پیتـی نووسـی تاوێنـەی شـتەکان بکەنـەوەو ئـاوو سـەرماو ئـازارو هەمووشـتێکیتر ئەوەنـەبێت لەژیان خۆیدا دەچێژرێت یاخود هەیە. بۆ نموونە کەوتنـەوەی تاعونی ناو کتێبـەکان بێسامترە یـاخود ئەوەنیە کەشـارەکان خۆیـان دەیبیـنن هەر لەسووتاندنی مردووەکانیانەوە بۆ هەڵهاتنی خەڵکەکانیان، دەبوایە بـــۆ ئـــازاری زیندانیـــەک خۆمـــان ژورە پـــڕ قـــولاپو ئامێرەکـــانی ئەشکەنجەدانمان ببینیایە، بۆ ئازاری شمشێرێکیش لەڕانی خۆمانـدا ژانیمـان بچێژتایە. لـە ڕاڕەوەکـەدا سـەیری ئـەو هـەموو پەڕانـەم دەکـرد دەرەقەتی ژیان نایەن بەئازارو جوانیەوە.

بـەرەو لای رەفـەکان چـووم‌و بەپەنجـە توێـژاڵی تـەنکی خـۆڵم لەسـەر بـەرگی دەستنووسـەکان لابـرد، کـە وەك پارچـە مسـی تـەنك لەسـەریان نیشـــتبوو، تـــابواری خوێندنـــەوەی ناوەکانیـــانیم هـــەبێت بێئـــەوەی سنووری خەونو ناخەون لێك جیابکەمـەوە. سیمای ئـەو مامۆسـتایەم هاتـەوە بەرچـاو کـە رۆژانـە لاپەڕەیـەکی لـە کتێبـی فیزیـا دەدایـنێ تـا لەوانەی داهاتوودا هەریەکەو بەڕیز هەستێتو لەبەر بیڵێتـەوە. ئـەوەش کـە نەیزانیایـە لـەریز دەریـدەهێناو چـەند قەڵـەمێکی دەخسـتە نێـوان پەنجەکانیـەوەو تونـد دەسـتی دەگوشـی بەڕادەیـەك جارێـك لـەئازاری پەنجـەکانم کـە لەوەدەچـوو ئێسـقانەکانی بسـووتێت، هەسـتم بەچـەند دڵۆپـە میزێـك کـرد جلەکـەمیان تـەڕکرد. قوتابخانەکـەمان بـەو زیندانـە دەچوو کە سەر بە ئاسایشی گشتییەو، وەك دەڵێن، زیندانەکانی شێت دەکـرد یـاخود بـۆ هـەتا هەتایـە لـە بیرکردنـەوەی دەخسـتن ئـەویش لـە

ڕێگـای لـه بـەرکردنی چـەند کتێبێکـی هەڵبـژێراو بۆیـان کـه دواجـار دەیرکدنـــه کۆمـــەڵێك تـــووتی تۆقیـــو. جگەرەیـــەکم داگیرســـاندو دستنووسێکم لەسەر ڕەفەکە هەڵگرت. بەرگە ڕەق و نەخشێنراوەکەی دیمـەنی حـوجرە نـزم و تاریکـەکانی هێنامـەوە یـاد کەتێیـدا سـزای فەقێکانیان بە لەبەرکردنی چەند لاپەڕەیەك لـەم کتێبـە دەدا بەسـەرو بۆریـەوە. ناونیشـانی دەستنوسـەکە سـەرنجی ڕاکێشـام کـەبریتیبوو لە(چیم دی) بێئەوەی مەبەستی ئەو ڕستەیە بزانم بەوەی گەڕانەوەیەکە بـۆ سـەرجەم ژیـان لەماوەیەکـدا یـاخود گەشـتێکی خـەیاڵ ئـامێزە بەرابردوو یاخود داهاتوودا. قورس بوو وەرگرتنـی هـەر گریمانێکیترو وەرگرتنـی راسـتترینیان پـێش خوێندنـەوەی، هەربۆیـە دەسـتم بـە خوێندنـەوەیکرد تـا لـەو ئەگـەرە زۆرانـە دەربـازبیم ئەگـەر چـی خوێندنەوەی ئەو جۆرە خەتـەی پـێی نووسـرابوو گـران و تێکـەڵاوبوو بـۆم. بێئـەوەی دەرك بـە کـات بکـەم لەخوێندنـەوەی بـەردەوام بـووم تاتـەواوم کـرد. بەخۆشـیەوە نەفەسـێکم لـە جگەرەکـەی دەسـتم داو دەستنووسەکەم داخستەوە وەك چۆن دەرم هێنـا هـەر بـەو شێوەیەش گێڕامـەوە شـوێنی خـۆی. (پـێش دانانـەوەی دەستنوسـەکە سـەیری کاتژمێرەکەی دەستم کرد بینیم هەمان کات بوو کە لە هۆڵەکەدا بووم لەگەڵ ئەوەی دڵنیابووم لەئیش کردنی کاتژمێرەکە).

هەستم کرد شێی ژوورەکە ڕۆچۆتە خانەکانمەوە، کەمێك لەژمارەی سـەر دەستنووسـەکان رامـام کەرێکـەوت خسـتبویە سـەریان و کـاری گەڕان و دۆزینەوەیانی ئاسان دەکرد.

ئەو ژمارانە جگە لەهێماکردنیان بۆ شـوێنی کتێب هیچ نرخێکیـان لەخۆیاندا هەڵنەگرتبوو ئەگەرچی سیستەمێك بوون بۆ ناسینەوە. خۆ ئەگـەر کتێبێـك شـوێنەکەی بگۆڕایـە دۆزینـەوەی مـەحاڵ بـوو بـەوەی

دەكەوتە ناو بێكۆتایی شوێنەوە تەنها مەگەر لەرێگای رێكەوت یاخود پشكنینی هەموو كتێبخانەكەوە ببینرێتەوە.

دەستنوسەكەم دانایەوەو ئەوەی تەنیشتم دەرهێنا كە لە راكێشانیدا هەستم كرد وەك بۆ نهێنی گۆڕێك بگەڕێم ئاوەها ئارەزووی خوێندنەوەی دەكەم چونكە دەمزانی ئاسمانی بەرینو شنەبای ناو كتێبەكان جیاوازترە لەوەی ئاشناین پێی. هەربۆیە دەستنوسەكانم بەچەشنی گەنجینەی پڕ لەنهێنی دەبینی كە تێیدا ئاو مانای خۆی لەدەست دەداتو مردنیش دەشێت جگە لەخۆی زۆر مانایتر بگرێتەوە.

یەك لەدوای یەك گۆڕە ریزكراو و هەڵچنراوەكانم دەكردەوەو بەهێمنی لاپەڕەكانیم دەپشكنی راستر دەخوێندەوە جگە لەوانەی هەڵوەرین بووبووە خاسیەتێكی ئاشكرایانو مەترسی ئەوەی لێدەكرا لەژێر بینیندا ببنە خۆڵ. هەستم دەكرد لەژێر چنگی ئەو بۆن ساردەدا كەلەپیتە كاڵ بووەكانەوە دەهاتو لەپێستم دەنیشت نیگام خاوو رووم ساردبوو. جارێكیتر سەیری كاتژمێرەكەمم كرد، پاش هەست كردن بەهیلاكی، بینیم هەمان كاتی پێشووە بێئەوەی خولەكێك جوڵابێت.

خوێندنەوەی دەستنووسەكان، دوا بەدوایەك، لەو بێكۆتاییەی زەمەن دا كەپێدەچوو چركەكانی تا رەها درێژبووبێتەوە وەك رۆشتن بەتاریكیەكی لەخەیاڵ بەدەر وابوو كە هەنگاو لەسەر شوێن نەنرێت بەڵكو بەسەر زەمەندا، یەكێك لەسنوقەكانم كردەوە كە بۆن ساردێكی قورسی لێوە دەهاتو پەڕەكانی ناویشی بە شێوەیەك بووبوونە خۆڵ كە جیاكردنەوەی لەگەڵ خۆڵی كوپەیەكی كۆنی رزیو ئاستەم بوو ئەگەر ئەو چەند پارچە پەڕەیەی ناوی نەبوایە كەهێشتا رزین زەفەری پێنەبردبوون ئەوا نەدەزانرا. ژورەكە دەگەڕام بێئەوەی هیچ شتێك

غەریب بێت پێم چونکە هەستم دەکرد جارێکی‌تر ئەم شوێنەم بەهەموو وردەکارییەکیەوە بینیوە. بەرەو گۆشەیەکی ژوورەکە چووم، کە دیاربوو لە گۆشەکانی‌تر شێدارترەو هەموو جار بە خەون گەیشتبوومیە، ئەویش پاش بینینی شێوە دانانی دەستنووسەکان ناسیمەوە. بەدەست خۆڵی سەر بەرگەکانم لابرد کە زیاتر تۆپەڵ دەبوون. ئەم ژووره ئەو هەستەی دروست دەکرد کە کتێبخانەکە لەژێر شیودا بێت نەوەك لەسەر زەوی، دەستم برد، وەك شارەزایەك کەپشت بەو وێنانە دەبەستێت پێشتر وەری‌گرتوون، دەستنووسێکی بەرگ چەرمم دەرهێنا کەبێ دوودڵی زانیم هەر ئەوەیە هەموو جارێك ئەو دەیدایە دەستم. هێشتا روم لە دیوارەکە بوو کردمەوە (بەهەستێکەوە کە تابووتێك بکەمەوە) دڵنیا نەبووم لەبوونی کەسێك لە تەنیشتمەوە لەو شوێنەدا کە پێ‌دەچوو دەرەوەی کات بێت. یەکەمین لاپەڕەم کردەوە بێ‌ئەوەی دڵنیابم لەبوونی مانایەك پیت دروستی‌کردبێت‌و لەسەر ئەو لاپەڕانە مابێت کە نەناوو نەژمارەی کتێبخانەی پێوەبوو وەك ئەوەی هەردەم لەشەودا بووبێت یاخود نهێنیەك بێت وەك نهێنی خۆکوشتنی بەڕێوەبەری کتێبخانەکە.

خۆم بەزەڕەنگەرێك هاتەپێش چاو کە لەقوڕدا بۆ رەونەقی کانزا دەگەڕێت. یەکەمین پەڕەم کردەوە، هەمان نووسینی سەر بەردە هەڵکەنراوەکەم لەسەر بینی بەهەمان شێوەو جۆری نووسینەوە. لەبەر دڵنیابوون چەند جارێکم خوێندەوە تا هەستم کرد چاوم بەلاپەڕەکەوە نوساوەو ناتوانم بەجێی‌بهێڵم. بەزۆر خۆم لەو لاپەڕەیە رزگارکرد ئەویش لەرێگای هەڵدانەوەی پەڕەکەوە. کاتێك پەڕەکەم هەڵدایەوە شارێکی وەستاو بە بێ رەهەندی زەمەن چاوەڕوانی دەکردم‌و لەژێر تیشکی خۆردا دەبریسکایەوە بێ‌ئەوەی هەستی ئاڵتوون لەلات

بجوڵێنێ. بەرزی لەوێدا مانای نەبوو تابڵێی: منارەیەکی بەرز، چونکە ئەو ماوەیەی چاو حوکمی تێدا بکردایە هیچ جۆرە پێوەرێکی بۆ دانەنرابوو. لەتەنیشت ئەو منارە رازاوانە بەزەخرەفەی رەنگاورەنگ قوبە پیرۆزەییەکان هەبوون کە زەویان بەیاد دەهێنایەوەو کۆترەشینکە لەسەریان هەڵنیشتبووە، بارانی ئەو شارە بەپێی ئارەزووی خەڵکەکە دەباری کەجار هەبوو وشە یاخود ئافرەتو خۆشی بوو بەبێ بوونی وەرزی تایبەت پێیان دەبارین، درەختی قەراغ شۆستکان بەردی بەنرخیان دەگرت چونکە لەوێدا پێویستی خواردن نەبوو تا رووەکی بەردار هەبێت، خانوەکانیشی لەسەر بنەمای رستە دروست بووبوون هەربۆیە کە وشەیەك کۆن دەبوو یاخود دەمرد ئەو خانوەش چۆڵ دەکرا کە لەسەر پێکهاتەی ئەو رستەیەبوو" ئەگەر رستەیەکیش زیندوێتی نەمایە لەئێستادا هەموو ئەو خانووانە هەڵدەوەشێنرانەوەو سەرلەنوێ دروست دەکرانەوە کە زۆر جار بەسەرچوونی رستەیەك پێکهاتەی شارەکەی هەڵدەوەشاندەوە بە پەیوەندی‌یەکانیشەوە، ئەوەی لەمانەش سەیرتربوو شوێنێکی دیاریکراو نەبوو بۆ هەڵهاتنی خۆر هەربۆیە وشەی (ئاسۆ) لە فەرهەنگیاندا نەبوو، بێ‌ئاسۆیش وای کردبوو چوار ئاڕاستەکە نەك شارەزانەبن بەڵکو هیچیشی لەبارەوە نەزانن.

شارێك بوو لەسەرو خەیاڵو بینینەوە، هەستەکانی‌تر لەبەردەم دیمەنە تیوارەکانیدا مل کەچی سەرسامیەکی فێنك دەبوون، لەسەر شەقامێك کە بەگوێچکە ماسی دروست کرابوو، و بەچەشنی ئاگریش کڵپەی کردبوو تارماییەکم بینی لەدوورەوە نا چونکە ماوە لەو شارەدا مانای نەبوو، تارماییەکەم ناسیەوە، ئەوەبوو کە هەموو جارێك بەخەون دەیهێنامە ئەم شوێنە کە ناتوانرێت ناوی شوێنی لێ‌بنرێت بەڵکو راستتر ئەم زەمەنە، جیا لەهەموو جارەکانی‌تر پێکەنینێك لەسەر

لێویبوو. وەك ئەوەی كتێبیٚ بمو بمخوێنێتەوە وەڵامی ئەو پرسیارەی دامەوە كە دەمویست لیٚیبكەم، وتی:

– بەڵیٚ هەموویان من نووسیومن تا بۆ ئێرەت بێنم!

بەسەرسامییەوە پرسیم:

– بەڵام تۆ كێیت وا بەدوامەوەیت؟

– من تۆم، راستتر پیریٚتی تۆم!

لەوەڵامەكەی هیچ تیٚنەگەیشتم. ناچار بیٚدەنگ بووم. ئەویش هاتە تەنیشتمەوەو بەهێمنی دەستی بەرۆیشتن كرد. بیٚئەوەی سەیرم بكات كەوتە قسەكردن:

– دەزانم ئەوكاتەی دەستنووسەكەت كردەوە بۆ ناوم گەڕایت بیٚئەوەی بزانیت كە خۆت نوسیوتە. دەشزانم پیٚت سەیرە مرۆڤێك لەسەردەمی ئەو نووسینەوە مابێت بەڵام تەنها ئەوەندەیە لەشوێن رزگارت بێت ئەو كات لەبیٚكۆتایی زەمەندا هەموو شتەكان بازنەییان لیٚدێت و سروشتی ستونیان لەدەست دەدەن.

بیٚئەوەی بوارم بدات لەقسەكردن بەردەوام بوو:

–كاتێك ئەو نوسینەم لەسەر بەردەكە هەڵكۆڵی، كە تۆ لەهۆڵەكەدا بەخوێندنەوەیەوە خەریكیت من لەدوای ئەسپەكەی نرام سینەوە دەڕۆیشتم و هەنگاو بەهەنگاویم دەنوسیەوە یاخود لەسەر بەرد دەنەخشاند تائێوارەیەكی پیربوونم، پیربوونم لەنووسیندا ئەو بەردەم بەرامبەر مردن نوسی و خۆم فڕیٚدایە شەپۆلەكانی فەنابوون و بیٚدەنگیەكی ئەبەدیەوە. ئەوكاتە نەمدەزانی ئەو بیٚدەنگیە، كە دەشێت جۆرێك بووبێت لەمردن یاخود مردن خۆی، چەندی خایاند كاتێك خۆم لە كۆشكی خەلیفەیەكی عەباسیدا بینیەوە سەرقاڵی نوسینەوەی بەسەرهاتەكانی خەلیفەبووم، لەو كۆشكەدا جوانترین ژیانم بینی

لەجل‌وبەرگ‌و کوڕی جوان‌و میوەیەك کەلەدەرەوەی زەویەکانی میرەوە دەهاتن، شەوانانیش لەپێخەفی کەنیزەکە چاوبەکلەکانیدا گوڵی لەزەتم بۆن دەکرد تا ئێوارەیەکی پیربوونم لەپەنجەرەیەکی کۆشکەوە سەیری خۆرئاوابوونم کرد پاش ئەوەی بێشومار وشە لەپەنجەکانمدا سەوزبوون، هەستم کرد پریشکێك لەو ئاگرەبووم پێی دەڵێن بوون‌و بەرەو کۆتایی دەڕۆم، چەند سەختە تاڵێتی کۆتایی، هێشتا خۆرئاوانەبووبوو خەنجەرێکی ئاڵتونی چەقیە دڵم‌و کەوتم.. کاتێك چاوم کردەوە خۆم بەسەر ئەسپێکی رەشی زین کراوەوە بینی لەناو جەرگەی هێرش بەراندا بووم بۆسەر ئەرمەنەکان، قامچیم دەوەشاندو سەرە پەڕیوەکانم دەژمارد. دیمەنی جۆگەلە خوێنەکانیانم دەنوسیەوە، پارەم بەو قەسابانە دەدا کە لە دوورەوە هاتبوون‌و پارەیان بەپێی سەری پەڕیو وەردەگرت. من لەناو سەربڕین دا پیربووم‌و ئێوارەیەك بەرامبەر پیربوونم وەستام تا ئەم دەستنووسەت بۆ جێ‌بهێڵم‌و جارێکی‌تر خۆم بەرمەوە سەری‌و نهێنیەکەی پێ‌بڵێم! پرسیم، کام نهێنی؟

دەموچاوی گرژکردو بەسوکی وتی:

– نهێنی ژیان. تۆ نازانی چەند جار وەك ئادەمی بەئاگاهاتمەوە ئەوەندەش بەشێوەی ئاژەڵی ماڵی‌و رووەکی بەردارو دڕکاوی‌و گیای قەراغ گۆم زیندوو بوومەوە.

بێ‌ئەوەی بمەوێت یاخود راستتر تاهەڵچوون‌و نائارامیەکەی کە لە سیمایدا دیاربوو نەهێڵم پرسیم:

–ئەی ئەو کتێبخانەیەی بەردەوام منت دەبردە بەردەمی؟

بەساردیەوە دەستی راکێشا وتی:

–ئا ئەوەتا..

سەیری ئەو شوێنەم کرد کە بە دەستی ئاماژەی بۆ کرد کە دەکەوتە تەنیشتمەوە. کتێبخانەکەم بەو کتێبە گەورەیەوە بینی کە لەسەر دەرگاکەی بوو. پاش سەیرکردنم بەسەرسامیەوە، لەوەی پێشتر من نەمبینیبوو، دڵنیای کردم کەلەم شارەدا هەموو شتێك بە بیر لێکردنەوەی ئامادەدەبێت. کتێبخانەکە ئەگەرچی لە بەرد دروست کرابوو وەك ئاوێنە شەوقی دەدایەوەو خۆم لەدیوارەکانیدا دەبینی بەڵام دڵنیانەبووم لەوەی پەنجەرەم لەدیوارەکانیدا بینبێت. سەیری کتێبخانەکەم دەکردو سەرنجم لای قسەکانیبوو کە دەیوت:

– ئەو کتێبخانەیە پیرێکی تەنیای لێیە کە تەنها خۆی شارەزای ڕاڕەوە ون کەرو نهێنیەکانیەتی و جگە لەخۆی کەسێکیتر توانای هاتنە دەرەوەی نیە لەناو ڕاڕەوە زۆرو ئاوێنە بەندەکانیدا. لەوێدا بەسەر دەفتەرێکی گەورەدا نوشتاوەتەوەو وشە دروست دەکات تا چارەنوسی پێبنوسێتەوە. دەشێ تۆش لاپەڕەیەك یاخود زیاترت لەو دەفتەرە داگیرکردبێت.

بەهەڵچوونەوە ئاوڕم بۆ دایەوەو وتم:

–ئەگەر ئەو وشە دروست دەکات کەواتە..

بەهێمنیەوە قسەکەی پێبڕیم و وتی:

– ناوی گرنگ نیە گرنگ ئەوەیە هەموو لەو کتێبەوە دێن!

سەیری کتێبی سەر دەرگاکەم دەکردو ئەو ڕستەیەم بیرکەوتەوە کەدەڵێت: (هەموو ناوەکانی فێری ئادەم کرد). شێوەی کتێبەکەش ئەو پارچە قوڕانەی هێنامەوە بەرچاو کە سەرچاوە عەرەبیەکان باسیدەکەن و ئادەم 200 ساڵ پێش مردنی لەسەریانی نوسی و پاشان سوری کردنەوە. کاتێکیش زەوی تووشی نغرۆبوون بوو هەر کتێبەو کەوتە لای نەتەوەیەك.

هێشتا چاوم لەسەر کتێبەکەبوو کە لەبەرخۆمەوە پرسیم:

-دەبێت شێوەی چۆن بێت؟

بەپێکەنینەوە وتی:

-نێرەموکە، درەختێکی بێڕەگ، تاریکە یاخود فۆتۆن.. دەشێت هەموو شتێك بێتو هیچ شتێکیشیان نەبێت لەوانەی ئێمە دەیزانین. ئەو بەوەی لەدەرەوەی کاتدایە زۆر پیرە!.

تا دەهات لەدەرگاکە نزیك دەبوینەوە، توانیم قەبارەی کتێبی سەر دەرگاکە دیاریبکەم بەوەی هێندەی بچوکترین پیتی نەدەبووم، لەناکاو وەستام، ئەو وەك چاوەڕوانی وەستانم بووبێت خێرا وتی:

-دەتەوێت بگەڕێیتەوە؟

وەڵامم بۆ نەدرایەوە. جارێکیتر پرسیاریکرد:

-بۆ کوێ دەگەڕێیتەوە؟ خوێندنەوە سزای تۆ بوو، هەوڵبدە لەرۆیشتن بەردەوام بیت تابچینەوە سەر یەکەمین پیتو پیرۆزترین وشە، ئەوکاتە بەراڕەوی نهێنیەکانیدا دەگەڕێینو دەفتەرەکەی دەستی دەسوتێنین تا خۆمان ناوی شتەکان بنێینەوەو چارەنووسمان..

چاوی بڕیبووە چاومو توند مەچەکی گرتبووم. هەوڵمدا هەڵبێم بەڵام ئەو توندتر مەچەکی گرتم. هاوارم کرد:

- دەمەوێت هەڵبێم!

ئەو توندتر نەڕاندی:

- چەند هەنگاوێکی ترەو دەگەین!

چەند جارێك دەستم راوەشاند بەڵام ئەو نەیدەهێشت دەربازبم، پاڵم بەسنگیەوەنا کەچی ئەو دەیویست بەدوای خۆیدا رامکێشێت، قاچم لەزەوی گیرکرد ئەو توندتر رایکێشام. چاوم لێبوو دەستیبرد بۆ گیرفانی کەوای لێکردم زیاتر بترسمو هەوڵی دەربازبوون بدەم بەڵام

کەدەستی دەرهێنایەوە کتێبێکی بچوکم لەدەستیدا بینی نەوەك چەقۆ. کتێبەکە رەنگی بەئاودەچوو بێئەوەی پیتەکان لەدیوی دەرەوە دیاربێ، ترسابووم دەمویست خۆم لەدەستی رزگاربکەم بەلاّم ئەو لەسەرخۆ کتێبەکەی خستە ناو دەستم و بەتوڕەییەوە ئەگەرچی جۆرێك لەئامۆژگاری تێدابوو وتی:

– ئەوە نهێنی ڕاڕەوەکانی و دێرە ئەفسوناویەکانیەتی.

گوێم بەقسەکانی نەدا، دەمویست لەنیگا تیژو دەستە رەقەکانی دەربازبم، لەشم دەلەرزی و سور هەڵگەڕابوم. دڵنیابووم هەڵاتن مەحاڵە ناچار دەستنووسەکەم داخستەوە.

دەستنووسەکە بەداخراوەیی لەدەستمدابوو. هەستم بەعارەقێکی سارد کرد بەناوچەوانمدا دەچۆڕێت و بیرم بەرامبەر شاری ناو دەستنوسەکە پەرش وبلاّوە. بەرەو دەرگاکە چوم پاش ئەوەی کتێبە بچوکە ئاویەکە، بێکردنەوەو تەماشاکردنی، خستمە گیرفانمەوە. لەناو دەرگاکەدا ئاوڕم بۆ ناو ژوورەکە دایەوە کە جگە لەبۆنی مردن بۆنی هیچی تری لێنەدەهات. چوومە ناو ڕاڕەوە تاریك و نسرمەکەوە کە زۆر درێژتر هاتە پێش چاوم وەك لەجاری پێشوو پێیدا هاتم، بەڕادەیەك درێژتربینیم کە کۆتاییەکەیم بۆ مەزەندەنەکرا. بەڕۆیشتنەوە سەیری کتێبە ریزکراوەکانی هەردوولای ڕاڕەوەکەم دەکرد کە خەریك بوو تاریکی دایدەپۆشین. لەسەر بەرگی کتێبێك سیسرکێکم بینی کە لەسەر ناوی نوسەری کتێبەکە وەستابوو، بیرم کەوتەوە کە لەو سەرەوە هاتم لەهەمان شوێندا بینیومە بێئەوەی جولاّبێت.

ویستم کەمێك خێراتر بڕۆم تا تاریك دانەهاتووە لەگەڵ ئەوەی هەستم بەبچوك بوونەوەی قاچم دەکرد بەڕادەیەك پێلاّوەکان دادەکەندران. دانەویمەوە تا قەیتانەکانیان توندتر بکەمەوە کەچی

مووەکانی قۆڵم بینی سپیبووبوون، ئەگەرچی لەڕودانی ئەم شتانە هیچ تێنەگەیشتم وەك ئەوەی لەشی خۆم نەبێت بەڵام دەمزانی پیربووم بەتایبەت کەهەنگاوەکانم قورس بۆ دەنرا. دەمویست خێراتر بڕۆم هەرچەندە ڕاڕەوەکە تەواو نەدەبوو. هەستیشم دەکرد زەمەنێکە بەم ڕاڕەوەدا دەڕۆم بێئەوەی کۆتایی ببینم، وەستامو سەیری ڕەفەی کتێبەکانم کرد، زانیم گەیشتوومەتە بەشی مێژوو، هەستم کرد لەرزین کەوتۆتە دەستمو پشتم کۆماوەتەوە، دانەکانیشم یەك بەدوای یەك هەڵدەوەرێن. دەستم برد کتێبە ئاویەکەی گیرفانم دەرهێنا پاش دڵنیابوونم لەوەی دەرگایەك لەپێشمەوە نیە ئەگەر تەمەنم هێندەیتر درێژببێت. کتێبەکە لەدەستە لەرزۆکەکانم دا بوو بێئەوەی جورئەتی کردنەوەی بکەم. دەترسام، بەخۆمم وت: چ زوو کتێب پیریکردم؟ نەمویست بیر لەکردنەوەی بکەمەوە هەربۆیە بڕیاری سوتاندنیم دا و ئاگرێکی زەردو دوکەڵێکی تێکەڵ بەتاریکی لێبەرزبووەوە. لەرەفەکە نزیك بوومەوەو کتێبە ئاگراویەکەم لەسەریدانا، بێئاوڕدانەوە لێی بەهێواشیی دەستم بەڕۆیشتن کردەوە. بەڕوناکی ئاگرەکە لەسەرکتێبو دیوارەکانی پێشمەوە هەستم دەکرد کتێب لەدوای کتێب دەسووتێتو پەڕەکانی لەژێر چنگی ئاگردا لول دەبن تادەبنە سووتوو. هەستم کرد پیرێتیم ڕێگە نادا دەست بەڕەفەکانەوە نەگرمو بڕۆم. ئاگرەکەی دواوەم بەڕادەیەك زۆربوو کە کتێبێکم ڕاکێشا تا لەبەر روناکیەکەیدا چاو بەلاپەڕەکانیدا بخشێنم. بەبێزاریەوە کتێبەکەم دانایەوەو ئاوڕم بۆ دوواوە دایەوە. چەند خولەکێك بوو چ وازوو پیربووم؟ وام بەخۆم دەوت ئەگەرچی سەرسامی زەمەنی ناو

ژوورەکەبووم بەوەی لەو بێکاتییەدا چۆن توانیم هەموو ئەو دەسنوسەکان بووم بخوێنمەوە پاش ئەوەی کاتژمێرەکەم بینی ئاسایی کاردەکات، دەڕۆشتم و بیرم لەزۆر شت دەکردەوە تا روناکی دەرگایەکم لەدوورەوە بینی. هەستم بە جومگەکانم کرد زیاد لەپێویست رەق بوون. دەترسام نەگەمە دەرگاکەو بمرم. نازانم چەندم پێچوو تا گەیشتمە دەرگاکەو هەوڵی کردنەوەیم دا بەشێوەیەك جیرەی نەیێت، نەم زانی بۆ وام کرد لەکاتێکدا من کەسێکم نەبینیووەو لەوەش ناچێت بەفریای من، ئەگەر بسووتێم، یاخود کتێبخانەکە بکەوێت.

لەناو دەرگاکەدا وەستامو بینیم گۆڕستانێکی گەورە بەگۆڕە سپیە ریزکراوو دار ئەرخەوانەکانیەوە لەجێگای شەقامو ماڵو دوکانەکانی ئەوسایەوە. هەندێك لەگۆڕەکان گژوگیای خۆڕسك داپۆشیبوون. بەسەرسامیەوە بەرەو دەرەوە چووم و واهەستم دەکرد هەر گۆڕێك کتێبێکی نەخوێندراوەی تێدا نێژرابێت بەڵام لەو بۆچوونەم گرنگتر ئەوەبوو کە ئێرە کوێیە؟

پاش دڵنیابوونم لەوەی کە جگە لەکتێبخانەکەو گۆڕستانەکەی بەردەمم شوێنەواری شاری لێنیەو تەنها کتێبخانەکە لەو دەشتە پانەدا بەرز وەستابوو، هەستم بە پەشیمانی کرد لەسووتاندنی کتێبە بچوکەکە کەلەوانەبوو رێگای گەڕانەوە یاخود روونکردنەوەی ئەوەی روویدا لەلاپەڕەکانیدا بووبێت. ئەو وتی هەموو نهێنیەکانی تێدایە. لەنێوان کێلەکانەوە کەسێکم بینی بێدەنگ دانیشتبوو جگەرەی دەکێشا. بەرەو رووی چووم و پرسیم:

-دەمێکە لێرەی؟

بەحەپەساویەوە سەیری کردمو وتی:

–زیاد لەسیسالّە، بۆ چ گۆڕێك دەگەڕێیت؟

لەوەلامەکەیەوە پێدەچوو زێوان بێتو کاتی پشووی بەجگەرەکێشانو لەئاسمان رامان بباتەسەر، پێم وت:

–شارێك لێرەدا هەبوو؟

بەسەرسوڕمانەوە وتی:

– هێشتا شار لێرەدا دروست نەبووە، دەشێت لەئایندە یاخود لەکتێبدا بێت!

پرسیارم لەبارەی رێگاوە لێکرد، پاش نەفەسێك لەجگەرەکەی وتی:

– بەو ریگایەدا بڕۆ دەگەیتە سالّی گرانیە گەورەکەو لەوێشەوە پاش چەند قۆناغێك دەچیتە سەر مردنی مەحوی.

بەبەزەییەوە سەیری کردمو وتی:

– دەخیلە تۆ لەوە پیرتریتو ریّگا زەفەرت پێدەبات، ئاگاداربە نەکەویتە ناو شەڕی عوسمانیەکانەوە. زۆریتریش بێرەدا تێپەڕینو ون بوون یاخود لاشەکانیان قەلو دالّ خواردی.

وای وتو دەستی بەرەو گۆڕەکان راکێشا، منیش بەرەو ئەو شوێنە رۆیشتم کە پێشتر ئاماژەی بۆکرد. رۆیشتمو پیرتربووم لەخۆم، پاش ئەوەی دلّنیابووم کەمن بەسالّو رۆژەکاندا دەڕۆمەوەو خۆم بەدەستی ئەم رێگایە کوشت کە تا ئەبەد ونم دەکات. نازانم چەند رۆژ یاخود مانگ دوورکەوتبوومەوە کە بیرم کەوتەوە من دەبوایە پرسیارم لەکێیەتی زێوانەکە خۆی بکردایە بەلاّم...

بێهوده دەڕۆم و هەست بەپەشیمانی دەکەم لەسووتاندنی کتێبە ئاویە بچوکەکە.

*   *   *

---

* ئەوەی هێڵی بەژێردا هاتووە لە (هکژا تکلم زرادشت) ی نیتشەوە ورگیراوە.

** سالی کوبەیس: ئەو ساڵەیە کەمانگی (شوبات) تێیدا 029) ڕۆژە، ئەمەش بەچوار ساڵ جارێك ڕوودەدات.

*   *   *

دەبێت چ نهێنیەك (جگە لەکردەی نوسین) لە پشت ئەو دێڕەوە بێت کە رۆژێك لە کتێبێکدا خوێندمەوە، نوسرابوو (لە زۆری ژمارەی دەستنوسەکان ئاوی دیجلە شین بوو) زۆرجار بیرم لەم دێڕە سامناکە دەکردەوە، لە زۆری ژمارە و شین بوونی ئاوەکە نا بەڵکو لەو پاڵنەرەی – ئەگەر ئەم وشەیە گونجاوبێت – کە لە پشت کردەی کتێب فڕێدانە رووبارەکەوە وەستاوە. توانەوەو نەمانی هەتاهەتایی وشەو رستەکانم دەهاتە بەرچاو کە ئاوەلیخنەکە فەنایان دەکات یاخود بۆ ئەبەد هەڵیان دەلوشێت، ئەو جادوگەرانەشم دەبینی کە بە دزی پاسەوانەکانەوە دەچوونە سەر رووبارەکەو بەختی خەڵکیان دەخوێندەوە چونکە ئەوان توانای خوێندنەوەی دێڕە نغرۆکانیان مابوو. وام دەبینی کە دیجلەو گۆڕێکی بەکۆمەڵ نەك جیاوازییان نیە بەڵکو هیچ یاسایەکی دنیایی ناتوانێت لەپشت ئەو رەشەکوژیەی کتێبدا بوەستێت مەگەر لە لاهوت یاخود سرووتە ئاینیەکانی وەك عاشورادا بۆی بگەڕێین. نازانم چەند ساڵ لە نێوان خوێدنەوەی ئەو دێڕە و دانیشتنم لەگەڵ مامۆستایەکی زانکۆدا هەبوو کە پێشتر هیچ جۆرە ناسینێك لەنێوانماندا نەبوو بەڵکو رێکەوت لەسەفەرێکدا خستینیە لای یەکەوە. کاتێکیش لێك جیابووینەوە دەرکم بەوەکرد کە ئەو مامۆستایانە – بەشێوەیەکی

گشـتی – هـەوڵ دەدەن سـەنگینی لـە راو بۆچـوونیان و هێمنـی لـە سـیمایاندا بپـارێزن ئەمـەش دڵنیـای کـردم لـە هـۆی بڵاونەبوونـەوەی خۆکوشتن لەناویاندا.

کاتێك رۆژنامەکەی بۆ گەڕاندمەوە من لە شوشەی ئۆتۆمبیلەکەوە سـەیری دیمـەنی پێدەشـتەکەی دەرەوەم دەکـرد کـە چـەند رەشماڵێکی دوور لەیەکی لێهەڵدرابوو. رۆژنامەکەم لێوەرگرتەوەو خەریکی لول کردنی بووم کە گوێم لە دەنگە لەسەرخۆکەی بوو وتی:

– جوانن!؟

بێئەوەی بە خۆم بزانم یاخود زۆر لەخۆم بکەم – تا ئێستاش وای بۆدەچم – قسە لەنێوانماندا دروست بوو، دەکرێت لە باشترین حاڵەتدا بیگێڕمەوە بۆ گەرمای ئەو رۆژە، قسەکان بەشێوەیەکی سـەیر پەرش و بڵاوی کردین تا گەیاندینیە ئەوەی من بڵێم:

– پـێم وایـە مـرۆڤ بونـەوەرێکی وەسـتاوە لـە دووبارەکردنـەوەدا و بـــەردەوامیش بـــەدوای نـــاوی نوێـــدا دەگـــەڕێت تـــا ســـیمای دووبارەبوونەوەکانی بگۆڕێت.

ئەو بە دوو چاوی کراوەوە لێم ورد دەبووەوە کەوای لێتێگەیشتم بۆچـوونەکەم سەرسـامی کردبێـت یـاخود هـە رنـەبێت قورسـتربووبێت لەوەی ئەو چاوەڕوانی دەکرد ناچار هەوڵی روونکردنەوەیم داو وتم:

– تـۆ جیـاوازی دەبینیـت لـەنێوان زینـدانێکی کـۆنکرێتی ئێسـتا لەگەڵ ئەشکەوت و ژوورە قوڕەکانی سەردەمی پێش تۆفان (ئەوەم بۆ روون کردەوە کە من بەسەرهەڵدانی شۆڕشـی پیشەسازی دەڵێم تۆفـان) هەرچـەندە شـێوەی دروسـت کـردن و ئەشـکەنجەدانیان تاڕادەیەك گۆڕانی بەسەردا هاتووە بەڵام هەموویان ئەگەرچی لەژێر

ناوی جیاوازدابن لە خاڵێکدا کۆدەبنەوە کە ئەویش دابڕینی مرۆڤە تا مەترسی لە ئێستا دووربخرێتەوە، یاخود چەوساندنەوە کە لە بوارێکی فراوانی ناولێناندا بەدرێژایی مێژوو کاری کردوە، هەروەها کوشتن و شەڕو پۆشین و چەك... من دەڵێم کەوڵ کردنی مرۆڤێك و سووتاندنی و سەر بەڕمەوە کردنی و گوللەباران کردنی خاڵی کوشتن کۆیان دەکاتەوە و گرنگ نیە چ ناوێکیان لێدەنرێت.
قسەکانی پێبڕیم و لەسەرخۆ وتی:
- بەڵام تۆ هەست بە جیاوازی یاخود پێویست بوون پێیان ناکەیت؟!
بەهێمنی پێشوومەوە - پاراستنی هێمنی ئامرازێکە بۆ باشتر بیر کردنەوەم چونکە من گفتوگۆ بە یاری شەترەنج دەبینم و لەو هێمینیەشەوە جوڵە سەرسام کەرەکان بەدەردەخرێت - وتم:
- تۆ دەتوانیت لە گۆڕینی بەردەوامی ناوەکانەوە سەیری کێشەکە بکەیت بۆ نمونە: ئەگەر ئاین یاخود هەر شۆڕش و راپەڕینێك تا دەگاتە کۆمۆنیستەکان دژ بە چەوساندنەوە وەستابێت ئەوا دواتر خۆیان زیندانەکانیان پڕ کردووە، پێت وانیە کە پێویستە سەیری ئەو ماف بەخۆدانە بکەین کە مرۆڤ لەژێر سایەیدا پیادەی دڕندێتی و ناونان دەکات.
لێرەدا روداوی لەناوبردنی کتێبم بیرکەوتەوە و هەوڵیشم دا لەوەوە باسی ئەوەی بۆ بکەم کە مرۆڤ بونەوەرێکی ترسنۆکە، پێم وت:
- دەزانیت بەدرێژایی مێژوو هەر لەو سەردەمانەی کە لەسەر چەرم و خشتی سوور کراو دەیان نوسی تا دەگاتە رۆژە سوورەکانی فتوحات و رۆژە تاریکەکانی کلێسا و ئێستا مرۆڤ کتێبی سوتاندوە؟ رۆژانی قەدەغەکردنی هاتو چۆت لەبیرە کە چۆن

خەڵکی دەکەوتنە تێك شکاندنو سوتانی ئەو چەکە ترسناکەی پەڕەکان لە خۆیاندا هەڵیان گرتبوون، لە رووسیاش یاسایان بۆ خەیاڵ دانابوو کە زۆر کتێبی تووشی قەدەغەکردن و دەست بەسەراگرتن دەکرد، ئەو یاسایانەش لەبەرئەوە دانەنرابوون کە کتێب تەنها شتێکە نابێتە موڵکی هەمووان یاخود سوتێنەرانی بەڵکو لەبەرئەوەبوو کە ئەو رەشەبایانەی لەناو کتێبەکانەوە هەڵدەکەن لە هی ناو ژیان خۆی سەختترە و روخاندنەکانیشی لە کاولکاریەکانی شەڕ قورسترە.

بەهەمان لەسەر خۆییەوە وتی:

– مەبەستت لە دادگاکانی پشکنینە؟

دانیشتنەکەم چاککردو پێم وت:

– هەرچیەکی ناو دەنێیت گرنگ نیە بەڵکو گرنگ بوونی سزاکەیە، ئەگەر لە شەڕو سوتان و خاپورکردنی شارەکاندا کتێب وەك شتەکانی تر (بە مرۆڤیشەوە) تیاچووبێت ئەوا پاکانە لەگەڵ خۆی هەڵدەگرێت بەڵام ئەو ساتە هێمنانە سەیرە کە بەوپەڕی هۆشیارییەوە سزایان دەدەن. من وای دەبینم کە مرۆڤ بەردەوام لە ترسی تێك دانی ئەو وەستاویەدایە کە کتێب لەگەڵ خۆیدا دەیهێنێت یاخود دەشێت پاش دۆزینەوەی نوسین مرۆڤ دەرکی بەوە کردبێت کە خۆی دەبێتە ناوەندێك و کتێبەکان شەڕی خۆیانی لێوە دەکەن ئەمەش دەمان گەیەنێتە ئەو پرسیارەی ئایا مرۆڤ کتێب دەنوسێتەوە یاخود کتێب لەدەرەوەی مرۆڤ بیردەکاتەوە و لە رێگای ئەمەوە بەردەوامی بەخۆی یاخود بە نوسین دەدات.

به هێمنی پرسی:

- بەڵام سزاکانیش لە مرۆڤ خۆیەوە دێن!

تا پەشێوی لەبۆچونەکانمدا نەبێت (چونکە ئەو رایە بەحەقیقەتێکی تاڵ ئاخنراوە کە سەرجەم نوسین وەك بوونەوەرێکی بیرکەرەوە تاوانبار دەکات) وتم:

- تۆ وای نابینیت ئەو ساتانە ساتی دەست تێوەردان یاخود بەشداری کردنی مرۆڤ بێت؟ بەواتایەکی تر ئەو ساتانە بێت کە مرۆڤ دەیەوێت راستەوخۆ لەنوسیندا ئامادەیی هەبێت چونکە ئێستا هەموو شتێك لەدەرەوەی مرۆڤ دەژی و بیردەکاتەوە. ئەوەتا زانست خۆی بەدوای دۆزینەوەکانیدا دەڕوات یاخود شەڕ لە دەرەوەی مرۆڤدا دەژی و خۆی بەرپا دەکاتو پشوو دەدات، ئیدی مرۆڤ دەوری بە بوونەوەرە بێ گیانەکان گیراوەو کتێبیش یەکێکە لەو بوونەوەرانە.

چاوم بڕیە سیما سەنگینەکەی پاش ئەوەی هەستم بە پێویستی گێڕانەوەی یەکێك لە بەسەرهاتەکانی سزای کتێب کرد، پرسیم:

- تۆ گاور سورخ شارەزایت؟

بەسەرسوڕمانەوە وتی:

- نەمبیستووە!

ئارەزووم دەکرد پێی بڵێم بەدڵنیاییەوە نازانیت بەڵام لە دواساتدا قسەکەم گێڕایەوە و وتم:

- ئەوە ئەو شارەیە کە نوسین بیری لێکردۆتەوە یاخود راستتر لە یادەوەری نوسینەوە هاتووە و سێبەرەکەی لە ژیاندا دەبینیت نەوەك خۆی. لەو شارەدا تەنها کتێبێك هەبوو کە کۆمەڵێك پاسەوان لە خانوویەکی چۆڵدا دەیپاریزن و لە پەنجەرە

بچوکەکانیەوە چاودێری ژیان دەکەن. ئەوان بەڕادەیەك ڕۆچوونەتە ناو چاودێریەوە کە بێئاگا بوون لەوەی خانووە تەنگ و تاریکە شێدارەکە هەموو سووچ و کەلێنێکی بۆنی مردنی لێدێت و هەناسەدان تێیدا تاڕادەی خنکان قورسە. ئەو پاسەوانانە بەردەوام سەرقاڵی پێوانە کردنی شتەکانن (بە هەستو پەنهانیەکانی ناو مرۆڤ و دەرەوەشیەوە) بە پێوانەی ناو کتێبەکە بەڵام ڕۆژێك هەست بە تێك چوونی ژیان دەکەن، هەربۆیە وەك هەرجارێکی تری دەرکەوتنیان بەشێوەی پەڵەی شەو و نوتەك دێنە دەرەوە تا ژیان بگێڕنەوە ژێر پێوانەکان، بە شەقام و خێزان و ئاخاوتنەکاندا هەڵدەکەن و هەر شوێنێکیش پێی تێ دەخەن دەبێتە شەوە زەنگ. ئەوان کە دێنە دەرەوە بۆنی کتێبێکی تازە نوسراو کاسی کردون و پێدەشتە دڕکاویەکانی خەیاڵیانی شەونم ڕێژ کردووە و ژورە شێدارەکانیان ئاوێنە ڕێژدەکات. بەردەوام دەگەڕێن و لەو گەڕانە ڕەشەش دا بەدوای عبدالخالق ناو سەوزێتی باخچە و توێ توێی ئاو دەگەڕێن تا دەیدۆزنەوە و لە گۆڕەپانێکدا لە چوارمێخەی دەدەن و دەیسوتێنن.

بەڵام بەردەوام هاوارێك لە خانوەکەوە دەهات و لەناو کەللەیاندا دەنگی دەدایەوە کە هاواری کتێبەکەبوو داوای سوتانی کتێبەکەی عبدالخالقی دەکرد. پاسەوانەکان لە سیمایاندا تۆقین دەردەکەوت چونکە هاواری ئەو کتێبە لەناوەوەیاندا سەختترە لە ڕۆچوونی خەنجەرێکی ژەنگاوی بەدڵیاندا. جارێکی تر دەست بە گەڕان دەکەنەوە ئەویش تەنها بەدوای ئەو پەڕانەدا نا کە عبدالخالق نوسیویەتی بەڵکو یادەوەری هەریەکێك کە دێڕێکی لەو کتێبە هەڵگرتبێت تا لەفەوتانی تەواوی کتێبەکە دڵنیا دەبن شەقام و ناو ماڵو جێگای نوستنەکان پڕ

دەبێ لە کوژراو ئەوسا دەگەڕێنەوە خانوەکەو دەست بە دورینەوەو پینەکردنی ئەو شوێنانەی ژیان دەکەن کە کتێبەکەی عبدالخالق دورستی کردوە.

لێم گەڕا تا وەستام ئەوکاتە پرسی:

- بەڵام عبدالخالق کێیە؟

– نوسەری کتێبە نەفرەت لێکراوەکەیە.

پاشان بەدرێژی باسی گەڕانەوەی ژیانم کرد بۆ دۆخی جارانی، لێم پرسی: وای نابینیت ئەم شەڕە رەگەزپەرستانەیەی نێوان رەش و سپی لە سەروو ئێمەوە هەر بەردەوام بێت؟

هەوڵی نەدا وەڵام باتەوە چونکە ئۆتۆمبێلەکە وەستابوو. بەدەم دابەزینمانەوە ئەویش وتی:

– پێت وایە دواجار کتێبەکان نوسەرەکانیان دەکوژن؟

وای وت و چاوەڕوانی هیچی نەکرد بەڵکو بە سیمایەکی کراوەوە ماڵئاوایی لێکردم.

زیاتر لە دوو مانگ تێپەڕی کە بەڕێکەوت رێم کەوتە زانکۆ ئەویش بۆ چەند پرسیارێك بوو سەبارەت بە چاپ کردنی کتێب. بەڵام لە دەرگای دەرەوەدا لافیتەیەکی رەشم بینی کە بەبێ بەروارەکەی سەری دەزانرا کۆن بووە. وەك هەر قوتابیەك یاخود دەستگێڕێك بەبەردەمیدا تێپەڕیم – بەدەم رۆشتنەوە بەخێرایی چاوێکم پیادا خشاندو وەستام. ئەوپەڕۆ رەشە خۆکوشتنی هاوڕێ مامۆستاکەمی لەسەر نوسرابوو، (دەبوایە پێشتر بموتایە کە ئێمە پێش جیابوونەوەمان ناونیشانی خۆمان دا بە یەکتر بەڵام دیار بوو کەسمان بیرمان لە یەکتر بینین نەکردبوەوە)

هەستم کرد پێویست ناکات داوای رونکردنەوە لە کەس بکەم تەنانەت بێزارتر بووم لەوەی توانای گوێگرتنم لە فەرمانبەری چاپخانەکە هەبێت کە هەرگیز بەو دەست و پلە چەورو رەشانەیەوە لە قسەکردن بێتاقەت نابێت.

بەدەم رێگاوە هەوڵی بیرلێنەکردنەوەیم دەدا بەڵام وشەی (جوانن..) کە یەکەم جار لەنێوانماندا وترا سنوری هەموو هەوڵێکمی دەبەزاند و بێئەوەی بمەوێت بێزاری دەکردم وەك ئەوەی ئەو وشەیە دڵڕەقانە کوشتبێتی.

زانکۆم بەجێ هێشت و بڕیارم دا تا هەست بە هێمنی دەکەم پیاسەیەکی درێژ دەکەم ئەگەر هەموو تەمەنیشمی بوێت یاخود پێویست بکات تابێکۆتا لەناو پیاسەیەکی بێدەنگدا درێژببمەوە.

*　　　*　　　*

دوا حیکایەت

نوسـینی ئـەم چـیرۆکە، بـەجیا لەوانـەی تـا ئێسـتا هەسـتاوم بەنوسـینیان، ڕێکـەوتێکی سـەیر تێیدا بەشداربوو، کـە دەڵـێم ڕێکـەوت مەبەستم لـەو ڕووداوانەیـە کـە نـاتوانین شیکارێکی عـەقڵی بـۆ ڕودانیـان بکـەین وەك دۆزینـەوەی هێـزی کـێش کـردن لـە کـەوتنی سـێوێکەوە ئەگەرچی بۆچونێکی ڕۆمانسیانەیە لـەو ڕوەوە کـە ئەگـەر ئـەو کەوتنـە نەبوایـە ئـەو هێـزەش نەدەدۆزرایـەوە؟ یـاخود بەشـێوەیەکی تـر: هـۆی کەوتنی ئەو سێوەش لـەو سـاتو شـوێنەدا جگـە لەسـاتو شـوێنێکیتر چیـیە؟ (نـاتوانین دەسـت نیشـانی ئـەوە بکـەین جگـە لەسـاتو شـوێنی کـەوتنی سـێوەکە چـەند سـاتو شـوێنیتر هەیـە بـۆ کەوتنەکـە چـونکە دەشێت لەسەرو ئەندێشەمانەوە بێت) یاخود کوشتنی باوکم بەدەستی هاوڕێکەی، وەك بۆیـان گێڕاومەتـەوە، بەبێئەوەی مەبەستی هـەبووبێت چونکە بکوژەکـە دەیویست گوللەیـەکی ترسـاندن (دەتـوانم لـە باشترین لێکدانـەوەدا وابڵـێم) بنێـت بـەهاوڕێی دووهەمیـەوە کـەرۆژی پێشـوو بەشـەڕ هـاتبوون، کەچـی بـەر ناوچـەوانی بـاوکم کـەوتو مـرد، لەگـەڵ ئەوەی جۆگای خوێنیان بینی لەوەوە سەرچاوەی گرتبوو بـەڵام کـەس بـاوەڕی نـەدەکرد، کەچـی ئـەو بەیـەکجاریو بەرێکـەوت مـرد. منـیش

دوێنێ شەو پاش هەست کردنم بەهیلاکی، کەوای بۆ نەچووم لەزیادە ڕۆییمەوە بێت لەخواردنەوەدا چونکە ئەو شەوە لەکاتی ئاسایم کەمترم خـواردەوە، ناچـار بەپیاسـە بـەرەو ماڵـەوە ڕۆشـتم تـا کاریگـەری خواردنەوەکە نەمێنێت. بەتایبەت هەوای ئەو شەوە ساردو وشك بوو، بەدرێژایی ڕێگاکە بیرۆکەی چیرۆکێك لەخەیاڵمدا بوو، کەچەند ڕۆژێك بـوو بیرکردنـەوەمی داگیرکردبـوو، وای لـێکردم بێئاگا لەتاریکیەکـەی دەورمو بـێ دوودڵـی بـڕۆم چونکە لەمنداڵیـەوە سامی تـاریکی لەدڵمدا بوو ئەویش لەوەوە بوو کەهەردەم واهەستم دەکرد یـەکێك بەچەقۆیەکی کلـك نەخشـاوەوە تێیـدا وەسـتاوە، کاتێـك دەگەمـە لای تونـد چـەقۆکە لەسەر شانم دەچەقێنێت، منیش هاوار دەکەمو ئاوڕ بەلایدا دەدەمەوە، ئەو هێشتا دەستی بە چەقۆکەوەیە کەچاو دەبڕمە چاوی، گوێم لـێی دەبێـت بـەدەنگێکی نـزم وەك ئـەوەی لـەژێر لێـوەوە بـێ ویسـتی خـۆی دەریبکات یاخود بۆ یەکێکیتر قسەبکات کە لـە تاریکیەکەدا دیارنیـە، دەڵێت: ئەو نەبوو.. لەگەڵ ئەو ترسەمدا، ئەو شەوە بێئاگا لەتاریکیەکە دەڕۆیشـتم، کـاتێکش گەیشـتمە ماڵـەوە زانـیم ئـارەزوی نوسـینم هەیـە، هەربۆیە قەڵەمو کاغەزم هێنا تاهەوڵی نوسینی چیرۆکەکە بدەم.

چیرۆکەکە لەبارەی خوێنەرێکەوە بوو کە ڕۆژێك لەیەکێك لەکتێبخانە گشـتیەکاندا داوای کتێبێـك دەکـات بـەڵام ئـەو فەرمانبـەرەی چـووە کتێبەکـەی بـۆ بهێنێـت زۆری پێدەچێت، ناچار خـۆی بـەو ڕۆژژمێـرو پەنـدو دێـڕە شـیعرانەوە خـەریك دەکـات کـە بـەدیواری ژورەکـەوە هەڵواسـراون تـا دەنگـی پێـی فەرمانبەرەکـە لـەقوڵایی هۆڵەکـەوە دێـت. فەرمانبەرەکە کتێبێکی بەرەو ڕوو دەگرێتو دەڵێت:

– زۆر گـەڕام بۆ کتێبـی ئـەو ژمارەیـەی نوسـیوتە بـەڵام دیارنـەبوو، لەشوێنیدا ئەم کتێبە هەبوو!

کتێبەکـەی دەداتـە دەسـتو بـە دوایـدا ئـەو پارچـە کاغەزەشـی بـۆ دەگێڕێتەوە کە ناو و ژمارەی کتێبەکەی لەسەر نوسی‌بوو.

پـاش گەڕانـەوەی بـۆ هـۆڵی خوێندنـەوەو دانیشـتنی لەجێگاکـەی خۆیـدا کـەمێك لـە بـەرگ‌و قـەراغی لاپـەڕەکانی ورد دەبێتـەوە تـا دڵنیـا دەبێـت لەنـەبوونی ژمـارەی ریزبەنـدیی کتێبخانەکـە بـە بەرگەکەیـەوە، یەکــەم لاپــەڕەی دەکاتــەوە سەرســام دەبێــت، جــارێکی‌تر لاپەڕەکــە دەخوێنێتــەوە کەبەخــەتێکی کــوفی ناســك نوســراوە (ظولمــەت) لەژێریشــیداو بەهــەمان خــەت بــەڵام بچــوکتر نوســراوە (مــەحوی)، جارێکی‌تر دەستنوسەکە دەپشکنێت (لەویدا دەزانێت کە کتێب نیە) تابزانێـت ژمـارە یـاخود مـۆری کتێبخانـەی پێوەیـە یـاخود نـا، پـاش دڵنیابوونی... لەژێر سەرسامیدا دەست بەخوێندنەوەی دەکات.

ئـەو چـەند لاپەڕەیـەی لەچیرۆکەکەم نوسـی‌بوو هەوڵمـدا بـوو تێیـدا کورتەیــەك لەدەستنوســەکە کــە لەشــێوەی رۆمانـدابوو وەك پێشــکەش کردنـی کتێـب پیشـان بـدەم کـە ئـەو خوێنـەرە لەدەفتەرەکەیـدا تۆمـاری کردووەو منیش لەوم وەرگرتووە. ئەو بەم شێوەیەی نوسی بوو:

ناوی کتێب: ظولمەت (رۆمان)

نوسەر (دانەر): مەحوی

قەبارە: 10×15سم

ژمارەی لاپەڕە: 170

پاشــان هــەوڵی نوســینەوەی کورتــەی رۆمانەکــەم دا بەهــەردوو بەشـەکەیەوە وەك چـۆن لەدەفتـەری خوێنەرەکـەوە وەرمگرتـووە کـەپاش خوێندنــەوەی دەستنوســەکە نوســیویەتیەوە (پــێ‌ی نــاڵێم پاڵــەوانی چیرۆکەکەم ئەگەرچی ئامادەیی تەواو بەردەوامی هەیە چونکە پاڵەوانی سەرەکی کەسێکی ترە یاخود رووتر قسە بکـەم نوسـەری رۆمانەکەیـە).

بۆ نوسینەوەی کورتەیەك لەسەر رۆمانەکە دوو شێوە خوێندنەوەی جیا لەبەردەمیدا بوو، یەکەمیان: خوێندنەوەی بەش بەشی رۆمانەکەیە، کەپاشان هەموویان لە یەکەیەکی لێك دانەبڕاودا کۆکرێنەوە کە ئەو ئەم رێگایە پشت گوێ دەخاتو رێگای دووهەم هەڵدەبژێرێت ئەویش بریتیە لەپێچەوانەی رێگای یەکەم واتا لە کورتەی رۆمانەکەوە بەرەو بەشەکانی دەچێت کەدەرەنجامی سەیرو جیاواز لەگەڵ خوێندنەوەی یەکەمدا دەردەخات، رۆمانەکە لەسەر دێڕە شیعرێکی مەحوی خۆی دارێژراوە کە دەڵێت:

بەئاوی تێگەیشتین ئێمە دنیا، هەر سەرابێ بوو

هەموو دەشچن بەخنکانو لەووشکیشە مەلەی مەخلوق

لەم دێڕەوە پاڵەوانێکی ئەفسانەیی دروست کراوە کەبەردەوام لەگەڕانو سەفەری سەرسوڕهێنەرو خەیاڵ ئامێزدایە بەدوای ئارامی یاخود دڵنیاییدا. بەناو دوو بەشی رۆمانەکەدا (هەریەکەیان سەربەخۆیەو ئەمانیش لەسەر دێڕە شیعری تر بنیات نراون) شۆڕدەبێتەوە کە گەشتێکی سەیرە بەشوێنی بەخەیاڵ خولقێنراوو زەمەنی وەستاودا. دێڕی یەکەم کەبەشی یەکەمی لەسەر بنیات نراوە بریتیە لە:

دڵ زیندووە بەعیشقو بژی تۆ لە مەرگ ئەمین

بەم دەردە بمرە تا ببیە حی لایموت

دووهەمیشیان بریتیە لە:

تەنکە تویژاڵێکی کشاوە بەڕوا قوڵزمی مەوت

وەك حەبابێ بەهەوا بەندە نرا ناوی حەیات

لەبەشی یەکەمدا بۆ نەمری دەگەڕێت ئەویش لەرێگای عیشقی خوداوەیە ئەو سەفەرە سەیرانەش لەکاتی دەرچوونیەتی لە لەشی،

هـەروەها سـەركەوتن بەپلـەكانی ئـەو عیشـقەدا مانـای فراوانـی شـوێنو زەمـان، دەگۆڕێـت تـا دەگاتـە توانـەوە لـەخوادا كـە لەشـێوەی خـۆیدا دەیبینێت، بەڵام لە بەشی دووهەمدا پاش ئەوەی پیر دەبێتو دەگاتە سەراب بەرەو بچوك بوونەوە دەچێت، بەڕادەیەك كە لەچاو وندەبێتو وەك تـۆز لـەناو دێڕەكانـدا بڵاودەبێتـەوە یـاخود وەك شـەونم بـەدەم هەڵهاتنی خۆری مردنەوە دەبێتە هەڵم، لاپەڕەكانی كۆتایی رۆمانەكەش دەنگێكی نامۆ دەینوسێتەوە كە لەشێوەی چەند حیكمەتێكدایە.

شـوێن لـە رۆمانەكـەدا گرنگیـەكی ئـەوتۆی نیـە ئەگەرچـی وەصـفی زۆرو وردەكـاری وردی بـۆ بـەكار هـاتووەو پاڵەوانەكـە بـەردەوام شـوێن لەزەینیەوە بەرجەستە دەكات تاسەفەری پێدا بكات چونكە ئـەوبێ لـەو سەفەرانە دەمرێت، بەڵام زەمان چەقی كێشەكانەو پاڵەوانەكە لەزەمەنـدا تووشـی نـامۆیی دەبێـت نـەك لەشـوێندا، هەربۆیـە سـەفەری سـەیر بـەرابردوو، داهـاتوودا دەكاتو تیایاندا شـاری غـەریبو ڕێگـای زێـڕین دەدۆزێتەوە، سەرجەمی گەشتەكانیشی، كەدەیانكات، لەبەشی یەكەمدا گەڕانـە بـۆ نـەمریو لەدووهەمیشـدا گەڕانـە بـەدوای مردنـدا پـاش نەبینینەوەی مانایەك بۆ ئایندە كە تێیدا نەمرێت.

بەڵام سەبارەت بە كۆتایی چیرۆكەكە چەند كۆتاییەكی جیاواز لەلام هـەبوو لەوانـە: ئـەو كتێبـە یـاری فەرمانبـەرێك بووبێـت تـا لەوەڕسـی رزگـاری بكـات پـاش ئـەوەی هەسـت دەكـات كـە كـاتی نـاو كتێبخانـە قورستر تێدەپەڕێت، ئەویش بەبڕینی وشە وشەی دیوانەكەی مـەحوی، پاشان هەموو وشە بڕاوەكان دەخاتە ناو زەرفێكەوەو وشەكان یـەك یـەك دەردەهێنێـتو دەیاننوسـێتەوە تـا رۆمانەكـە تـەواو دەكـات، پاشـان دەیخاتە جێگای ئەو كتێبەی خوێنەرەكە داوای دەكات.

یاخود بەشێوەیەکی تر بیرم لە کۆتایی چیرۆکەکە کردەوە ئەویش ئەوەبوو کە ئەو فەرمانبەرە دەیەوێت دەستنوسێك لە کتێبخانەکە بدزێت (ئەوەی خوێنەرەکە داوای دەکات و لەشوێنەکەیدا نەماوە) ناچار کتێبێکی تر دەنوسێت تابیخاتە جێگاکەی، ڕێگایەکی ترم دانابوو بریتیبوو لەوەی: هەموو روداوەکە دالْغەی خوێنەرەکە خۆیەتی یاخود خەونێکە یاخود کتێبخانەکە مێشکی خوێنەرەکە خۆیەتی، پاش گەڕان و پشکنین بۆی دەردەکەوێت کە نەستی ئەو کتێبەی فڕێ داوەتە ئەویێوە یاخود دەکرا کۆتایی چیرۆکەکە ئەوەبێت کە مەحوی خۆی نوسیبێتی و خوێنەرەکەش بەدوای ئەو سەلماندنەدا بگەڕێت.

زۆربەی کۆتاییەکان سەیرو قورس دەهاتنە پێش چاوم کەناچاریان کردم بگەڕێمەوە بۆ دەفتەری تێبینیەکانم ئەویش دەفتەرێکی بچوك بوو پڕۆژەی چیرۆك و تێبینیەکانم تێدا تۆمار دەکرد تا لەبیرم نەچنەوە چووم دەفتەرەکەم هێنا کە لەناو شتە تایبەتیەکانمدا هەڵم گرتبوو بەو هیوایەی لەوێدا کۆتاییەکی جیاوازو گونجاوترم بۆ دابنێت.

پاش دەرهێنانی دەفتەرەکە لەخۆڕا کردمەوە یاخود بەڕێکەوت لاپەڕەیەکم کردەوە کە پڕۆژەی چیرۆکێك بوو لەژێر ناوی (دوا حیکایەت)دا، پاش خوێندنەوەی پڕۆژەکە هەستم کرد بەتەواوی سیمای چیرۆکەکە لەبەر چاومدایە یاخود راستتر ئامادەیی نوسینیم تێدایە هەربۆیە وازم لەو چەند لاپەڕەیە هێنا کە لەچیرۆکەکەی پێشوو نوسیبووم (دواتر چیرۆکێکی زۆر جیاوازی لێ‌دەرچوو لەژێر ناوی – نهێنیەکانی دەستنوسێك – دا نوسیم) و هەوڵی نوسینی چیرۆکەکەی ترم دا کەلەژێر ناوی (دوا حیکایەت)دا بوو، ئەویش بەم شێوەیە:

پاش داگرتن و روخانی دێهاتەکان، لەسەر ڕێگا دەرەکیەکانی گاورسورخ لەناوچە دەشتاییەکانی نزیك ڕێگاکە چەند ئۆردوگایەکی

زۆرەملــێ، کـە بـە (ئۆردوگـای نیشـتەجێکردن یـاخود شارسـتانی) نـاو دەبـران، هــەڵتۆقیبوون (ئــەوان دروســت نــەکران بــەڵکو کــتوپڕ لەویــدا بینــران). لەیــەکێك لــەو ئۆردوگــا نغرۆیانــە لــەبێکاریو مەشــەقەتو نەخۆشیدا دیوەخانێکی گەورە هەبوو، ئەگەرچی تەمەنی کەم بوو بەڵام هەیبــەتو شــکۆی دیوەخــانێکی کــۆنو بەساڵاچــووی هــەڵگرتبوو، بەڕادەیــەك ناوبــانگی چــەند رۆژێــك دوور لــەخۆی رۆشــتبوو، تەنانــەت توتنە بۆن دارەکەی کە لە هەنگوینو سێوی گەنیو هەڵدەگیرا دەماودەم بەئارەزوویــەکی ســەیرەوە بــاس دەکــراو خــەڵکی بــۆلای خــۆی کــێش دەکــرد، دیوارەکانیشــی بەهــەمان شــێوازی کــۆنی، بەکــەوڵو پێســتەو تفەنگو خەنجەرو بەڕەی رەنگاوڕەنگو فەرشــی کاشـان رازێنـدرابووەوە تا ئەو یادگاریانە بپارێزێت کە لەبارەی دیوەخانەکەوە هەیان بوو، ئەو چیرۆکە سەیرو سەرسام کەرو بەسەرهاتە نغرۆیانە لەخەیاڵدا کەلەوێدا دەگێڕدرانەوە وای لەهاتووچۆکەرانی کردبوو لەناوچەی دورەوە لەژێر گەرمای تەمموز یاخود بەسەر زوقمو شەختەی زستاندا رێگە بگرنەبەر تابەدەم خواردنەوەی چا و کێشانی سیغارەوە گوێی لێبگرن، ئەویش بــۆ خــۆی وەرزی تایبــەتی گێڕانــەوەی هــەبوو، بــۆ نموونــە: هاوینــان ئەوکاتەی بەسەر شەماڵدا دەکرێتەوە، لەژێر تریفەدا (شیرینو فەرهاد) بەدەنگێك کەگریانی لێدەتکێ، دەگێڕدرایەوەو زستانانیش بەدەم نێڵە نێڵــی زۆپاکەیــەوە داســتانی (رۆســتەمی زاڵ) خوێنــاوی تــرو دڵەڕقانــە لەشەوە بێکۆتاییەکانیدا دەگێڕرایەوە، جگە لەو بەسەرهاتو چیرۆکە زۆرانەی رۆژانە باس دەکران.

دیوەخانەکە بەو رووبەرە بچوکەی لەدەشتەکەدا داگیری کردبوو وەك وێنەیــەکی بچـوك کـراوەی جیهـان سـەیر دەکـرا، یـاخود پەنجەرەیــەك لێیەوە بەسەر دنیادا دەیانڕوانی.

دانیشتنی ناو دیوەخانەکە، وەك هەر جێگایەکیتر، یاسای خۆی هەبو: لای دەرگاوە خزمەتکارو تفەنگ بەشانەکانی لێدادەنیشت، لەوێشەوە بەرەو سەرەوە ریزی میوانەکان دەست پێدەکات تادەگاتە لای ئاغا کەلەگۆشەیەکی نزیکیەوە رادیۆیەکی گەورە دانراوە، لەژێر دوو تفەنگی ئاڵتونیو خەنجەرێکی دەبان دانیشتووە.

بێدەنگ بێئەوەی دەست بۆ چاکەی بەردەمیان درێژ بکەن دانیشتبوون، وەك ئەوەی چاوەڕوانی ئاغا بن، ئەویش پاش ئەوەی قومێکی لەچاکەی داو کەمێك یاری بەشەکرە کلۆکەی سەر زمانی کرد دووبارە قومێکی تری لێدا کە لەهێما دەچوو بۆیان چونکە بەدوایدا دەنگی زرەی پیاڵەکانیتر بەرز بووەوە.

ئاغا کەشانی لەسەر پشتیەکی پەڕ دانابوو، رووی لەوەی تەنیشتی کردو بەدەنگێکی گڕو بەرز وتی:

– سێشەوە چاوەڕوانتین.. شتێکمان بۆ بگێڕەرەوە!

وای وتو چاوی لەسەر ئەوەی تەنیشتی راگرت.

ئەو شەوە سێیەم شەوی تۆفو زریان بوو کە بەفر بەشێوەیەك رێگاکانی گرتبوو دڵنیای کردن تا چەند رۆژێکیتر ناکرێتەوە، ناچار بەدەوری زۆپا دارەکەدا دانیشتنو سەرقاڵی پێچانەوەی جگەرەو خواردنەوەی چا بوون، هەیان بوو بەدرێژایی ئەو سێشەوە لە جێگاکەی نەجووڵابوو.

ئەوەی ئاغا رویتێکرد حیکایەتخوانی دیوەخانەکە بوو کە پیرێکی رەقەڵی سەرو ریش سپیبوو، چاوەکانی ئاوی سپییان لەسەر نیشتبوو بێئەوەی هیچ گوێیان پێبدات چونکە ئەو بەهەموو تەمەنی لەدیوەخانەکە دوور نەکەوتبووەوەو جێی نەهێشتبوو ئەمەش ئەو باوەڕەی لەلا دروست کردبوو کەپێکهاتەی دیوەخانەکە بەشێوەیەکی

وایە کەجگە لە قسەکردنو بیستن پێویستی بەچاو نەبێت، ئەگەرچی ئاغا بەدەنگێکی بەرز وتی: (چاوەڕوانتین) بەڵام هەستیان بەجۆرێك لەشەرمو لاوازی کرد لەپشت قسەکانیەوە چونکە دەچوو بۆ شەوی سێهەم لەو تۆفو کڕێوەیەدا کە وەرزی قسەکردنە، دیوەخانەکە ساردو وەڕسکەربوو بەوەی تەنها چیرۆکێك یاخود بەسەرهاتێکی سەیری تێدا نەگێڕدرابوەوە تا مەستیان بکات، بەڵکو بێدەنگ، کز لەتەنیشت ئاغاوە دانیشتبوو.

لەگەڵ ئەوەی بەشێکی ناوبانگی دیوەخانەکە، پاش خواردنە زۆرو هەمەچەشنەکانیو کەلوپەلە تایبەتیەکانی، پەیوەست بوو بەو شتانەی ئەم دەیگێڕایەوە، کەچی سێ شەوە بێ توانایە لەگێڕانەوەو گەرم کردنی دانیشتنەکان.

کەمێك جوڵا (پاش ئەوەی سێ شەو لەشەرمدا بێجوڵە لەسەر چۆك دانیشتبوو) بێئەوەی سمێڵە زۆرەکەی بواری دەرکەوتنی جوڵەی لێوی بدات وتی:

–هەوڵ دەدەم چیرۆکێك بگێڕمەوە کە بەهەموو تەمەنم شاردومەتەوەو خۆم لەگێڕانەوەی لاداوە، ئەویش دواین چیرۆکە کە حیکایەتخوانەکان پاش سەفەرو گەڕانە بێکۆتاییەکانیان بەخەیاڵدا دەگەڕێنەوە سەری، پاش بێتوانا بوونیان لەبەردەم نهێنیەکانی گێڕانەوەو پیربوونیان لەپەتای خۆ دووبارەکردنەوەدا.

دانیشتنەکەی چاککردو چاوی بەدانیشتوەکانی دەوریدا گێڕا ئەگەرچی نەیدەبینین، لە دەریشەوە دەنگی رەشەبا دەهات کە چلورەی بەلقی درەختو گوێسوانەکانەوە دروست کردبوو کەهەیان بوو تاسەر زەوی درێژ بووبوەوە، ئەوانەی لەدیوەخانەکە دانیشتبوون بەدیقەتەوە لێی ورد دەبوونەوەو سەرقاڵی پێچانەوەی جگەرە بوون. ئەوان خۆیان

دانابوو بۆ پێشەكیەكی دووردرێژ لەبارەی شارەزایی و گەڕانی بەناوچە جیاجیاكاندا، وەسفی زۆری ناوچەی روداوو ئەو كەسانەی باسیان دەكات بەشێوەیەك كە وردترین شت بەسەر دەكاتەوە، بەڕادەیەك، بەرگی مرۆڤ دەدات بەسەریاندا هەرچەندە دەیانزانی ئەو تەنها لەو دیوەخانە دانیشتووەو چاوەڕوانی پیربوونی كردووە بەڵام ئەو زۆرجار گێڕاویەتیەوە كەچۆن براوەتەوە سەر زیندەبەچاڵ كردنی كچ و بەچاوی خۆی موعجیزەی (پیرە)كانی بینیوەو هەنگاو بەهەنگاو لەدوای (مجنون)ەوە بەبیاباندا رۆیشتووە، بەڵام ئەمجارە خۆی لەهەموو ئەو شتانە لاداو بەدەنگێكی هێمنەوە بەردەوام بوو:

–وەك پێم گەیشتووەو دەیگێڕنەوە لەناوچەیەكی شاخاوی دوردا، بەدوری حەوت شەوو حەوت رۆژ، پاش برینی پێدەشتە سازگارو تەڵایی كراوەكانی بە سەوزبوون و برینی چیا نغرۆكانی لەهەوردا دەگەیتە حیكایەتخوانێكی كوێر كەپاش بینینی كتێب و ئامێری جۆراوجۆر توشی بێهودەیی دەبێت لەگێڕانەوە، چەندین شەو بێدەنگ دادەنیشێت بۆئەوەی پیتێك گۆبكات تا شەوێكی تۆف چیرۆكێك لەبارەی گاورسورخەوە دەگێڕێتەوە، ئەگەرچی چیرۆكەكەی سامناك و ساردە بەڵام هەوڵ دەدەم وەك خۆی، هەرچۆن لەزمانیەوە هاتووە بیگێڕمەوە.

بەدەستە شارەزاكانی جگەرەیەكی پێچایەوە، پاش چەند جارێك كوتینەوەی لەسەر نینۆكی نەفەسێكی توندی لێداو بەردەوام بوو:

–لەسەرەتادا وشە بوو، درەخت و چیاو پەیوەندی و شتەكانی بەناسكترین و دڵڕەقترین شێوە هێناو بڵاوی كردنەوە، ئاوەكانی هەڵقوڵاند، چیاو بیابانەكانی راخست، جەنگەكانی هەڵگیرساند، شەریعەتە سەختەكانی دارشت، منداڵانی كردە كوڕو كچ و لەسێبەری

پـیری باوکـدا گـەورەی کـردن، مـیرات و خێـڵ و چـینی دروسـت کـرد، بـەدەریش لەوشـەکان یاسـایەك نـەبوو، تـەنها ووشـەکان خۆیـان بـوون و هەموو شتێکیش رەنگدانەوەی ئەوان بوو، تەنانەت ئازار جەستەی نوقم بووی ناو خوێن و کێبڵ و برینی بەناو زماندا کێش دەکردو خۆشیش لەسـنورەکانی ئـەودا دەبینـرا نـەك لـە لەشـدا، هـەموو شـتێك، تـا نەبینراوەکانیش، لەم فەرهەنگە بچوکەدا کە هەر هێندەی مێشکە پڕ بخـوردو ئامـاژە سـەیرەکانی گـژوگیاو خەونـە، کـە بـەگاور سـورخ نـاو دەبرێت، بەپۆلایی ترین شێوە بەرجەستە دەبوو، گاور سورخ کۆمەڵێك وشـەو رسـتەی سـواو یـاخود چـەند لاپەڕەیـەکی زەردو پـواوەو وشـە لێکـدابڕاوەکانی پیربـوون، زاوزێ ناکـەن و تـەنها توانـای گێڕانـەوەی حیکایـەت و داسـتانیان هەیـە، وشـەکانی ئـەو فەرهەنگـە ئیفلـیج و پەککەوتەیـە کـە رزیـن بەناویـدا رۆدەچێت بـەپێی توانـای سـەرکوت کەرانـەیان بەسـەرماندا ریزبـوون و لەبیرکردنـەوە سسـت و روانینـە سادەکاندا بۆنێکی ناخۆش لەناوەوە دەهێنن پڕ بەترس، ترسی مردن کە چیتر جێگای مرۆڤ و دۆزراوە نوێیەکان لەم زمانەدا نابێتەوەو ئەم بچـوکترە لـەوەی خـەون و پێشـبینیەکانی پێبنوسـرێتەوە، لێـرەوە داگیرکاریـەکانی مـەرگ دێـت.. لەڕووبەڕووبوونـەوەی موشـەکی کیشوەربڕو رۆبۆت بەهاو مانا زۆرەکانی رەشماڵ، لەبەریەك کەوتنی فۆتۆن و وەزارەت و رادیۆ بە وشە مردوە زۆرەکانی دروێنەو ئاودێری، ئەو فەرهەنگە کە یادەوەریە هەڵئاوساوەکانی پێئاخنراوەو بەسەرهات بەرهەم دەهێنێت لەدوو بەش پێك هاتووەو بەپێی ئەبجەدییەکی سەیر وشەکانی ریزبوون کە شتەکانی لەکات و شوێنە نەگۆڕەکاندا بۆ هەتا هەتایـە دانـاوەو جێگایـەکی بـۆ گـۆڕان یـاخود گومـان نەهێشـتۆتەوە، یەکەمین وشە لەم فەرهەنگەدا (خوایە) کەتەنها وشەیە زۆرترین پانتایی

داگیرکردووەو هەموو وشەکان بەشدارن لەپێناسەیداو بەپەیوەندیان لەگەڵیدا دیاری دەکرێن هەر لەئاکار بۆ جوانی و خۆشی و گۆڕان بەمانای قوڵیەوە، لەبەرامبەریداو لەبەشەکەی تردا وشە دژەکانی بەشی یەکەم هەیە. وشە هاوماناکانیش بەپەیوەندیان بەدەوروبەریەوە مانای‌تر وەردەگرن وەك: خودا – یەزدان، خوێندکار – قوتابی و.. لێرەوە پەیوەندیەکی ئاڵوز مانا نەگۆڕەکان بەرهەم دەهێنێتەوە کە بەردەوام فرمانەکانی ناو ژیان دەکوژێت و ئاسەوارێکی خۆڵەمێشی لەزمانماندا جێ‌دەهێڵێت وەك خۆشیەکانی لەش کە لەقسەدایە نەك لە خۆماندا، مرۆڤیش لەو جێگایەی بۆی دانراوە، بەخۆی و زمانیەوە کەوەك ئەندامێکی رزیو و بۆگەن کردو بەلەشیەوەیە، بواری پەلکوتین یاخود گومانی نیە، لەو زمانە پیرەدا کە جۆرەها کەڕوی رەنگاو رنگ و برینی لەسەر هەڵتۆقیوەو بێ‌هێزترە لەوەی هەستیشی پێ‌بنوسرێتەوە، گاور سورخ گیان دەدا.

یەکێك لای خوارووەوە دانیشتبوو بێ‌گوێ پێدان و بەدەم بەبادانی دوکەڵی سیغارەکەیەوە وتی:

–بەڵام تۆ تا ئێستا وتوتە کە (سەرەتا کردار بوو) ە؟

بێ‌ئەوەی چاوی لەسەر ئەو جێگایە هەڵبڕێت کەلێ‌ی رامابوو، و ئاوڕ بەرەو لای دەنگەکە بداتەوە، وتی:

–ئەمە ئەو نهێنیە تاڵە بوو ویستم بۆ دواجار بیڵێم، ئەگەرچی من هەموو تەمەنم سەفەر بوو بەقسەداو لەوێشەوە شارەزابووم بە زەمان و شوێنەکان و لەقسەدا پیربووم، ئیدی زەمەنی گێڕانەوەو دانیشتنە گەرمەکان بەچاو سیغارو گۆرانی بەسەرچوو، ئێمە خۆمان دایە دەست حیکایەتەکان و بەجێماین لەناویاندا، بێ‌ئەوەی بزانین لەزمانێکی کەنەفتەوە دەڕوانین، دەشێت خواش پێش دروست کردنی گەردون بە

شەش رۆژ وشەی دروست کردبێت یاخود راستتر لەرۆژی یەکەمدا تەنها وشەی دروست کردبێت.

لورەی باکەی دەرەوە بەشێوەیەك تێکەڵ بەقسەکانیان دەبوو کە هەست بە پروشەو سەرما دەکرا لەقسەکانیانەوە دێت. یەکێك کە پەنجەکانی سەرقاڵی یاریکردن بوو بەتەزبیح، وتی:

–بەلاَم پێش وشە سەربڕینو کوشتارو راو هەبووە، نەخۆشیو رۆیشتنو جووت بوونیش هەبووە..

یەکێکیتر قسەکانی پێبڕیو لەسەرخۆ، وتی:

–لێگەڕێن باچیرۆکەکەی تەواوبکات!

ئەویش بێ گوێپێدان دوکەڵەکەی بەبادەداو بەردەوام بوو:

–دەمویست بەسەرهاتی ئەو شارە بگێڕمەوە کەتێیدا هەزاران ساڵە گیا لەسەر بنجی خۆی دەڕوێتەوەو سوارە ئەندێشەییەکانی ئەسپەکانیانی تێدا تاو دەدەنو مشتێك نموونەی خەروارێکەو هەموو شتێك رەنگی مردنی گرتووە، ئەویش پاش ئەوەی زمانە هەڵئاوساوو بریناویەکانیان دەبینن کە بۆنی زبڵدانی لێوە دەهاتو سیمایەکی مردوانەی دەدایە گوڵەکان بەڕەنگی ئاڵیانەوە، جۆگاکان بەخوڕەو مانگ بەتریفەیەوە، دەترسان.. بەتایبەت پاش بینینی وتارو نوسینەکان کە لەدووبارە بوونەوەیەکی بەردەوامی مانادا بوونو دڵنیای کردن لەوەی کە زمانیان پیرترو دزێوترە لەوەی ئێستای پێبنوسرێتەوە.

کەمێك بێدەنگ بوو کەوای لەیەکێك کرد بپرسێت:

–بڵێ چیان بەسەرهات؟

– چاوی بەرەو دەنگەکە گواستەوەو لەسەرخۆ وتی:

–پاش ئەوەی چیرۆك گێڕەوەکە برینو کێمی زمانە هەڵئاوساوەکەیانی پیشان دان، هەموو بێزار بوون..

ئەوەی پێشتر بەبێزاریەوە وتی:

-دەڵێی ئەو چیرۆکە باسی ئێمە دەکات؟

زۆربەیان بە ئاغاشەوە سەریان بۆ راوەشاندو بێدەنگ بوون، بێدەنگییەك بێزاری لێدەچۆڕا، ناچار ئاغا خۆی راستکردەوەو بەدەنگێکی بەرز وتی:

-بڵێ چی بەسەر حیکایەتخوانەکە هات؟

-ئەوان نەیان دەتوانی گوێ لەو چیرۆکە سامناکەی بگرن کە لەزمانیانەوە مردنی نیشان دەدان هەر بۆیە بردیانە حەوشەو بێدەنگ کوشتیان، لێی گەڕان (با) لەژێر درەختێکدا یاری بەجامانەو توکی سنگی بکات.

بەوپەڕی ساردیەوە وای وت، چاوەکانیش لەنێوان ئەو و ئاغادا دەهاتن‌و دەچوون تا ئەوکاتەی ئاغا هەستایە سەرپێ کە هەموویان بەدوایدا هەستان‌و چاوەڕوانی بوون، ئەویش چەند جارێك یاری بەتەزبیحەکەی کرد، پاشان بەشێوەیەك کە پیتەکان بەگران لەنێوان دانەکانیەوە دەهاتنە دەرەوە، وتی:

-بڕۆ.. تاشەوی ئێرە بەقسەکانت پیس نەبێت‌و ئاگرەکەمان خامۆش نەبێت!

بێئەوەی هیچ بڵێن تەنها چاوەڕوان بوون تا حیکایەتخوانەکە بەناویاندا رەت بوو، بەدەستەکانی رێگاکەی بەردەمی دەبینی، کە گیشتە ناوەڕاستی دەرگاکەو گوێی لەدەنگی کرێوەکە بوو، ئاوڕی دایەوەو وتی:

-بەڵام ئەوان لەحەوشەکەدا کوشتیان!!

کەس هیچی نەوت، تەنها چاوەڕوان بوون ئەگەرچی ترسیان لە وشەکانیدا بینی بەڵام هەریەکەو لەجێگای خۆی دانیشتەوە، ئەویش

پاش بێهیوا بوونی لەوەی کە نایکوژن چووە ئەودیو دەرگاکەو بەهێواشی کەوتە ڕۆیشتن هەرچەندە دەیزانی تاریکی شەو هەڵی نالوشێت بەڵکو سپێتی بەفر قوتی دەدات و خوێنی دەکاتە شەختە.

*　　　*　　　*

زۆرجار بەخۆم دەڵێم (وەك ئەوەی – خۆم – كەسێكی تر بێت لەدەرەوەمدا) بڵێی نوسین لە توانایدا بێت لە دڕەندەیی یادەوەری رزگارم بكات پاش ئەوەی كەسە نزیكەكان لێم دووركەوتنەوە؟

وا دەڵێم چونكە من وای بۆ دەچم كە یادەوەری سزای مرۆڤ بێت یاخود جۆرێك بێت لە سزادان، تەنانەت وێنەو تۆماركراو و هەڵكەندراو و نوسین و هەموو ئەو شتانەی كە دەتوانین دواتر بگەڕێینەوە سەریان – لەگەڵ ئەوەی وەستانە بەرامبەر بیرچوونەوە – دەشێت ئەو سزایە خۆی بێت. هەرچەندە دەزانم ئەمە رایەكی قورسە بەلاَم مرۆڤ بونەوەرێكی سەیرە بەوەی دژەكانی لەخۆیدا هەڵگرتووە وەك یادەوەری/ خەیاڵ.

دەكرێت وا سەیری وێنەی ئاژەڵێكی بریندراری سەر دیواری ئەشكەوتێك بكەین كە بۆ كوشتنی هەتا هەتایی گیاندارە واقعیەكە بێت لە زەیندا یاخود تەنها تۆماركردنی ساتی راوكردنی بێت بۆ كات بەسەربردن یاخود بۆ مل كەچ كردنو ... دەشێت بۆ رزگاربوون لە گێڕانەوەی هەموو بۆچوون و مەبەستەكانمان و ئەو لێكدانەوە زۆرەی وێنە لەخۆیدا هەڵی دەگرێت نوسین دۆزرابێتەوە كە پاشتر بە شێوەیەكی سەیر بلاوبوەوەو لەتوانای گێڕەرەوە بەدەربوو، ئەو

کاروانی بازرگانیانەشی دروست کرد کە چەندین شاریان دەبڕی بۆ بەدەست خستنی دەستنوسێك، ئەو مامۆستایانەش کە لە فێرکردنیدا پیر وکوێر دەبوون، ئەوانەش کە لەسەر مانای نوسراوەکانیان وەك چەتە دەسوتێنران. بەڵام لەگەڵ ئەوەی نوسین کەم توانابوو لەبەردەم ئەو هەژانەی تابلۆیەکی انطباعی لە توانایدایە دەری بخات جارێکی تر مرۆڤی بە رادەیەك فرێدایەوە ناو زۆری لێکدانەوەکانەوە (دەکرێت لێرەوە سەیری ون بوونی سیمای خواوەند لە بتەکانەوە بۆ ناو نوسین بکەین) کە دواتر گەشتنە ئەو باوەڕەی نووسین جگە لە نەفرەتی گۆڕان هیچی تر نیە و دەبێت بسوتێنرێت.

دەشێت دواجار ئەو جیاوازیەم دۆزیبێتەوە کە لەنێوان من و باپیرەم دا هەیە، من کە بوونەوەرێکی نوسینیم و ئەویش کە ژیانی لەسەر وێنە بینراوەکان بیناکراوە (هەرچەندە ئەو شارەزاییەکی کەمی لە چەند پیتێك تا رادەی خوێندنەوەو نوسینیان هەبوو، ئەمەش وەك هەر رووداوێکی تری ژیانی لەو چەند مانگ فەقێیەتیەوە لەبەری کردبوو کە لە منداڵیدا بینیبوی) باپیرەم بەردەوام بەدارسیغارەکەیەوە دادەنیشت و پڕ بە گەروی قسەی دەکرد، زۆر جار دەنگی دەهاتە گوێم کە دەیوت:

– نووسین چ زوو ئەم کوڕەی پیر کرد!؟

کاتێك بیویستایە شتێك بڵێت هەوڵی دەدا بە چێژێکی تایبەتیەوە بی گێڕێتەوە و خۆی لەناو قسەکانیدا بڕوێنێت چونکە ئەو لەو باوەڕەدابوو کە کەم کەس دەگاتە ئەو چێژەی قسەکردن هەیەتی و بۆئەوەی پیربوونیش زەفەرمان پێنەبات دەبێت لەناو گەرمی و هەڵچوونەکانی قسەدا بمێنینەوە.

جارێك لەسەرخۆ بانگی کردم و پێی وتم:

- دەمەویت پێش کوێربوون و داڕزانت بەسەر ئەوکاغەزانەدا شتێکت بۆ بگێڕمەوە کە لە زووەوە بۆیان گێڕاوینەتەوە.

باری دانیشتنەکەی گۆڕیو بەخۆشیەوە کەوتە قسەکردن، هەوڵ دەدەم قسەکانی وەك چۆن لەلام ماوەتەوە ئاوا بینوسمەوەو پەندو ئامۆژگاریە ئەخلاقیەکانی لێ داماڵم هەرچۆن پێدەچێت ئەو رووداوە لە ڕێڕەوی تەمەنیدا زۆر کرداری زیادکردنو لابردنی بەسەرداهاتبێت.

وتی:

- لەناو پاشماوەی پەرستگایەکی خاپوری میسردا کە چەندین مەتر لە لم داپۆشیبوو کۆمەڵێك نوسراو دەدۆزرێتەوە.. پاش گەشتن بە تەلیسمی خوێندنەوەیان ئاشکرا دەبێت کە نهێنی کوڕە پادشایەکی سەراسیمە و راماوی هەڵگرتووە بۆئەوەی حوکم رانی و ژیانی پڕ رابواردنی کۆشك سەرنجی راکێشێت. باوکی پاش بێزاربوونی لە ئەندێشەی فراوانی کوڕەکەیو بێسوود بوونی هەوڵی حەکیمەکان و قوربانیدانەکان بۆی، عەسرێکی درەنگ دەچێتە لای پەرسای پەرستگا نوتەکەکەی شار کە لەسەر تەپۆڵکەیەك بەشێوەی قوچەکێکی درێژ بەرەو ئاسمان هەڵکشاوە.

پاش گەشتنیان بە ژووری قوربانیدان بە پەرسا دەڵێت:

- دەمەوێت دڵنیابم لەوەی کە ڕێگایەك لەبەردەم شازادەدا ماوە..

ئەمەشی بەشێوەیەك وت کە پڕبوو لە پیاوەتی، پەرساش بە دەمامکە تاریکەکەیەوە بەڵێنی پێداو دڵنیای کرد، پادشاش پرسی بووی کە چی بۆ دەکرێت؟ ئەویش بەخوێن ساردیەوە و لەژێر دەمامکەکەیەوە وتبووی:

- وای بۆدەچم کە دەبێت ئەو لە زەمەن و شوێن رزگارکرێت تا بەدوای پرسیارو رامانەکانیدا نەڕوات.

دوای کۆمەڵێك قسەوباسی گشتی لێك جیادەبنەوە، بەدەم ڕێگای گەڕانەوەیەوە پادشا بیر لە دروست کردنی خانویەك دەکاتەوە (دەتوانین لە سادەترین شوبهاندندا وا بڵێین) کە دواتر بە (هەرەم) ناودەبرێت تا چەندین ژوورو مەمەڕی شاراوەی تێدا بێتو بە هەڵوەشاندنەوەو روخاندنیشی نەدۆزرێتەوە یاخود نەبینرێت، ئەو ژورانە کە تا ئێستا نەزانراون دەکەونە دەرەوەی شوێن و کاتەوە. لەو رۆژە بەدواوە پادشا بەخۆیو حەکیم و غەیب زاناکانیەوە سەرقاڵی دروست کردنی هەرەمەکە بوون و کوڕەکەشی لەناو بۆنی سوتێنراو و شەوی درێژی پەرستاگادا رۆژی دەکردەوە، دەچووە ناو سرووت و ویردە درێژەکانی پەرستن و قوربانی بەخشینەکانەوە. رۆژێك چووە لای پەرساو پێی وت:

– دەزانیت من وەڕسم لەو شتانەی ئەندێشەم کوێت دەکەن هەربۆیە بیر لە سەفەر و بەجێهێشتنی پەرستگا دەکەمەوە!؟

پەرساش بەپێکەنینەوە باسی ئەوەی بۆدەکات کە هەموو شتێك لە پەرستگاکەدایەو شتێك نیە لەدەرەوەی بیرکردنەوەی پەرستگاکەدا بێت پاشان پاسەوانەکانی بەردەرگات بیرنەچێت. ئەو ئاخاوتنانەی رۆژانە لەنێوانیاندا روی دەدا پەرسای نیگەران دەکردو لەناو خۆ خلافاندندا هەولی دوورکەوتنەوەی دەدا تەنانەت ئەو رۆژەی لە بەخشینی قوربانیدا لێی پرسی:

– تۆ کەی واز لە گەمەی خۆ حەشاردان دەهێنیت لەژێر ئەو دەمامکەدا؟ من وای دەبینم ئەو دەمامکە گۆڕستانێکی چۆڵ لە پشتیەوەیەو مردوەکانی لەو دەمامکەوە لێمان دەڕوانن. دەشێت تۆ مردبیت و پەرسایەکی کۆن لەژێر ئەو دەمامکەدا بێت!

پەرسا ئەگەرچی تووڕە بوو بەڵام هیچی نەوت و لەژێر دەمامکە قورسەکەیدا کە دوو شاخی تیژو دەمێکی داقڵیشاوی هەبوو هەوڵی دوور کەوتنەوەی لە کوڕەکە دەدا. لەگەڵ ئەوەی وای نیشان دەدا کە بێئاگایە لێی بەڵام بە وردی چاودێری دەکردو لەو گەمە سەیرە را دەما کەکوڕەکە بەدزیەوە دەیکرد. گەمەکەش بەم شێوەیە بوو:

شازادە لەکاتی پشوویدا یاخود شەوانان لە پەنایەکی پەرستگاکەدا خۆی بە دروست کردنی بتی بچوکەوە خەریك دەکرد کە لە قەبارەی بووکێکی بچوکدا دەبوون و هەموویان لەشێوەی خۆیدا بوون ئەگەرچی ئەو زەمانە ئاوێنە نەدۆزرابووەوە بەڵام ئەو حەوزی ناو پەرستگاکەی بەکاردەهێنا بۆ سەیرکردنی خۆی. ڕۆژانە لە ناویاندا دادەنیشت یارییەکی سەیری پێدەکردن کە بنچینەو یاساکانی لە پەرسا شاراوەبوو، هەر یەکێك لەو بووکانە کە لەخۆی دەچوون سەفەری بە ئایندەدا پی دەکردن و نمایشی ژیانی خۆی پێ دەکردن.

پاش نیوەڕۆیەك پەرسا خۆی پێنەگیراو بەتوڕەییەوە چووە لای و بەدەنگی بەرز پێی وت:

– ئەم یاریە کەی تەواو دەبێت؟

تووڕەبوونی پەرسا دوای بینینی کوڕەکە بوو کە لە بەردو خۆڵ پەرستگایەکی دروست کردبوو، لە ژوریکیدا یەکێك لە بتەکانی خۆی کردبووە خواوەندو یەکێکی تریشیان بە پەرسا، لەنێوان هەردوکیشیاندا دانەیەکی تری لەشێوەی قوربانی دانابوو.

کوڕەکە بەهێمنییەوە سەری هەڵبڕیبوو:

– ئەی پەرسای مەزن تۆ قەت توانیوتە وەك خۆت لە خۆرئاوابوون رابمێنیت؟

پەرسا بە پەشۆکاویەوە وتی:

- من ئیبلیس وەك كڵپە لە چاوتدا دەبینم پاش ئەوەی بینیمیت لەكاتێكدا خواوەندو پەرساو هەم قوربانیش بوویت..

وای وت و بە قاچیش هەوڵی شكاندنی بتەكانی دەدا.

بە باپیرەمم وت: ئەو دەیویست چی بە بتەكان بكات. لەسەرخۆ وتی:

- ئەو شەڕی بە داهاتوو دەفرۆشت، یەكێك لە بتەكانی لەشێوەی سوپاسالارێكی دڵڕەق دا بوو، یەكێكی تریشیان كاروانچیەك و دانەیەكی تریشیان بیناسازێكی (هەرەم) كە پیربوون ناناسێت، جەللادو.. لەڕێی ئەوانەشەوە دەیویست تا بێكۆتا بڵاوبێتەوەو مردن زیاتر لەخۆی دوورخاتەوە، پاشان هەوڵی دەدا بەدەستی خۆی چارەنوسی خۆی دانێت.

لە یەكێك لە نوسراوەكاندا هاتووە دەڵێت: پاش ساڵانێكی زۆر پەرسا هەستی بە گۆڕان دەكرد لە كوڕەكەدا ڕوی‌داوە و زۆركات لە چاو ون دەبێت ناچار لەبێ‌خەویە قوڵەكانی و نائارامیە كوشندەكەیدا چاودێری دەكرد، تا ڕۆژێك بینی لەسەر وەرەقی (بەردی) خەریكی كارێكی سەیر بوو. پێی وت:

- خەریكی چیت؟

كوڕەكە بە هێمنیەوە وتی:

- نوسین!

پەرسا بەسەرسامیەوە لێی پرسی: نوسین چی‌یە؟

كوڕەكە بە هێمنی پێشوویەوە وتی:

- نهێنی نهێنیەكان و ئەو تۆفانەی بەسەر زەمەندا هەڵدەكات..

پاش ئەوەی چەند دێڕێك بۆ پەرسا دەخوێنێتەوە كە باس لە خواكەی دەكات، پەرسا بە نیگەرانیەوە بەرەو لای پادشا دەچێت كە

سەرقاڵی دانانی دوایین بەردەکانی هەرەمەکەیە، دوای کڕنوش بردن دەڵێت:

- من وتم گوێم لە دەنگی پێی ئیبلیسە بەراڕەوەکاندا دەگەڕێت، گوڵەکانی حەوشە دەژاکێنێت و تا درەنگانێك لە خوا رادەمێنێت کە ئەو بۆپەرستنە نەك رامان..

هەوڵیدا بەسەر هەناسە بڕکێکەیدا زاڵ بێت تا بەدەنگێکی گڕ پێی بڵێت:

- من دەمزانی ئیبلیس لە رۆحی شازادەدا هەڵدەچێت و گەمە ژەهراویەکانی لەرێگای ئەوەوە دەکات..

بواری پادشای نەداو بەردەوام بوو:

- دواجار توانی خواکەم زیندانی بکات وسیمای بکوژێت.. پادشام تەنها بە سووتاندنی شازادە تا خۆڵەمێش دەتوانین لە ئافات و گوناهەکانی دەربازبین.

پەرسا بێئەوەی بواری پادشای سەرسام بدات بەرەو پەرستگاکە دەگەڕێتەوە، لەوێدا دەمامکەکەی لەبەردەم یەکێك لە بتەکان دادەنێت و لە غەفڵەتدا بە خەنجەرێکی ژەهراوی شازادە دەکوژێت، پاشان بە لەپی دەستی خوێنەکەی لە بتەکان هەڵدەسوێت، پاش ئەوەی دەم و چاویان سووردەکات بەرەو هەرەمەکە هەڵدێت.

نوسراوەکە دەڵێت: ئەو لەناو ژورە نهێنیو نەبینراوەکانی هەرەمەکەدا تا ئەبەد خۆی حەشاردەدات، پاشاش بێتواناترە لەوەی پەی پێ ببات چونکە ئەو شارەزایانە گەمەی نێوان شوێنو کات دەکات، بەشێوەیەك کە هەرگیز نەتوانرێت لە شوێنێکدا بگیرێت. چونکە ئەو ساتەکان تێکەڵ دەکات و شوێنەکان لەبێکۆتایدا ون دەکات.

بەسەرسامیەوە لە توانای پەرسا رامابووم، لە وەڵامی ئەوەی کە بە باپیرەمم وت: دەبێت کێ هەموو ئەوانەی نوسیبێت؟ خۆناکرێت شازادەی کوژراو بێت؟

بە بزەیەکەوە کە هەوڵی نەدا هیچ رون کردنەوەیەك بدات وتی:

– پەرسا..

* * *

---

* پەرسا: کاهن

عەسرێکی درەنگ نزیک کۆتایی مانگی ئەیلول ، لەو عەسرە کەمانەی تێیدا دەنووم، بەدەم خەونێکی کورتی بێزارکەرەوە بە ئاگاهاتم، لەخەومدا من و دوو هاوڕێی ترم کە نەمدەزانی کێن یاخود سیمایانم بە باشی نەدەهاتەوە یاد، پێکەوە زیندانی کراین. پێم وایە ئەوەی بێزاری کردم دیمەنی ژووری زیندانەکەبوو کە هۆڵی ژمارە شەشی لێنوسرا بوو. دەزانم دیمەن و روداوەکان خێرا تێپەڕین و پاش بە ئاگا هاتنەوەم وردەکاریەکانیم بیرچووەوە کە ئەمەش دڵخۆشیەکی تێدابوو لەوەی بتوانین ناخۆشیەکان ئەگەر لەخەونیشەوە بێت لە بیرمان بچنەوە، بەهەرحاڵ پاش بە ئاگا هاتنەوەم بڕیارم دا خۆم بە نوسینەوە سەرقاڵ بکەم هەر بۆیە گەڕامەوە سەر دەست نوسەکانم و بۆ یەکێك لەو نوسینە تەواو نەکراوانەم یاخود کراوانەم گەڕام کە چەند رۆژێك دەبوو نوسیبووم و لەو باوەڕەشدا نەبووم بۆم تەواو بکرێت چونکە نوسینێکی کراوەی وا کە دەتوانرێ بەدرێژایی تەمەن کاری تیا بکەم ئاستەمە، (دواتر مەحاڵیی نوسینێکی ئاوام بۆدەرکەوت) گەڕانیشم بەدوای ئەو دەست نوسەدا بۆ زیاد کردنی چەند تێبینیەکی تر یاخود هەرنەبێت خوێندنەوەی بوو بۆ جارێکی تر، بەڵام دواجار نەمدۆزیەوە..

یەکێك لە خووە سەیرەکانی نوسینم ئەوەبوو کە پاش نوسینی تێبینیەك یاخود رەشنوسی یەکەمی کارەکەم وازم لێدەهێنا تا لە ئایندەدا دەگەڕامەوە سەری و تەواوم دەکرد ئەگەرچی من هەردەم هەست بە نزیکی مردن دەکەم لێمەوە بەڵام پێدەچێ ئەوە جۆرە فێڵێك

بێت دۆزیبێتمەوە تا خۆم دڵنیا بکەم لەوەی کە من زۆرترین ماوە دەژیم.

رەشنوسەکە زیاتر کۆمەڵێك تێبینی بوولەسەر (مێژووی ئاگرو مێژووی بینین) کە دەکرێت لە هەمان کاتدا وەك بیبلۆگرافیایەك سەیر بکرێت. هەولم دابوو لەپاڵ بۆچوونی خۆمدا بگەڕێمەوە سەر ئەو نوسینە کۆنانەی کە ئەم وشانەی تێدا هاتووە تا ژیانی ئەو چەمکانە بنوسمەوە. بۆنمونە: ئاگر پاش دۆزینەوەی دەبێت بە هێمای پەرستن، پاشان لەگەڵ ئاو و خۆڵ و هەوادا دەبێتە یەکێك لە رەگەزە پێکهێنەرەکانی بوون، پاش ئەویش و لەسەردەمێکی تردا دەبێتە هێمای سزادان وەك لە ئایەتە قورئانیەکاندا هاتووە تا لەکۆتایدا تێکەڵ بە ژیانی رۆژانە دەبێتەوە (ئەگەرچی تا ئێستاش ئاوکردن بە ئاگردا جۆرە سامێکی زەردەشتیانەی هەیە) بەبەرچاوگرتنی ئەو کێشەیەی تەقینەوە ئەتۆمییەکان دەینێتەوە لەوەی کە گێرانەوەی خەسڵەتی سزادانە بۆ ئاگر لە سەردەمی پەراوێزکردنیدا. لەم گەڕانە درێژەشدا زیاتر نوسینە دینی و کتێبە ئاسمانیەکان دەگەڕام.

بەلام بۆ بینین ئەو مێژووە سەیرەی گەشەکردنیم گرتبوو کە بینیویەتی هەر لەوەی کە هۆکاری ناسینەوەی جیهانی دەرەوە بووە تا دەگاتە ئەوەی کە چێژی تابلۆیەکی ئەبستراکت بکات (لێرەدا هەولم دابوو کەمترین بەریەك کەوتن لەگەڵ بۆچونەکانی – هربرت رید – روونەدات) گەڕانی ئەمڕۆشم بەدوای ئەو دەست نوسە بۆ زیاد کردنی دوو چەمکی تر بوو ئەویش (مێژووی یادەوەری و شوێن) بوو کە دەمویست جیاواز لەو دووانەی پێشوو کاریان تێدا بکەم ئەویش بە دامالینی خەسڵەتی بیبلۆگرافیا لێیان. لەبەرئەوەی ئێمە بەردەوام هەست بە لاوازی و پووکانەوەی یادەوەریمان دەکەین ئەو بڕوایەی لا

دروست کردم کە ئەویش وەك هەر شتێکی تر خاوەنی مێژوویەکی تایبەت بەخۆیەتی (لێرەدا بۆئەوەی خۆم لە گرفتێکی گەورە لابدەم ئەویش خوایە نەمدەویست بە هیچ شێوەیەك بیخەمە ناو نوسینەکەوە چونکە خوداوەند وەك چەمکێك پیربوون و فەوتانی بینیوە وەك سەفەرکردنی لە ئاگر و ئەستێرەوە بۆ بت پاشان خوایەك لە نوسیندا هەیە کە دەتوانین بچینەوە سەر ئەو مێژووە درێژەی بەلام ئەو خوایەی هەر یەکێکمان دەیپەرستین بێمێژووە)

دەشێت مێژووی یادەوەری لە زۆر شتی ترەوە نزیك بێت جگە لە مێژوو چونکە لەو کاتەدا یادەوەری دەگەڕێتەوە سەر ئەو بۆچوون و باری سەرنج و بەڵگەنامانەی کە لەسەر خۆی هەیەتی ئەمەش دەشێت زیاتر لە شیعرەوە – بەوەی ئەندێشە تێیدا زاڵە – یاخود لە یاداشتنامەوە نزیك بێت. بەلام لەبەر ئەوەی جاری مێژووی شوێن هیچ تێبینیەکم لەسەری ئامادە نەکردوە ناتوانم رونکردنەوەی پێویستی لەسەر بدەم، بەهەرحاڵ پاش بێ هیوا بوونم لەدۆزینەوەی رەش نوسەکە خۆم گۆڕی و چوومە دەرەوە.

لە یەکێك لە شەقامەکاندا هاوڕێیەکم بینی کە هەوڵی دەدا دڵنەوایم بکات پاش ئەوەی وەڕسی لە سیمامدا خوێندەوە. پێم وت:

– پێش چەند رۆژێك دەسنوسێکم لە ماڵەوە بەجێ هێشت بەلام ئەمرۆ چەند گەڕام نەمدۆزیەوە.. ئەمەش زیاد لە پێویست بێزاری کردووم.

ئەو بەسەرسامیەوە وتی:

– بەلام تۆ پێش چەند رۆژێك لە زینداندا بویت..

وای وت و هەوڵی دەدا دڵنەوایی لە قسەکانیدا بێت

– شتی وا مەحاڵە...

وام وت و بەردەوام بووم:

– دەزانم چیرۆكێكم لەبارەی شەوێكەوە نوسی كە لە زیندانداو لەناو كۆمەڵێك پیاوكوژدا دەیبەمە سەر بەڵام خۆم زیندانی...

قسەكانی پێبڕیم و وتی:

– بەڵام ئەو دوو هاوڕێیەت كە لەگەڵتابوون وا دەڵێن..

ئەگەرچی نەم زانی مەبەستی ئەو دووكەسە كێیە، لەسەرخۆ وتم:

– بەڕاست ئەم عەسرە خەونێكی وام بینی بەڵام نەمزانی كێم لەگەڵدابوو.. پاشان كەس نەیبیستووە...

– بەڵام ئەوان نەیان وت خەونە..

– دڵنیام ئەم چەند رۆژە سەرقاڵی نوسین بووم.. دەشێت گێڕانەوەی ئەو چیرۆكەم بۆیان لێیان بووبێتە بەسەرهاتی خۆم، چونكە زۆر بەسادەیی باسم لە شەوی چیرۆكنوسێك كردبوو كە بێئەوەی بزانێت فڕێی دەدەنە ناو كۆمەڵێك پیاوكوژەوە (بەلامەوە ئەم وشەیە جوانترە لە تاوانبار) كە سەرقاڵی یاریكردنێكی سەیرن بەدۆمینە ئەویش بەكارهێنانیەتی بۆ دروست كردن و گێڕانەوەی چیرۆك و بەسەرهات...

جارێكی تر قسەكانی پێ بڕیم و وتی:

– بەڵام زۆری تریش وا دەڵێن تەنانەت سەروەریش وتی كە تۆ یەكێكت لە زیندانیەكان ناسیوە.

بەردەوام قسەكردن لەو بابەتەدا كە تەنها خەیاڵ دەرەقەتی دەهات بێزاری دەكردم هەر بۆیە بڕیارم دا بەجێی بهێڵم و بگەڕێمەوە بۆ ماڵەوە، ئەوەی لەگەڵ ئەو هاوڕێیەم رووی‌دا شتێك نەبوو بتوانم لەبیرخۆمی بەرمەوە، خێزانەكەم بانگ كردو قسەی هاوڕێكەمم بۆ گێڕایەوە ... ئەو بەهێمنیەوە گوێی لێگرتم كاتێكیش تەواو بووم بەساردیەوە وتی:

– تۆ تەنها شەوێك لە زینداندا بووی كە ئازادیش كرایت یەك هەفتە بە شەو و رۆژیەوە نوستیت یاخود بێئاگابوویت و ورێنەت دەكرد... من نەمدەویست بۆت باس بكەم ئەگەر خۆت قسەت نەكردایە چونكە دەمزانی وەڕست دەكات.

وەك ئەوەی زیندانی بوونم راستیەك بێت و خۆ لێلادانی مەحاڵ بێت وتم:

– چیم دەوت؟

– باسی زۆر شتت دەكرد لەوانە جارێك وتت ئەو دەستنوسەم بشارەوە

بەبێ ئارامی پرسیم:

– دەستنوسی چی؟

بەهێمنیەوە وتی:

– ئەوەندە تێگەشتم وتت لەنوسینی كتێبێك بویتەتەوە كە لەبارەی مێژووی ئاگرو شتێكی ترەوەبوو كە باش تێنەگەشتم..

لێرەوە هیچ رێگایەكم لەبەردەمدا نەما جگە لە باوەڕ كردنم بە روودانی هەموو ئەو شتانەی بۆیان گێڕامەوە دەستنوسەكەش ورێنەیەك بووە لەوماوە درێژەی بێئاگایمدا بەلاَم بە شێوەیەك كە هەر بەو خەونانە دەچوو كە گومان دەكەین لەوەی خەون بوون یاخود راستی، پاشان ئەوخەونی عەسرە زیندانی بوونەكە خۆی بووە لەواقعدا بەلاَم یادەوەریم زۆر جار روداوە ناخۆش و كارەساتاویەكان بە شێوەیەكی زۆر جیاواز وەردەگرێت كە دەگاتە ئەوەی وەك دیمەنێكی گاڵتەجاڕی بێت تەنها لەبەرئەوەی ئازارم دەدات، بەهەرحاڵ هەستم كرد ئیدی هەموو شتێك ئاساییە و دڵنیابووم كە من زیندانی بووم و بێئازارو ئەشكەنجە رزگارم بووە تا دوای چەند مانگێك كە رۆژێك بە

ڕێکەوت ئەو برادەرەم لەبەردەرکی سەرا بینی کە سەروەر وتی ئەویش لە هۆڵی ژمارە (6) لەگەڵماندا بووە بە بینینی هەستم بە جۆرێك لە شەرم دەکرد بەوەی دوودڵیەکی سەیر لەلام دروست بوو کە لەماوەی ئەو چەند مانگەدا باوەڕم نەدەکرد تووشم ببێت، ناچار بەشەرمەوە (زیاتر هەوڵم دەدا بیجوڵێنم تا خۆی باسی ئەو شەوەم بۆ کات) پێم وت:

– بەڕاست شەوانی زیندانتان چۆن تەواو دەکرد؟

بەپێکەنیەوە وتی:

– بە یاری!!

کەمێك وەستا پاشان درێژەی بە قسەکانی دا:

– تۆ نەتبینیوە.. دوای ماوەی ئەشکەنجە و تەنیایی کێشەی شەو دێت کە هەرگیز تەواو نابێت، ناچار خۆمان بەجۆرە یاریەکەوە سەرقاڵ دەکرد ئەویش گێڕانەوەی حیکایەت و بەسەرهات بوو بە پولی دۆمینە یاخود دەنکە شقارتە ... بەڕاست جارێکیان لە سەرەی مندا بەسەرهاتێکم دروست کرد ئەویش لەسەر تۆ و هاوڕێیەکت بوو کە شەوێك لەلامان زیندانی دەکرێن بەڵام دەزانی سەرنجی کەسیانی ڕانەکێشاو ئەو شەوە من یارییەکەم دۆڕاند.

هەستم کرد جارێکی تر خۆم خستەوە ناو کێشەیەکەوە کە وایبۆدەچم یەکلابوونەوەی نابێت ئەوەتا ... پێم دەڵێت: تۆ نازانیت بەواتا منیان لەگەڵ نەبووم ئەگینا ڕستەیەکی بەوشێوەیەی نەدەوت، بەهەرحاڵ لێم پرسی:

– مەبەست لەو یاریانە تەنها کات بوو؟

بەهێمنیەوە وتی:

– نەخێر .. نەمان دەتوانی هیچ بکەین جگە لەوەی بە خەیاڵ شتمان دەخوڵقاند بۆ نمونە ئەوشەوەی باسی تۆم دەکرد دەمهێنایتە ژورەکەمانەوە و پاش ئەوەی یەکێك دەبوو بەتۆ هەریەکەو ئارەزوویەك یاخود پرسیارێکی هەبوایە لەرێگای تۆوە دەگەڕا بەدوایدا تەنانەت هەبوو لەگەڵتاندا دەگریا تا بۆتان بسەلمێنێت کە بێتاوانە یاخود هەوڵی رزگاربوون یاخود نامەی بۆ دەزگیرانەکەی پیا دەناردیت یاخود پرسیاری شوێن و شارو پیاسەی دەرەوەی لێ دەکردیت. ئێمە شەوان لەو جیهانەدا دەبووین کە خۆمان دەمان خوڵقاند...

دوای ئەو بینینە دەبوو جارێکی تر باوەڕبهێنم بەوەی کە نەزیندان و دەستنوس بونیان هەبووە نە هاوڕێ و خەون تەنانەت ئەو قەناعەتەی لادروستکردم کە ئەمە گەمەی یادەوەریەکانە و لە ساتێکی بێئاگایدا دەیکەن یاخود ژیانم ئەو حیکایەتە بێت کە زیندانیەك یاخود لێپرسراوێك بە خەیاڵ دەیخوڵقێنێت..

*　　　　*　　　　*

□ هاوینی شووم

یەکێك لەو شتانەی تا ڕادەیەکی زۆر بێزارم دەکات، زیاتر لەوەی شەوانی تاقیکردنەوە هەستم پێدەکرد، نوسینی سەرەتایە من هەموو جارێك خۆم وادەبینم گەیاندنی هەواڵی مردنی کەسێکم لە ئەستۆدایە، ئەوکاتانەی بە نیگەرانیەوە بەدوای وشەیەکدا دەگەڕێم تا ئەو هەواڵە بدەم بە بەرامبەرەکەم لەلام زۆر لە نوسینی سەرەتا دەچێت بەڵام لەبەرئەوەی من دەقێکی یاسایی نانوسم کە گۆڕینی پیتێك یاخود پاش و پێش خستنی وشەیەك دەبێتە هۆی راپێچکردنی چەندین کەس بۆ ژووره ساردو شێدارەکانی زیندان یاخود مردن، هەروەها من هەڵناستم بە نوسینی عەرز وحاڵێك کە دەبێت کلێشە تایبەتیەکانیم لە بەر بێت تا (بۆ نمونە) لیژنەی پاراستنی دەستنوسەکانی سەر بە وەزارەتی رۆشنبیری یاخود هەر بەڕێوەبەرایەتی‌یەکی تر کە لەسەر رۆتین دەڕوات تاقەتی خوێندنەوەیی هەبێت. لەبەر ئەو هۆیانە و چەندانی تر کە بڕیارم نەداوە باسیان بکەم سەرەتایەك لەناو ژمارەیەکی بێکۆتا لە سەرەتاکانی نوسینی چیرۆکێك هەڵدەبژێرم و ئەو روداوە دەنوسمەوە کەپاش چەندین ساڵ لە شەوێکی چاوەڕوان نەکراوی زستاندا کەوتەوە بیرم.

تارماییەکانی جەنگی عێراق – ئێران بەدەرکەوتبوو، ئەو لێك دانەوە زۆرانەش بۆی دەکرا لەوپەڕی گەرمی و فراوانیدا بوو ئەگەرچی وادەرنەچوو کە زۆرێك چاوەڕوانیان دەکرد ئەویش گەشتنی سوپای لایەکیان بێت (زیاتر لە ئێران چاوەڕوان دەکرا) بۆ پایتەختی ئەوی

تریان و كۆتایی بەیەكێك لە دڕندەترین ڕژێمی ڕۆژهەڵات بهێنێت كە بەشێرپەنجەیی ناو دەبرا.

هەموو ئەو لێكدانەوەو بۆچوونانە خاڵێكیان لەبیركردبوو، ئەویش دروست بوونی ئەو جۆرە لە شاعیران بوو كە لە ڕۆژگاری وادا لەسەر لاشەو كەلاوەكان شیعر بە سۆزێكی درۆزنانەوە دەنوسن. لەو زەمەنە ئەفلاتونیەدا (بەو پێیەی شاعیرەكان دەكەوتنە پەراوێزی ژیانەوە ئەگەرچی لەبۆنەكانیشدا ئامادەبوون) یەكێك لە هاوڕێكانم پاش ئەوەی لەسەردانی ماڵی مامی گەڕایەوە كە یەكێك بوو لە ڕوانگەییەكان كتێبێكی قەبارە گەورەی بەرگ ڕەقی لەگەڵ خۆیدا هێنا، گەورەیی ئەو كتێبە لە بەراوردكردنی بە كتێبەكانی قوتابخانە كە ئێمە مامەڵەمان لەگەڵ دەكرد بەدەردەكەوت سەرەتا هیچ بایەخمان پێ نەدا ئەگەرچی زانیمان فەرهەنگێكی چاپی كۆنە تا كاتێك هاوڕێكەمان وتی ئەمە بەدەریا ناو دەبرێت ئیدی خەیاڵ و خەونی سەیر سەیری لامان دروست كرد تا گەیشتینە ئەو بڕوایەی كە لەمەوە دەتوانین ببینە سندباد بەخۆمان و گەشتە خەیاڵیەكانمانەوە و دەتوانین تا چیرۆكی خەلیقەت بڕۆین.

وا بڕیارماندا (پێم وایە ئەوكاتە ڕێك كەوتبین نەوەك بڕیارمان دابێت چونكە ئێمە هێشتا لە تەمەنی بڕیاردان دا نەبووین) كە ڕۆژانە بۆماوەیەك بەكاری بهێنین پاش ئەوەی ڕژێمێكی ترمان بۆ بەكارهێنانی دۆزییەوە جیا لەوەی خۆی كەپێشتر ئیشمان پێدەكرد" ئەویش دۆزینەوەی چەندین مانای وشەیەك بوو. ڕژێمە نوێكەش بریتی بوو لەوەی كە وشەیەكی ناو فەرهەنگەكە، پاش دۆزینەوەی، چی لەزەینماندا دروست دەكات یاخود دەوروژێنێت (هەندێكمان سوربوون لەسەر ئەوەی خەیاڵ لەجێگای زەین بەكاربهێنین) بۆنمونە:

درەختمان بەو پیاوانە دەبینی کە هەردەم وەستاون تا بتوانن زۆرترین رامان بکەن. سەرابیش چێژێکی دەگەیاند کە لەو بڕوایەدا بووین هەرگیز نایگەینێ ئەویش چێژی مردن بوو نەوەك دەرکەوتنی ئەو ئاوە وەهمیە بێت کە لەسەر زەویە لمەکە دەبینرێ، بەڵام جوانی لای هەندێکمان مانگە شەو و لای هەندێکی تریشمان تەنها ئافرەتی دەگەیاند ئەگەرچی تیاشماندا بوو جوانی لەلای ئەو بڵقانە بوو کە لە تایتاوەوە بە قامیشێك یاخود سۆندەیەك دەرمان دەکرد و تا تەقینی لەهەوادا لێی وردەبووینەوە، ئەو بڵقانەش بۆخۆیان بچوکراوەی گەردون بوون.

دوای ماوەیەك هەستمان کرد ئەمەش بۆ خۆی گەمەیەکی وەڕس کەرە چونکە هێندەی بێکۆتایی کردنەوەو هەڵدانەوەی لاپەڕەیەکی فەرهەنگەکە وشەکانیش ئەوەندە ماناو هەستی جیاوازی دەخولقاند، ناچار تا لە مەترسی دروست کردنی ژمارەیەکی بێکۆتا لە فەرهەنگی تر لەسەر فەرهەنگە بەرگ رەقەکە و رێگا لە بوون بە شاعیریمان بگرین بیرمان لە رژێمێکی تر کردەوە بۆ بەکارهێنانی کە پێویستی بەوە بوو بەدوای سەرچاوەو کتێبدا بگەڕێین تا ئەو زانیاریانەی لێ دەربهێنین کە پێویستمان بوو بۆ گەمەکەمان کە ئەم جارە ناومان نابوو (خۆناسین)، ئەمەش وای کرد کتێبخانەیەکی بچوك بۆ دەستەکەمان دروست بێت کە هەر بەشێکی دەکەوتە ماڵی یەکێکمانەوە. لەم شێوازە نوێیەدا دەتوانرا لەو بێهودەییە رزگارمان بێت کە ناجێگیریو بێکۆتایی گەمەکەی پێشوو دروستی دەکرد، پاشان بەرە و جۆرێك لە جێگیری بڕۆین بێ ئەوەی بزانین کە نەخشەی دەستە ناماقوڵەکەمان دەکێشین، بێئەوەی سەرەتا بزانین کە لەو دانیشتنانەمانەوە ترسناکترین رێکخراو دروست

دەكەین كە چارەنوسی هەریەكێكمان تەنانەت كەسانێكی دەرەوەی دەستەكەشمان دیاری دەكات.

پاش دانانی یاسای گەمە نوێیەكەو دەست كردن بە كۆبوونەوەو ڕێك خستنی دانیشتن، هەستمان دەكرد بە حەماسێكی زۆرەوە تێكەڵ بەیاریەكە بووین كە بەم شێوەیە بوو:

لەسەرەتادا هەوڵمان دەدا وشەیەك بێتە ڕێمان ئەویش بە كردنەوەی بێمەبەستانەی فەرهەنگەكە بوو، دواتر كەمێك لەسەرئەو وشەیە قسەمان دەكرد.. ئیتر لێی دەگەڕاین تا دانیشتنی داهاتوو هەریەكە و زانیاری سەبارەت بەو وشەیە كۆبكاتەوە وەك: گەردەلول یاخود چاو یاخود هەرشتێكی تر.. ئەم گەڕانە ئێمەی فڕێدایە ناو جیهانی كتێبخانەكانەوە و توانیمان ئاشنا بین بە چەندین ناوی نوسەر و بابەتی جۆراوجۆر.

هەموو ئەو شتانەی دەمەوێت باسی لێوە بكەم لە دانیشتنێكی ئەو گەمەیەدا دروست بوو ئەویش پاش ئەوەی كەوتین بەسەر وشەی (دەستە) دا كە زۆرێكمان لە سالانی دوا تردا سووربوو لەسەر ئەوەی كە ئەو وشەیەی ئێمەی گەیاندە ئەو بارە ترسناكە (نەتەوە) بووە نەوەك (دەستە) بەهەرحاڵ ئێمە وامان دانا كە ئەم وشەیە خاڵی خۆناسینەو هەرچییەكی كردومانە هەوڵ دان بووە بۆ شارەزابوون لە گەمەكە.

دوای مشتومڕێكی زۆر بە باشمان زانی بەدوای زانیاریدا بگەڕێین و تا دانیشتنی داهاتوو هەر یەكەو بیروڕاو ئەو زانیاریانەی هەیە كۆی بكاتەوە، ئەوەبوو لەدانیشتنی داهاتوودا گەیشتینە ئەو بڕوایەی كە ئێمە (نەتەوەین) بەو پێیەی لە كتێبەكاندا هاتبوو" زمانمان هاوبەش بوو، مێژوویەك لەگەڕەكەكەماندا (گەڕەكیش بۆخۆی بنچینەیەكی تر بوو لەجێگای خاك) كۆی دەكردینەوە، یەكێكمان كە بۆ دانیشتنەكە

توانیبوی زۆر لەو دێڕە شیعرانە کۆبکاتەوە کە وشەی نەتەوە یاخود بەزمانێکی رەمزی باسی نەتەوە دەکات، وتی:

ئێمە گۆرانی و شەڕەجنێو و ئیدیۆمی تایبەتمان هەیە، لەوە بەدواوە ئێمە بوینە دەستەیەك یاخود نەتەوەیەك و بەوپەڕی ئارامیشەوە هەڵسوکەتمان دەکرد.

رۆژێك یەکێکمان کە لە هەمووومان زیاتر دەیخوێندەوە و چاوەڕوان دەکرا ببێتە سەرۆکی دەستەکە (بەڵام وا دەرنەچوو) وشەی چەوسانەوەی دۆزییەوە کە بەدەنگێکی غەمبارەوە هەمووومانی سەرسام کردو گەیاندینیە ئەو باوەڕەی کە ئەگەر ئێمە دوژمنمان هەبێت دەبێت شتێك بکەین کە لە دانیشتنی دواتردا دۆزیمانەوە ئەویش خەبات کردن بوو لەرێگای دەستەکەوە (هەندێك پەڕەی گۆڤارو رۆژنامەو ئەو کتێبانەی لەگەڵ خۆیدا هێنابوو کە لەو باسە دەدوا).

ئیتر بڕیاری دەمەزراندنی حیزبمان دا پاش ئەوەی دوو وشەی گرنگمان دۆزییەوە ئەویش تاکتیك و ستراتیژ بوو، لەسەر دروشمیش وا رێك کەوتین کە دروشمی شۆڕشی فەرەنسی بەکاربهێنین وەك لەکتێبی مێژووی شەشی ئامادەیی‌دا هاتووە، بەڵام رێك نەکەوتین چونکە زیاد لەپێویست گشت گیرە ناچار گەڕاینەوە بۆ نوسین و دروشمی عەرەبەکان.

لەوێوە (هاوینی شوم) دەستی پێ‌کرد وەك زۆرێك لەدوایدا ناوی لێ‌نا چونکە ئێمە لە دەستەکەدا بەتەواوی وەك حیزب کارمان دەکرد لە بچوکترین ئاکارەوە تا دەگەشتە پاکسازی ناو دەستەکە کە چەندین هاوڕێمانی گرتەوە (هەر لەبەر ئەم خاڵەشە نامەوێت ناوی هیچ کەسێك بەخۆشمەوە بهێنم).

له پاڵ ئەوەی دەستەکەمان بڕوای بە پاراستنی شەرەف هەبوو بە وردی بەشوێن ئەو کاغەزە عەتراویانەدا دەگەڕاین کە کوڕانی تر لەسەر ڕێگای هاتووچۆدا بۆ کچەکانمانیان فڕێ دەدا یاخود دەچوینە سەر ڕێی ئەوانەی حەز لە کچانی گەڕەکەکەمان دەکەن، لەگەڵ ئەمانەشدا هەڵدەستاین بە" سوتانی ئەو دوکانەی کە خاوەنەکەی لە چەند گەڕەکێکی ترەوە دەهات و ناردنی نامەی هەڕەشە کە زۆرجار نامەیەکی بچوک و وێنەی گوللەیەك بوو ئەگەرچی کەسمان هیچ چەکێکی نەگرتبوو بەدەستەوە. ئەم کارانەشمان بەوردی دەکرد چونکە ئەو کاتە توانیبومان لە هاوڕێکانمان بەشێکی نهێنی دروست بکەین (لە دوای جیابونەوەی ئەوانەی دەیان وت ئێمە شۆڕش لەدژی بۆرجوازیەت دەکەین ئەم وشە سیحراویە کە لە فەرهەنگەکەدا بەدرێژی باسی کرابوو زۆرێك لە ئەندامەکانی راکێشاین هەرچۆن دواتر کۆمەڵێکی تر بەناوی ئاینەوە بەهەمان کار هەستان) کە کاری زۆری بۆ ئاسان دەکردین.

لە کۆتایی ئەو هاوینەدا و دوای ئەوەی ژیان ئاستەم بوو لە دەستەکەدا دەرکمان بەوە کرد کە ئێمە چیتر هەڵناستین بە گەمەیەك کە نەخشەمان بۆ کێشابوو بەڵکو ئێمە بۆ خۆمان بووبووینە یارییەك بەدەست گەمەکەوە و ئەو یاری بە چارەنوسمان دەکرد کە دواتر توانیمان شوبهاندنێکی بۆ بدۆزینەوە لەناو نامە نهێنیەکاندا ئەویش ئەوەبوو کە ئێمە لەبەردەم یاری شەترەنجێکدا وەستاین کە ژیانمان لەسەر یاسای جوڵەی پارچەکانی بنیات نرابوو.

ئێستا کە ساڵانێکی زۆر بەسەر ئەو رۆژگارە غەمگین و پێکەنیناویەدا تێدەپەڕێت، گەمەکە و چارەنووسی ئەو هاوڕێیانەمان لە شەڕەکاندا بریندار دەبوون و چاویان یاخود لوتیان لەدەست دەدا و ئەوانەی لەناو خۆماندا بە شێوازی سەیر و تەم ومژاوی تیادەچوون و

ئەوانەش کە هەڵدەهاتن وەك زۆر شتی تر بوو بووە یەکێك لە لە بیرکراوەکان کە بە حوکمی تەمەن لەبیردەچنەوە بێئەوەی بزانم کە من رۆژێك دەگەڕێمەوە سەر ئەو بیرەوەری و ژیانی هاوینە سەختە ئەگەر نامەی هاوڕێیەکم نەبوایە کە یەکێك بوو لەدامەزرێنەرانی گەمەکە و هەر زوو سەری خۆی هەڵگرت، ئەو پێی وابوو دەبێت گەمەکە لەو سنورە دەرنەچێت کە بیکاتە شتێکی تر. پێش رۆشتنی نامەیەکی جێهێشت و تێیدا وتبوی: دواجار تێگەیشتم کە ئێمە دەمان ویست کت و مت لاسایی ژیان بکەینەوە بە هەموو فەوزاو دڵڕەقیەکیەوە.

دوای ئەو هەموو ساڵە نامەیەکی بۆناردووم، بەدرێژی باس لە ژیانی خۆی دەکات کە لە یەکێك لە دورگە بچوکە گەشت و گوزاریەکانی دەریای کاریبی دەژی کە نرخی بیبسییەکی شوشە یاخود سۆزانیەك بۆ یەکجار (نەوەك شەوێك) ئەوەندەی داهاتی ساڵێکی خێزانێکی لای ئێمە دەبێت، لە نامەکەیدا پرسیار لەو رۆژگار و کەسانە دەکات کە پێکەوە بووین بێئەوەی چارەنوسی نادیاری زۆریان بە بیر خۆی بهێنێتەوە کە تیاچوون. بەڵام شتێك کە هەردووکمانی کۆ دەکردەوە چارەنوسی فەرهەنگەکە بوو کە گەمەکەی دروست کرد. ئەو پرسیاری لە بارەیەوە دەکرد و نوسی بووی:

دەزانم ئەگەر ئەو کتێبە فەوتێنرابێت ئەوا زەوی لەوە گەورەترە کە ئەو نهێنیانەی تێدا ون بێت هەرچۆن چەندین شار (نەوەك کتێب) لە سەری فەوتان و لە بیر چوونەوە بەڵام دەبێت بگەڕێین بەدوایدا چونکە ئەوە رابردووی نەوەیەك بوو کە کلۆڵی و خۆشنودیەکانی لەو کتێبەوە دەست کەوت.

ئەگەرچی من هەوڵی وەڵام دانەوەی نامەکەیم نەدا ئەویش لەبەر هیچ نا تەنها ئەوە نەبێت کە ناونیشانی خۆی بۆ نەنوسی بووم بەڵام

دەمزانی هەموو شتێکی دەستەکەمان بە فەرهەنگ و بەڵگەنامەکانەوە کەوتە لای ئەو چەند ئەندامەی ئێستا لە وڵاتانی ئەسکەندنافیاوە سەرپەرشتی گەورەترین تۆڕی چێشتخانە رۆژهەڵاتیەکان و هێڵی بازرگانی مادە بێهۆشکەرەکان دەکەن کە دەکەوێتە سەر ئەو رێگا کۆنەی رۆژهەڵات کە بە (رێگای ئاوریشم) ناو دەبرێت.

کە بۆ جارێکی تر دەگەڕێمەوە سەر ئەو رۆژگارەی بە بێدەنگی جێمان هێشت هەست دەکەم ئێمە بیرمان لە لەناو بردنی قەنارە و مەقسەڵە نەدەکردەوە ئەوەندەی بۆ شەرعیەتێك دەگەڕاین کە هەریەکێکمان نەخشەی ئەو چەندین مەقسەڵەیەی لە خەیاڵیدا بووە بە جوانترین شێوە بەرجەستەی بکات ئەگەرچی درەنگ زانیمان کە شەڕانگێزیە شاراوەکانمان لە ژیان و دروشمی دەستەکە زۆر گەورەتربوو.

*   *   *

□ لیژنەی ئیعدام

روداوی ئـەم چـیرۆکەم لـە دانیشـتنێکی سـێ‌هاوڕێمەوە وەرگـرت ئەگەرچی من لەو باوەڕەدا بووم کە خۆشم لەو دانیشتنەدا ئامادە بووبم و هـەر خۆشـم گێڕابێتمـەوە بـەڵام ئـەوان دڵنیایـان کـردم کـە ئەوکاتـە بەدرێژایی یانزە رۆژ لە خەستەخانە کەوتبووم هەرچەندە من ئەو یانزە رۆژەم نایەتەوە یاد بەڵام زۆری تر (بەدایکیشمەوە) سور بوون لـەوەی کـە گرانـەتا تـاڕادەی نزیـك بوونـەوە لـە مردنـی بردبـووم و خسـتبومیە بێ‌ئاگاییەکی تەواوەوە.

بەهەرحاڵ پێم وایە یەکێك لە هاوڕێکانم بە وردی دانیشتنەکەی بۆ گێڕامەوە و وتی (من لێرەدا ڕووداوەکە لە زمانی ئەوەوە دەگێڕمـەوە و باوەڕیشـم وایـە کـە هـەمووومان خـاوەنی هـەموو چـیرۆکەکانین بـە کەڕوڵاڵەکانیشەوە):

لـە رۆژێکـی کرێـوەی بـەفرانباردا لـە گۆشـەی چـایخانەیەکی کـۆن بـەتاق‌و وێنـەی هەڵواسـراوو هاتووچـۆکەرە پیرەکانیـەوە کـە زۆربـەی تەمـەنیان تێدا بردبـووە سـەر دانیشـتبووین و بـەدەم چا خواردنـەوەوە قسە لەکۆمەڵێك باسی جیا کرا، لەناویاندا بابەتێك سـەرنجی راکێشاین (وەك دواتر ئەوانی تریش وایان وت) ئـەویش ئـەوە بـوو یـەکێك لـە دوو هاوڕێکەم وتی:

– وای نابینن پاش فۆتۆ کۆپی کردنی مرۆڤ زانست بگاتە ئـەوەی نەبوون بەدرۆ بخاتەوە؟

له بێدەنگی ئێمەدا بەناچاری درێژەی بەقسەکانیداو وتی:

– بە واتای ئەوەی زانست بەرەو ئەوە چووە کە ئەنیشتاین بکاتە زانایەکی کلاسیکی بەتایبەت پاش دۆزینەوەی (گەردونەکان) زانستیش دوورە لە وەستانەوە خۆ ئەگەر بەم چەشنە بەردەوام بێت وای بۆ ناچن کە مرۆڤ وا لێ بکرێت پێویستیەکانی لەزەینی خۆیەوە بەرجەستە بکات بۆ نمونە ئەگەر تۆ پێویستت بە قەڵەمێك یاخود خانویەك بوو ئەوا لە رێگەی ئەندێشە کردنیەوە یاخود بیر لێکردنیەوە بەوشێوەو رەنگەی دەتەوێت بەرجەستەی بکەیت؟

لە وەڵامی ئەوەی کە پێیان وت تا ئێستا زانست لە بووندا کاری کردووە پاشان تۆ دەتوانیت ئەو پەشێویەی لەسەر زەوی روودەدات یاخود ئەو بێ توانایە ببینیت کە لە بەرجەستەکردنی خواو خۆت دا هەیە؟

بە هێمنی پێشوویەوە وتی:

– مەبەستم لەوەیە کە دەشێت ئەمەش یەکێك بێت لە توانا نەدۆزراوەکانی مێشك، نهێنیەك..

لێرەدا قسەکانم پێ بڕی تا رووداوێکیان بۆ بگێڕمەوە بێئەوەی هەوڵی رونکردنەوەی مەبەستەکەم بدەم. وتم:

– دەزانن هاورێیەکم هەیە چیرۆکنوسە؟ پاش دوو ساڵ لە تەواوبوونی شەڕی کەنداو چیرۆکێکی لەسەر سەربازێکی هەڵهاتوو نوسی کە لە بیاباندا ون دەبێت و دەمرێت. ئەو چیرۆکەی دوای چوار ساڵ بڵاوکردەوە، پاش بڵاوکردنەوەی بەماوەیەکی کەم لە شەقامێکدا رێکەوتی پیاوێکی رەشتاڵەی شێواو و چڵکنی کردبوو، پاش سەیرکردنێکی نائاسایی پرسیبووی تۆ (عطا محمد) یت؟

ئەویش بەسەرسوڕمانەوە وتبووی بەڵێ.

پاش ئەوەی هاتبووە تەنیشتیەوە و لەگەڵیدا دەستی بەرۆیشتن کردبوو، بەدەم هەنگاوی کورتو قورسەوە پرسی: واتا تۆ چیرۆکی (مردنی سەربازە هەڵهاتوەکە لەگێڕانەوەی هاوڕێکانیدا) ت نوسیوە..؟ پاش ئەوەی عطا دەڵێ منم.. بۆچی؟ لە پرسیارەکەی پەشیمان دەبێتەوە کە دەبوو لەبارەی خۆیەوە بیپرسیایە بەڵام ئەو بواری نەداو پرسی: چی بەسەرهات؟ عطا زانیبوی پرسیاری (سەربازە هەڵهاتوەکە) دەکات، پاش کەمێك بێدەنگ بوون پێی وت:

– ئەگەر چیرۆکەکەت خوێندبێتەوە ئەوا هەر چاوەڕوانی ناشتنە!.

ویستی بەسەربازەکە بڵێت تۆ دەمناسیت بەڵام من... ئەو وتی:

– من ئەو سەربازەم لە چیرۆکەکەتدا بەسەرهاتی سەربازە هەڵهاتووەکە دەگێڕمەوە..

جگەرەیەکی داگیرساندو بەدەم دەرکردنی دوکەڵەکەیەوە وتی:

– نەدەبوو لەو پەناگا خنکێنەرەی بیابان بەجێمان بهێڵیت و بێ ئاگابیت لە چارەنوسمان.

عطاش بەسەرسامیەوە پرسی بووی:

– بڵێ چۆن هاتیت؟...

عطا وای وت و ئەویش چاوی بڕیە چاوی و پێی وت:

– لە خەیاڵی تۆوە!

(یەکێك لە دوو هاوڕیکەم پرسیاری ئەوەی کرد کە مەبەستی لە خەیاڵی عطا بووە منیش هەر بەسەر ڕاوەشاندن وەڵامم دایەوە) دەگەنە بەردەم بۆیاخ چیەك و پاش ئەوەی سەیری پێڵاوەکانی دەکات کە تەنها بەناو پێڵاوێتی خۆیان پاراستووە، دەوەستێت دوای ئەوەی قاچێکی دەخاتە سەر سنوقەکە وتی:

– ئەو رۆژەی تۆ لە چیرۆکەکەتدا باسی پەناگاکەمانت کردووە تەنها من و ئەو سەربازەت دەبینی کە پاشان هەڵهات بێئەوەی ئاگات لەوانی تربێت یاخود چارەنوسیان مانایەکی لات هەبێت، منیش هاتووم تا باسی دوو هاوڕێمانت بۆ بکەم ئەو دووانەی لە چیرۆکەکەتدا دەچنە ژێر باڵی سەربازە هەڵهاتووەکەوە..

عطا پرسیبووی:

– چییان بەسەرهات؟

ئەویش لەسەرخۆ وتبوی:

– هاتووم تا ئەمەت بۆ باس بکەم.

تا ئەوکاتە خۆی بەسەر ئەژنۆیدا نوشتاندبوەوە، بەهێواشی خۆی راست کردەوەو بەردەوام بوو

دوو شەو پاش ناردنەوەی تەرمی سەربازە هەڵهاتوەکە ئەو دوانە دزەیان کردە ئەو دیو سەربازگاکەوە و دوور لەرێگا لمیەکە بەناو نوتەکی و قوڵایی بیابانە دڵڕەقەکەدا رایان کرد کە تەنها یادگاریی تێدا دەژی. ئەو شەوە لە نێوان راکردن و رۆشتندا بوون و ترسی ون بوونیش لەناو رەشەبا لمیەکان زەفەری پێ بردبوون، رۆژی دوایی لەناوچاڵێکی داڕوخاودا خۆیان حەشاردا، تۆ دەتوانیت ئەو رۆژە بهێنێتە بەرچاوت کە خۆر بۆ چرکەیەك لێت غافل نەبێت وتینوێتیش وەك پشکۆ لە گەروتا بگەشێتەوە؟ ئەوان هەوڵیان دا بە چاکەتەکانیان سەریان بپێچن و خۆیان گرمۆڵەکەن بەڵام بێسوود بوو چونکە گەرماکە گەیاندنیە وڕێنە و تێکەڵ کردنی یادگاریەکانیان، ئەوان دوور لە هەست لە کەناری مردندا کەوتبوون، تۆ دەتوانیت هەموو ئەو شتانە هەست پێبکەیت کە زادەی خەیاڵی خۆتن!

– بەڵام بیابان لەدەرەوەی منیشدا هەیە!!!

عطا لەگەڵ قسەکانیدا خوڵقانی بیابانە دڵڕەق و سەختەکەی هاتەوە بەرچاو بە سەربازگا و کەلوپەلە پەرش و بڵاوەکانی سەریەوە لە ئۆتۆمبیل و چەك و پەناگا و ژوری ئەفسەر تا ڕێگا کاڵەکان و سەربازەکان. لە مناڵە بۆیاخ چیەکە دورکەوتنەوە، بەدەم داگیرساندنی جگەرەکەیەوە وتی:

– بەڵام من لە و بیابانەوە هاتووم کە تۆ خوڵقاندوتە. دەتوانیت چێژی هەموو ئەو ترس و مەشەقەتی ون بوونەیان بکەیت لەناو بیابانەکەدا کە چەند ڕۆژ بەسەرگەردانی تێیدا دەسوڕێنەوە تا دەگەنە شارۆچکەکە، بەناو کۆڵانە پێچاوپێچ و تەسکەکانیدا دەگەڕێن بێئەوەی بۆنی ژیانی لێوە بێت.

ئەوەی لەدواوە دەڕۆیشت وتی:

– چۆڵ کراوە!؟

ئەمە دواین شت نەبوو، بیری لێبکەنەوە بەڵکو ئەوان گەیشتبونە ئەو قەناعەتەی کە خۆیان بەدوای لیژنەی ئیعدامدا بگەڕێن چونکە تەنها شتێك کە داوایان بکردایە مردن بوو تا لە عەزابی هەڵهاتن ڕزگاریان بێت پاش ئەوەی ژیانیشیان بە هەڵهاتنێکی بەردەوام دەبینی.. عطا پرسی:

– هیچ ڕێگایەکی تریان لەبەردەمدا نەبوو؟

– ئەمە ڕێڕەوی چیرۆکەکەتە، ئەبێ ئەوان بەوپەڕی ناشرینی بمرن تا تۆ چیرۆکەکەت بنوسیت. بەشەکەتی لەسەر ڕێگا گشتییەکە دانیشتن کە جگە لە بێئارامی و چاوەڕوانی هیچی تری نەدەگەیاند..

عطا بە تووڕەییەوە وتی

– دەبوایە هەڵهاتنایە!

– نـەیان دەتـوانی .. تـۆ نەتهێشـت، تەنانـەت ئەوكاتـەی لـەناكاو ئۆتۆمبیلێـك بەدەركـەوت ئـەمان بـەخوێن ساردیەوە چاوەڕوانیان كرد تا گەیشتە لایان" ئەفسەرێك و چوار سـەرباز دابـەزین هـەر زوو بـە جلـە بەڵـەك و تەپلـە رەشـەكانیاندا ناسـیاننەوە كـە لیژنـەی ئیعدامن، كاتێك داوای مۆڵەتی دابەزینیان لـێ كردن هیچیان نـەوت بـەڵكو پەشـیمان بـوون لـەوەی كـە بەدرێـژایی رێگـا نـەیان وێـرا جگەرەیـەك داگیرسـێنن. بێئـەوەی بواریـان بـدەن لـەجێگای خۆیـان هەسـتن، بـە تفەنگـەكانی دەسـتیان كەوتنـە لێـدانیان، گوێیـان لـە شكانی لوت و ددانیان بوو، خوێن لە چەند جێگایەكی لەشیانەوە قوڵپی دەدا..

ئەفسەرەكە پەنجەی بۆ یەكێكیان راكێشاو وتی:

– دڵیم دەوێت!!

لەگـەڵ قسـەی ئەفسـەرەكەدا چونە سـەریو درزێكیـان بەقەمـە كـردە ژێـر پەراسـووی پاشـان یـەكێكیان دەسـتی بـردە نـاوەوە كـە هـاڵاوێكی گـەرم و تفتـی لێـوە دەهـات، دەسـتی گێـڕا تـا دڵـی دۆزیـەوە، ئـاوڕێكی بـەلای ئەفسـەرەكەدا دایـەوەو لەگەڵیـدا تونـد رایكێشـا تـا دەمارەكـانی قرتاند و دڵەكەی دەرهێنا.

كـەس ئاگای لە دواهـەمین هـاواری سـەربازەكە نەبوو كە بەناو لقی دارخورماكاندا تێپەڕی و دوور بە قوڵایی بیابانەكەدا رۆشت. دەزانیت ئەو هاوارەی تا ئێستاش هەردەنگ دەداتەوە.

عطا وتی:

– دەزانم بەڵام ئەوە دیمەنی شەڕكەرەكانی تەتەرە؟

سەربازەكە بەهێمنی وتی:

– ئەوەی مرۆڤ لەسەردەمە جیاجیاكاندا كۆدەكاتەوە دڕندەییە.

دوایـن وشـەی بـە رقـەوە وت، بەشـێوەیەك پیتـەكانی لـەنێوان دانەكانیدا گرت. جگەرەیەكی تری داگیرساندو بەردەوام بوو:

– هـەموو ئـەوەی بـە بـەر چـاوی سـەربازەكەی تـرەوە رویـدا لەخەونێك دەچوو كە هەرگیز نەیبینێت بەتایبەت كە ئەفسەرەكەی بینـی دڵـە گەرمەكـەی نـاو دەسـتی بـەرە و دەمـی بـردو كـەمێك لەخوێنەكەی مژی، پاشان هەریەك لەسەربازەكانیش وایان كرد ئەو دیمەنە سەربازەكەی دڵنیاكرد لەوەی كە ناتوانێت چیتر ئەو لەشە هـەڵگرێت كـە بـەردەوام لـە هەڵهاتندایـە لەپێناویـدا، دەزانێـت چـیكرد؟ هەوڵیـدا لـەخۆی بچـێتە دەرەوە و لەشـی وەك پارچـە پەڕۆیەكی كۆن فڕێ بدات..

پاش ئەوەی عطا پرسی چۆن؟...

وتی:

– لەڕێگای خەیاڵەوە ئەویش بەوەی لەخۆی چووە دەرەوە و بوو بەیەكێك لەو سەربازانەی بەسەر سەریەوە وەستابوون. لـەوانی تـر توند تر شەقی دەوەشاند و دڵڕەقتر قەمەی دادەهێنایەوە بۆخۆی، ئەو دەیوسیت ئەو لەشە پڕ لە شەرمەزاری و چەپاندنە تاڕادەی خۆڵەمێش بسوتێنێت یاخود پێ لەو خوێنەی بنێت كە وەك قەوزە بەدەمارەكانیدا دەڕوات..

سەربازەكە كەمێك وەستاو بەدەنگێكی نزم وتی:

– هاتم تا ئەمەت بۆ باس بكەم.. دەبێت بگەڕێمەوە:

عطاش بەسەرسامیەوە پرسیبووی:

– بۆ كوێ؟.

ئەویش بەساردیەوە وتی:

– دەگەڕێمەوە پەناگا گەرم و خنکێنەرەکە کە تەنها خۆت دەزانیت چەند بە دڵڕەقی لە چیرۆکەکەتدا نەخشاندووتە.

– بەڵام چەند ساڵە شەڕ تەواو بووە..

عطا وای پێوت بەڵام ئەو قسەکەی پێبڕی:

– تۆ ئێمەت تا ئەبەد لە ناو ئەو بیابانە کوشندەیەدا زیندان کرد و لە چاوەڕوانی شەڕدا دەمان رزێنیت، شەڕێك کۆتاییەکەی لە زەینی خۆت دایە، ئەگەر دەتوانیت بمان کوژە یاخود لە عەزابی شوێن و خەیاڵت رزگارمان کە.

وای وت و بەبێ دەنگ دورکەوتەوە.

یەکێك لە دوو هاوڕێکەم پرسی:

– ئەی عطا چی کرد؟

– وەك بۆی گێڕامەوە، پاشان هەوڵی نوسینی چیرۆکێکی دا لەسەر ئەو بەیەکتر گەیشتنە نائاساییە...

*　　　*　　　*